

Περιεχόμενα

ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΑ ΚΑΤΟΧΥΡΩΜΕΝΕΣ ΑΡΧΕΣ	3
ΘΕΜΕΛΙΩΔΗ ΔΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΑΞΙΩΜΑΤΑ	4
ΔΙΚΑΙΟΔΟΣΙΑ ΚΑΙ ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΑ	7
ΚΑΘ' ΥΛΗΝ ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΑ	8
ΚΑΤΑ ΤΟΠΟΝ ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΑ - ΔΩΣΙΔΙΚΙΑ - FORUM	12
ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΔΙΚΑΣΤΙΚΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ	17
ΔΙΑΔΙΚΟΙ	17
ΟΜΟΔΙΚΙΑ	21
ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΡΙΤΩΝ ΣΤΗ ΔΙΚΗ	25
ΔΙΑΔΙΚΑΣΤΙΚΕΣ ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ	27
ΑΓΩΓΗ	29
ΔΙΑΔΙΚΑΣΤΙΚΕΣ ΠΡΑΞΕΙΣ	31
ΔΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΚΥΡΟΤΗΤΑ	33
ΕΠΙΔΟΣΕΙΣ	34
ΠΡΟΘΕΣΜΙΕΣ	37
ΆΣΚΗΣΗ ΤΗΣ ΑΓΩΓΗΣ	41
ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΙΚΗ ΣΩΡΕΥΣΗ ΑΓΩΓΩΝ	45
ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΠΡΟΣ ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑΘΕΣΗ ΤΟΥ ΕΠΙΔΙΚΟΥ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟΥ	47
Η ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΣΤΟ ΑΚΡΟΑΤΗΡΙΟ	48
Η ΑΠΑΝΤΗΣΗ ΣΤΗΝ ΑΓΩΓΗ	51
ΕΝΣΤΑΣΕΙΣ	52
ΑΝΤΑΓΩΓΗ	57
ΔΙΑΚΟΠΗ ΤΗΣ ΔΙΚΗΣ	59
ΚΑΤΑΡΓΗΣΗ ΤΗΣ ΔΙΚΗΣ	60
ΔΙΚΑΣΤΙΚΗ ΑΠΟΦΑΣΗ	64
ΔΕΔΙΚΑΣΜΕΝΟ	67
ΜΕΣΑ ΑΠΟΔΕΙΞΕΩΣ	70
ΒΑΡΟΣ ΑΠΟΔΕΙΞΕΩΣ	73

ΚΑΤ' ΙΔΙΑΝ ΜΕΣΑ ΑΠΟΔΕΙΞΕΩΣ	74
---	-----------

ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΑ ΚΑΤΟΧΥΡΩΜΕΝΕΣ ΑΡΧΕΣ

Αρχή της ισότητας

Εμφανίζεται ως αρχή της ισότητας των διαδίκων ή της ισότητας των δικονομικών όπλων. Σημαίνει ότι οι δικονομικοί νόμοι πρέπει να παρέχουν σε όλους τους διαδίκους σε όμοιες περιπτώσεις τα ίδια ή αντίστοιχα δικονομικά δικαιώματα ή δικονομικές δυνατότητες ή ευχέρειες για να μπορούν να επιτύχουν αποτελεσματικά τη δικαστική επιδίωξη των δικαιωμάτων τους.

Από πλευράς δικαστηρίων σημαίνει ότι τα δικαστήρια θα πρέπει να αντιμετωπίζουν και να μεταχειρίζονται τους διαδίκους ίσα, παρέχοντάς τους τα ίδια δικαιώματα και τις ίδιες δυνατότητες.

Θεσπίζεται με ρητή διάταξη στον ΚΠολΔ, την διάταξη του άρθρου 110 παρ. 1, η οποία έχει και ευρύτερη διατύπωση από το άρθρο 4 παρ. 1 του Συντάγματος καθώς αναφέρεται σε όλους τους διαδίκους ανεξαρτήτως από το αν είναι Έλληνες ή όχι.

Αρχή του φυσικού δικαστή

Κατοχυρώνεται στο άρθρο 8 του Συντάγματος σύμφωνα με το οποίο κανείς δεν στερείται τον δικαστή που του έχει ορίσει ο νόμος. Πρόκειται για μια από τις αυτονόητες δικονομικές εγγυήσεις παροχής δικαστικής προστασίας. Το άρθρο 109 παρ. 1 ΚΠολΔ ορίζει ότι δεν επιτρέπεται να αφαιρεθεί από κανέναν, χωρίς τη θέλησή του, ο δικαστής που ορίζει ο νόμος γι αυτόν.

Αρχή της Δημοσιότητας

Σύμφωνα με το άρθρο 93 παρ. 2 του Συντάγματος καθιερώνεται η αρχή της δημοσιότητας των συνεδριάσεων κάθε δικαστηρίου η οποία κατοχυρώνεται επίσης στο άρθρο 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ και στο άρθρο 113 παρ. 1 ΚΠολΔ. Σε περιοριστικά αναφερόμενες περιπτώσεις και για την προστασία των προσώπων που μετέχουν στη δίκη επιτρέπεται η συζήτηση άνευ δημοσιότητας, ήτοι κεκλεισμένων των θυρών (άρθρα 113 παρ. 2 και 114 ΚΠολΔ). Η κατ' εξαίρεση αυτή μυστικότητα αφορά μόνο την διεξαγωγή της διαδικασίας και όχι την απαγγελία της δικαστικής απόφασης, η οποία παραμένει δημόσια.

Αρχή του αιτιολογημένου των δικαστικών αποφάσεων

Κατά το άρθρο 93 παρ. 3 του Συντάγματος κάθε δικαστική απόφαση οφείλει να είναι ειδικώς και εμπεριστατωμένως αιτιολογημένη και να δημοσιεύεται και η γνώμη της μειοψηφίας. Προκύπτει εξ αυτών η βασική αρχή ότι τα δικαστήρια πρέπει να αιτιολογούν τις αποφάσεις τους. Επιπλέον, βάσει της διάταξης του άρθρου 340 ΚΠολΔ πρέπει στην απόφαση να αναφέρονται οι λόγοι που οδήγησαν τον δικαστή να σχηματίσει την πεποίθησή του καθώς και βάσει της διάταξης 559 αρ. 19 ΚΠολΔ ιδρύεται αναιρετικός λόγος για έλλειψη αιτιολογιών.

Απαγόρευση της καταχρηστικής συμπεριφοράς

Σύμφωνα με τη γενική διάταξη του άρθρου 25 παρ. 3 του Συντάγματος η καταχρηστική άσκηση του δικαιώματος απαγορεύεται. Απαγορεύεται, επομένως, στους διαδίκους η επίδειξη καταχρηστικής δικονομικής συμπεριφοράς.

Αποτελεί γενική διάταξη το άρθρο 281 ΑΚ όπως έχει ερμηνευτεί από τη νομολογία και τη θεωρία και θεωρείται άκρως πρωτοποριακή διάταξη. Ωστόσο η νομολογία αμύνεται της εφαρμογής του 281 ΑΚ τόσο στις φυσικές ευχέρειες όσο και στο πεδίο του δικονομικού δικαίου και στην ενάσκηση των δικονομικών δικαιωμάτων. Στο δικονομικό πεδίο υπάρχει πλέον ρητή διάταξη του άρθρου 116 ΚΠολΔ σύμφωνα με την οποία υποχρεούνται σε τήρηση των κανόνων των χρηστών ηθών και της καλής πίστης.

ΘΕΜΕΛΙΩΔΗ ΔΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΑΞΙΩΜΑΤΑ

Αρχή της συζητήσεως

Το δικαστήριο ενεργεί και αποφαινεται μόνο με βάση τους πραγματικούς ισχυρισμούς που εισέφεραν στη δίκη οι διάδικοι καθώς και με βάση τις αιτήσεις που υπέβαλαν.

Βάσει του συζητητικού συστήματος ο διάδικος έχει:

- την πρωτοβουλία για να αρχίσει, να εξελιχθεί και να περαιωθεί μια δίκη,
- την εξουσία να διαμορφώσει και να προσδιορίσει το πραγματικό και νομικό αντικείμενο της δίκης και το αποδεικτικό υλικό
- την εξουσία να ερευνήσει και να επικαλεστεί τα αποδεικτικά μέσα.
- την πρωτοβουλία και εξουσία για τη διενέργεια διαδικαστικών πράξεων.

Εν τη στενή εννοία το αξίωμα της συζητήσεως αναφέρεται στο ποιος έχει την εξουσία και την ευθύνη για την επίκληση των πραγματικών περιστατικών που θα αποτελέσουν την βάση της δίκης και του ιστορικού της απόφασης. Οι διάδικοι βάσει του άρθρου 106 ΚΠολΔ οφείλουν να επικαλεστούν και να αποδείξουν στους πραγματικούς ισχυρισμούς που προβάλλουν εκείνα τα πραγματικά περιστατικά, από τα οποία απορρέουν οι ευνοϊκές γι αυτούς συνέπειες. Επιπλέον το 216 ΚΠολΔ ορίζει ότι η αγωγή πρέπει να περιέχει σαφή έκθεση των γεγονότων που θεμελιώνουν την αγωγή και δικαιολογούν την άσκησή της από τον ενάγοντα.

Το δικαστήριο δεν επιτρέπεται να λάβει υπ' όψιν του γεγονότα που δεν προβλήθηκαν από τους διαδίκους.

Αντίθετη αρχή είναι αυτή (ή σύστημα) της ανακρίσεως σύμφωνα με την οποία την πρωτοβουλία και την εξουσία για τις παραπάνω ενέργειες δεν την έχουν οι διάδικοι αλλά το ίδιο το δικαστήριο, όπως κατά κανόνα ισχύει στην ποινική δίκη.

Αξίωμα της διαθέσεως

Αναφέρεται στο ερώτημα ποιος έχει την εξουσία για να αρχίσει, να εξελιχθεί και να περαιωθεί μια δίκη και για τον καθορισμό του νομικού και υλικού αντικειμένου της δίκης.

Κατά κανόνα ο ΚΠολΔ καθιερώνει με τα άρθρα 106, 216 και 559 αρ. 9 ΚΠολΔ το σύστημα της διαθέσεως ωστόσο υπάρχουν και διατάξεις που εισάγουν εξαιρέσεις.

Διάσπαση της αρχής της διαθέσεως και της αρχής της συζητήσεως στον ΚΠολΔ εισάγουν οι εξής διατάξεις:

Οι διατάξεις περί εκουσίου δικαιοδοσίας (739-866 ΚΠολΔ) σύμφωνα με τις οποίες (744 ΚΠολΔ) το δικαστήριο μπορεί και αυτεπαγγέλτως να διατάζει κάθε μέτρο για την εξακρίβωση των πραγματικών περιστατικών.

Στην διεξαγωγή αποδείξεων (107 ΚΠολΔ) όπου ορίζεται ότι το δικαστήριο διατάζει και αυτεπαγγέλτως τη διεξαγωγή απόδειξης με οποιαδήποτε κατάλληλα αποδεικτικά μέσα που επιτρέπει ο νόμος έστω και αν δεν τα επικαλέστηκαν οι διάδικοι. Η πρόβλεψη αυτή ισχύει κυρίως για τις διαφορές που αναφέρονται στις σχέσεις γονέων και τέκνων ή στις γαμικές διαφορές. Έτσι λοιπόν, ο δικαστής μπορεί να διατάζει αποδείξεις ακόμη κι αν οι διάδικοι ομολογούν ορισμένα πραγματικά περιστατικά.

Αρχή της απαγορεύσεως των αιφνιδιασμών

Η πολιτική δίκη δεν αποβλέπει αποκλειστικά στην καταδίκη ενός από τους διαδίκους αλλά και στην ουσιαστική ανεύρεση της αλήθειας. Οι διάδικοι μεταξύ τους αλλά και τα δικαιοδοτικά όργανα και οι λειτουργοί θα πρέπει να λειτουργούν με βάση την αρχή του μη αιφνιδιασμού των άλλων συμμετεχόντων στη δίκη και με βάση την κατά το δυνατόν ανακάλυψη της ουσιαστικής αλήθειας.

Η αρχή αυτή καθιερώνεται άμεσα και με σαφήνεια αν και όχι ρητά από τις δικονομικές διατάξεις, οι οποίες θεσπίζουν προθεσμίας για την επιχείρηση μιας διαδικαστικής ενέργειας ή επιβάλλουν σε εκείνον που τις διενεργεί να προειδοποιήσει τον αντίδικο του ότι πρόκειται να γίνει μια διαδικαστική πράξη σε βάρος του.

Αρχή της προδικασίας

Προβλέπεται στον ΚΠολΔ στο άρθρο 111, σύμφωνα με το οποίο, η διαδικασία στο ακροατήριο στηρίζεται στην έγγραφη προδικασία.

Ratio της αρχής αυτής είναι η πρόληψη των αιφνιδιασμών και η συγκεκριμενοποίηση του αντικειμένου της δίκης. Ωστόσο, διαφέρει από την προηγούμενη αρχή γιατί είναι ηθικά ουδέτερη και έχει περισσότερο γραφειοκρατικό ή οργανωτικό ρόλο σε σχέση με την κύρια διαδικασία στο ακροατήριο.

Η δίκη δεν διεξάγεται αμέσως μόλις το ζητήσει αυτός που αιτείται δικαστικής προστασίας αλλά αφού πρώτα προηγηθεί η κατάθεση κάποιου δικογράφου, προσδιορισθεί η ημέρα που θα διεξαχθεί η δίκη, διαβιβαστούν στον δικαστή τα σχετικά δικόγραφα και διενεργηθεί η επίδοση του δικογράφου στον αντίδικο.

Το συγκεντρωτικό σύστημα (ή άνευ επικουρίας δικάζεσθαι)

Οι διάδικοι πρέπει να προβάλλουν τους ισχυρισμούς τους και τα επιχειρήματά τους όσο το δυνατόν πιο γρήγορα και συγκεντρωμένα όλα μαζί με τις προτάσεις τους. Σύμφωνα με το κρίσιμο άρθρο 269 ΚΠολΔ τα μέσα επίθεσης ή αμύνης πρέπει να προβάλλονται με τις προτάσεις αλλιώς είναι απαράδεκτα.

Ως μέσα επίθεσης και άμυνας νοούνται όλοι οι αυτοτελείς πραγματικοί ισχυρισμοί, οι οποίοι μπορούν να προταθούν είτε από τον ενάγοντα είτε από τον εναγόμενο σε αντίκρουση των ισχυρισμών που αποτελούν την βάση της αγωγής (ενστάσεις). Δεν εμπίπτουν οι μη αυτοτελείς πραγματικοί ισχυρισμοί, οι αρνήσεις δηλαδή των αυτοτελών και οι νομικοί ισχυρισμοί.

Το ίδιο το άρθρο 269 περιέχει μια σειρά εξαιρέσεων.

Στην παράγραφο 1 αναφέρονται οι δικονομικά προνομιακοί ισχυρισμοί, οι οποίοι μπορούν κατ' εξαίρεση να προταθούν σε κάθε στάση της δίκης (ένσταση συμψηφισμού εφόσον αποδεικνύεται αμέσως η ανταπαίτηση). Σ' αυτή τη κατηγορία ανήκουν οι ισχυρισμοί που μπορούν να προταθούν σε κάθε στάση της δίκης ή λαμβάνονται υπ' όψιν αυτεπαγγέλτως από το δικαστήριο.

Η παρ. 2 αναφέρει ότι «*Μέσα επίθεσης και άμυνας μπορεί να προβληθούν παραδεκτά έως και τη συζήτηση με προτάσεις ή και προφορικά: α) αν το δικαστήριο κρίνει ότι δεν προβλήθηκαν εγκαίρως με τις προτάσεις από δικαιολογημένη αιτία αυτό ισχύει και για την ένσταση κατάχρησης δικαιώματος, β) αν προέκυψαν για πρώτη φορά μεταγενέστερα και γ) αν αποδεικνύονται εγγράφως¹ ή με δικαστική ομολογία του αντιδίκου²*». Μέσα που οδηγούν σε άμεση απόδειξη (παραχρήμα) αποτελούν η δικαστική ομολογία, τα δημόσια έγγραφα και τα ιδιωτικά έγγραφα διαθέσεως και όχι τα απλά έγγραφα μαρτυρίας.

Πέρα από τις εξαιρέσεις του ίδιου του άρθρου 269 ΚΠολΔ περιέχονται στον κώδικα και άλλες εξαιρέσεις που επιτρέπουν την καθυστερημένη υποβολή των ισχυρισμών.

¹ Πρέπει να αποδεικνύονται με δημόσιο έγγραφο ή με ιδιωτικό έγγραφο διαθέσεως και όχι μαρτυρίας.

² Η δικαστική ομολογία μάρτυρα δεν οδηγεί σε παραχρήμα απόδειξη.

ΔΙΚΑΙΟΔΟΣΙΑ ΚΑΙ ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΑ

Δικαιοδοσία

Είναι η εξουσία των δικαστηρίων να παρέχουν βάση της συνταγματικώς κατοχυρωμένης ιδιότητάς τους ως δικαιοδοτικά όργανα, δικαστική προστασία σε εκείνες τις υποθέσεις ή διαφορές που σύμφωνα με το σύνταγμα και τους νόμους υπάγονται στα δικαστήρια.

Δικαιοδοσία των πολιτικών δικαστηρίων είναι η ανωτέρω εξουσία για επίλυση ιδιωτικής φύσης διαφορών και υποθέσεων (93 Συντ.). Η πολιτική δικαιοδοσία είναι απόλυτη καθώς η εξουσία για την επίλυση των ιδιωτικών διαφορών ανήκει κατ' αρχήν αποκλειστικά στα πολιτικά δικαστήρια και νόμος δεν μπορεί να απομακρύνει την εξουσία αυτή. Επίσης, τα πολιτικά δικαστήρια όπως και οι υπόλοιπες κατηγορίες δικαστηρίων περιορίζονται στα του οίκου τους και δεν ασχολούνται παρά μόνο υπό την έννοια του παρεμπόπτοντος με διοικητικής ή ποινικής φύσεως ζητήματα. Στην τελευταία αυτή περίπτωση το δικαστήριο μπορεί είτε να κρίνει παρεμπιπτόντως το ζήτημα αυτό είτε να αναστείλει κατ' άρθρον 249 ΚΠολΔ την ενώπιόν του δίκη μέχρι να εκδοθεί απόφαση από το διοικητικό δικαστήριο.

Οι διάδικοι έχουν στα πλαίσια του νόμου το δικαίωμα να απομακρύνουν από τα πολιτικά δικαστήρια την επίλυση της διαφοράς τους και να την επιλύσουν στο πλαίσιο Εναλλακτικών Μορφών Επίλυσης της διαφοράς όπως είναι η διαιτησία ή η διαμεσολάβηση.

Αντικείμενο της πολιτικής δίκης είναι η επίλυση μιας διαφοράς ιδιωτικού δικαίου, η άρση δηλαδή της αμφισβήτησης ως προς την ύπαρξη, την έκταση, το περιεχόμενο και τα υποκείμενα των ιδιωτικών δικαιωμάτων. Είναι το σύνολο των εννόμως ρυθμισμένων ενεργειών δικαστικών οργάνων και ιδιωτών, οι οποίες κατατείνουν στην αυθεντική διάγνωση της αληθινής νομικής κατάστασης και στην αναγκαστική προσαρμογή της πραγματικής κατάστασης στη νομική.

Μεταξύ των προσώπων που συμμετέχουν στην πολιτική δίκη δημιουργείται η δημοσίου δικαίου έννομη σχέση της δίκης. Η σχέση αυτή είναι τριμερής και αναπαριστάται ως ένα τρίγωνο στην κορυφή του οποίου είναι το δικαστήριο και στις βάσεις του οι διάδικοι, ο ενάγων και ο εναγόμενος. Τις δικονομικού δικαίου σχέσεις των διαδίκων διέπουν τα δικονομικά βάρη και οι δικονομικές υποχρεώσεις που καθορίζουν την θέση του καθενός εντός της έννομης σχέσης της δίκης.

Παρεμπόπτουσα κρίση από πολιτικά δικαστήρια διοικητικής φύσεως ζητημάτων δεν παράγει δεδικασμένο.

Εκούσια δικαιοδοσία υπάρχει στην περίπτωση που τα δικαστήρια χωρίς να υπάρχει διαφορά παρέχουν με καθοριστική λειτουργία δικαίου, δικαστική προστασία υπό τη μορφή διενέργειας διαπλαστικών, ρυθμιστικών πράξεων και μέτρων με σκοπό τη διασφάλιση ή την προστασία ιδιωτικών δικαιωμάτων ή τη διάπλαση εννόμων καταστάσεων.

Αρμοδιότητα

Είναι το ποσοστό δικαιοδοσίας κάθε δικαστηρίου, η ειδικότερη εξουσία κάθε πολιτικού δικαστηρίου να εκδικάζει μια υπόθεση να παρέχει δικαστική προστασία στη συγκεκριμένη περίπτωση.

Τοπική αρμοδιότητα είναι η έννοια που σηματοδοτεί τη σχέση του διαδικού με ένα συγκεκριμένο από πλευράς του τόπου της έδρας του, δικαστήριο. Καθορίζει δηλαδή ποιο από τα δικαστήρια που βρίσκονται στην ελληνική επικράτεια είναι αρμόδιο από γεωγραφικής απόψεως να εκδικάσει την συγκεκριμένη υπόθεση.

Η καθ' ύλην αρμοδιότητα καθορίζει ποιο από τα δικαστήρια που βρίσκονται στην ίδια περιφέρεια είναι αρμόδιο να εκδικάσει για πρώτη φορά, σε πρώτο βαθμό, την υπόθεση.

Η λειτουργική αρμοδιότητα καθορίζει ποια είναι η ειδικότερη δικαιοδοτική εξουσία ενός δικαστηρίου ή ενός δικαστικού υπαλλήλου σε μια και την αυτή υπόθεση/διαφορά. Η λειτουργική αρμοδιότητα διακρίνεται περαιτέρω σε κατά λειτουργία αρμοδιότητα δικαστικών λειτουργών και δικαστικών υπάλληλων και σε κατά λειτουργία αρμοδιότητα δικαστηρίων. Ο τελευταίος καταμερισμός μεταξύ δικαστηρίων ονομάζεται κάθετος καθορισμός και εδράζεται στον κανόνα της υπάρξεως δύο βαθμών δικαιοδοσίας (12 παρ. 1 ΚΠολΔ).

Το δικαστήριο ερευνά την αρμοδιότητά του στηριζόμενο στα πραγματικά περιστατικά που συνέτρεχαν κατά την άσκηση της αγωγής. Το δικαστήριο που είναι αρμόδιο κατά τον χρόνο που κατατίθεται η αγωγή αποτελεί τον φυσικό δικαστή και δεν μεταβάλλεται η αρμοδιότητά του ακόμη και αν μεταβληθούν τα πραγματικά περιστατικά που την προσδιόρισαν (45 ΚΠολΔ).

Η καθ' ύλην αρμοδιότητα εξετάζεται αυτεπαγγέλτως από το δικαστήριο ενώ η κατά τόπον καθ' αρχήν μόνο κατόπιν σχετικής ενστάσεως εκτός αν ερημοδικεί ή αν δεν επιτρέπεται σιωπηρή παρέκταση. Επί ελλείψεως αρμοδιότητας προσδιορίζει το αρμόδιο δικαστήριο και παραπέμπει, διατηρούνται όμως οι συνέπειες ασκήσεως της αγωγής.

ΚΑΘ' ΥΛΗΝ ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΑ

Συνήθης και εξαιρετική αρμοδιότητα

Το Πολυμελές Πρωτοδικείο έχει την γενική καθ' ύλην αρμοδιότητα. Υπάρχει δηλαδή υπέρ αυτού τεκμήριο αρμοδιότητας ώστε να υπάγονται σ' αυτό όλες οι διαφορές, οι οποίες ρητώς δεν έχουν ανατεθεί από τον νομοθέτη στα άλλα δικαστήρια (εξαιρετική αρμοδιότητα).

Όσον αφορά την ρητώς ανατεθείσα αρμοδιότητα, η κατανομή γίνεται βάσει 2 κριτηρίων, της αξίας και της φύσεως ή του είδους της διαφοράς. Η συνήθης καθ' ύλην αρμοδιότητα

συναρτάται προς το ύψος της διαφοράς ενώ η εξαιρετική συνδέεται περισσότερο με την φύση ή το είδος της.

Οι κανόνες υπολογισμού του ύψους της διαφοράς αναφέρονται τόσο στον τρόπο με τον οποίο πρέπει να εκτιμηθεί το αντικείμενο της δίκης όσο και στην αξία, την οποία παρουσιάζουν συγκεκριμένα δικαιώματα κατά τον χρόνο που ασκείται η αγωγή.

Το άρθρο 9 ΚΠολΔ περιλαμβάνει σειρά ρυθμίσεων για τον υπολογισμό του ύψους της διαφοράς:

- για την εκτίμηση του αντικειμένου της δίκης λαμβάνεται υπ' όψιν το αίτημα της αγωγής χωρίς να συνυπολογίζονται οι παρεπόμενες αιτήσεις.
- Αντικειμενική σώρευση:
 - ο Συνυπολογίζονται οι περισσότερες συνασκούμενες απαιτήσεις εφόσον είναι δυνατόν.
 - ο Δεν χωρεί συνυπολογισμός αν οι σωρευόμενες απαιτήσεις δεν είναι αποτιμητές σε χρήμα ή εμπίπτουν στην εξαιρετική αρμοδιότητα άλλου δικαστηρίου.
- Σε περίπτωση ομοδικίας,
 - ο Αν πρόκειται για διαιρετά δικαιώματα, λαμβάνεται υπόψη το αίτημα κάθε ενάγοντος ή το αιτούμενο από κάθε εναγόμενο, και αν οι απαιτήσεις υπάγονται στην καθ' ύλην αρμοδιότητα διαφόρων δικαστηρίων, αρμόδιο είναι το ανώτερο από αυτά.
 - ο Αν πρόκειται για αδιαίρετο δικαίωμα (αν πχ ενάγουν περισσότεροι για την απόδοση ενός πράγματος) κρίσιμη είναι η αξία του πράγματος που αποτελεί αντικείμενο της αδιαίρετης παροχής.
- Όταν σωρεύονται στην αγωγή κύριο και επικουρικό αίτημα, η υλική αρμοδιότητα του δικαστηρίου προσδιορίζεται από το κατ' αξίαν ανώτερο αίτημα της αγωγής, είτε είναι το κύριο αίτημα είτε είναι το επικουρικό.

Όσον αφορά το είδος του δικαιώματος το άρθρο 11 ΚΠολΔ περιλαμβάνει τρεις κατηγορίες ρυθμίσεων, σχετικά με εμπράγματα δικαιώματα, σχετικά με τις μικτές αγωγές και σχετικά με τις διαρκείς έννομες σχέσεις.

- Όσον αφορά τα εμπράγματα δικαιώματα προβλέπεται ότι η αξία προσδιορίζεται:
 - ο για τη **νομή και την κυριότητα**, από την **αξία του πράγματος**
 - ο για την **ψιλή κυριότητα** από το **μισό της αξίας** του πράγματος,
 - ο για το **ενέχυρο, την υποθήκη, την εγγύηση και κάθε άλλη ασφάλεια**, από την **αξία που έχει η ασφαλιζόμενη απαίτηση**, αν όμως το πράγμα που δόθηκε για ασφάλεια έχει μικρότερη αξία, λαμβάνεται υπόψη αυτή,
 - ο για την **πραγματική δουλεία**, από την **αξία που έχει η δουλεία για το δεσπόζον κτήμα**, εκτός αν το ποσό, κατά το οποίο η δουλεία ελαττώνει την αξία του δουλεύοντος κτήματος, είναι μεγαλύτερο, οπότε λαμβάνεται υπόψη αυτό,

- ο για την **προσωπική δουλεία**, από το **μίσό της αξίας** του κτήματος
- Όσον αφορά την κατεχοχήν μεικτή αγωγή, την αγωγή διανομής προβλέπεται ότι λαμβάνεται υπ' όψιν η αξία του διανεμητέου αντικειμένου καθώς αντικείμενο της αγωγής είναι η κοινωνία της οποίας ζητείται λύση.
- Όσον αφορά τις διαρκείς μισθωτικές σχέσεις:
 - ο για τις διαφορές που αφορούν την ύπαρξη, τη διάρκεια, την εκτέλεση ή την ακυρότητα μισθωτικής σύμβασης, από το **μίσθωμα ενός έτους** αν όμως η διάρκεια της μίσθωσης είναι μικρότερη, λαμβάνεται υπόψη το ποσό του μισθώματος για το χρονικό αυτό διάστημα.
 - ο Για τις περιοδικές παροχές, από την αξία της ετήσιας παροχής, και ειδικότερα από το δεκαπλάσιο της ετήσιας παροχής, αν η επέλευση του γεγονότος από το οποίο εξαρτάται η παύση της παροχής είναι βέβαιη, αβέβαιος όμως ο χρόνος της, και αν οι παροχές διαρκούν απεριόριστα, από το εικοσαπλάσιο της ετήσιας παροχής.

Αρμοδιότητα Ειρηνοδικείου

Η συνήθης αρμοδιότητα του ειρηνοδικείου αφορά:

- όλες τις διαφορές (εφόσον δεν προβλέπεται διαφορετική εξαιρετική αρμοδιότητα), το χρηματικό ύψος των οποίων δεν υπερβαίνει τα 20.000 Ευρώ.
- όλες οι διαφορές, κύριες ή παρεπόμενες, από σύμβαση μίσθωσης, καθώς και οι διαφορές του άρθρου 601 του Αστικού Κώδικα, εφόσον σε όλες τις περιπτώσεις αυτές το συμφωνημένο μηνιαίο μίσθωμα δεν υπερβαίνει τα εξακόσια (600) ευρώ έστω και αν το συνολικό ζητούμενο ποσό υπερβαίνει τα 20.000 Ευρώ.

Η εξαιρετική αρμοδιότητα του ειρηνοδικείου αφορά:

- Διαφορές από το γειτονικό δίκαιο κατά τα άρθρα 1003-1009, 1020 και 1023-1031 ΑΚ
- Απαιτήσεις των πελατών κατά του ξενοδόχου για βλάβη των πραγμάτων.
- Ενδοσωματειακές διαφορές (κατά των μελών τους για οφειλόμενες εισφορές καθώς και απαιτήσεις που έχουν τα μέλη κατά των σωματείων).
- Απαιτήσεις δικηγόρων αναφορικά με το ειρηνοδικείο ή το πταισματοδικείο.

Αρμοδιότητα Μονομελούς Πρωτοδικείου

Η συνήθης αρμοδιότητα του Μονομελούς Πρωτοδικείου (14 παρ. 2 ΚΠολΔ) αφορά:

- όλες οι διαφορές που μπορούν να αποτιμηθούν σε χρήματα και που η αξία του αντικειμένου τους είναι πάνω από είκοσι χιλιάδες (20.000) ευρώ και μέχρι 250.000 ευρώ.

- όλες οι διαφορές, κύριες ή παρεπόμενες, από σύμβαση μίσθωσης, εφόσον σε όλες τις περιπτώσεις αυτές το συμφωνημένο μηνιαίο μίσθωμα **υπερβαίνει τα εξακόσια (600) ευρώ.**

Η εξαιρετική αρμοδιότητα του Μονομελούς Πρωτοδικείου σε βάρος του Πολυμελούς Πρωτοδικείου³ (16 ΚΠολΔ) αφορά:

- Εργατικές διαφορές (αρ. 1 - 5)
- Ασφαλιστικές διαφορές τόσο μεταξύ ασφαλισμένων και οργανισμών κοινωνικής ασφάλισης (αρ. 6) όσο και οι διαφορές που αφορούν το ποσοστό ή την πληρωμή του ασφαλίστρου (αρ. 9).
- Απαιτήσεις ελευθέρων επαγγελματιών (αρ. 7, 8, 11)
- Απαιτήσεις αποζημίωσης οποιασδήποτε μορφής για ζημίες από αυτοκίνητο όπως και οι απαιτήσεις από σύμβαση ασφάλισης αυτοκινήτου, ανάμεσα στις ασφαλιστικές εταιρίες και τους ασφαλισμένους ή τους διαδόχους τους.
- Από προσβολή νομής και κατοχής (αρ. 13)

Η εξαιρετική αρμοδιότητα του Μονομελούς Πρωτοδικείου ανεξαρτήτως ποσού (17 ΚΠολΔ) αφορά:

- διαφορές που αφορούν το διαζύγιο, την ακύρωση του γάμου, την αναγνώριση της ύπαρξης ή της ανυπαρξίας του γάμου, τις σχέσεις των συζύγων κατά τη διάρκεια του γάμου.
- διαφορές που αναφέρονται στο άρθρο 614 ΚΠολΔ.
- διαφορές που αναφέρονται στο άρθρο 681 Β για διατροφή και επιμέλεια τέκνων, καθώς και εκείνες που αφορούν τη ρύθμιση της οικογενειακής στέγης και την κατανομή των κινητών μεταξύ των συζύγων σε περίπτωση διακοπής της συμβίωσης
- διαφορές από τη σχέση της οροφοκτησίας ανάμεσα στους ιδιοκτήτες και ανάμεσα στους διαχειριστές ιδιοκτησίας κατ' ορόφους και στους ιδιοκτήτες ορόφων και διαμερισμάτων
- διαφορές που αφορούν την ακύρωση αποφάσεων της γενικής συνέλευσης σωματείων ή συνεταιρισμών.

Ως δευτεροβάθμιο δικαστήριο το Μονομελές Πρωτοδικείο εξετάζει κατ' άρθρον 17^Α ΚΠολΔ τις εφέσεις κατά των αποφάσεων των ειρηνοδικείων της περιφέρειάς του.

³ Δηλαδή ακόμη και αν το ύψος της διαφοράς υπερβαίνει τα 250.000 ευρώ και θα έπρεπε να πάει στο Πολυμελές Πρωτοδικείο η διαφορά παραμένει στο Μονομελές. Δεν ισχύει το ίδιο και αν το ύψος της διαφοράς είναι μικρότερο των 20.000 ευρώ οπότε και η διαφορά υπάγεται στην καθ' ύλην αρμοδιότητα του Ειρηνοδικείου.

Αρμοδιότητα Πολυμελούς Πρωτοδικείου

Στα Πολυμελή Πρωτοδικεία έχει αναγνωρισθεί κατ' άρθρον 18 ΚΠολΔ η γενική καθ' ύλην αρμοδιότητα και έτσι υπάγονται σ' αυτά όλες οι διαφορές, για τις οποίες δεν είναι αρμόδια τα ειρηνοδικεία ή τα μονομελή πρωτοδικεία.

ΚΑΤΑ ΤΟΠΟΝ ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΑ – ΔΩΣΙΔΙΚΙΑ - FORUM

Διακρίσεις

Νόμιμη είναι η κατά τόπον αρμοδιότητα (δωσιδικία) η οποία καθορίζεται στον νόμο (22-40 ΚΠολΔ).

Αιρετή ή κατά παρέκταση όταν προκύπτει από ρητή ή σιωπηρή συμφωνία των διαδίκων (42-44 ΚΠολΔ).

Γενική είναι η δωσιδικία όταν σε αυτή υπάγονται κατ' αρχήν όλες οι αγωγές που στρέφονται εναντίον του προσώπου.

Ειδική είναι η δωσιδικία όταν υπάγονται μόνο ορισμένες αγωγές με κριτήριο το αντικείμενό τους. Οι ειδικές δωσιδικίες διακρίνονται σε αποκλειστικές όταν κατά την εφαρμογή τους παραμερίζουν την γενική καθώς και τυχόν άλλες ειδικές και συντρέχουσες όταν μπορούν να εφαρμοστούν μαζί με την γενική ή άλλες ειδικές συντρέχουσες δωσιδικίες.

Γενική

Στον ΚΠολΔ ισχύει βάσει του άρθρου 22 η γενική δωσιδικία της κατοικίας του εναγομένου (*actor sequitur forum rei*). Το προνόμιο που εισάγεται υπέρ του εναγομένου δικαιολογείται από την ανάγκη να έχει ο εναγόμενος την δυνατότητα να προετοιμάσει καλύτερα την άμυνά του καθώς και από το γεγονός ότι συνήθως στην κατοικία του εναγομένου βρίσκονται τα περισσότερα αποδεικτικά στοιχεία και άρα καθίσταται το ποιο κατάλληλο Forum.

Τα μη φυσικά πρόσωπα που έχουν ικανότητα να είναι διάδικοι, υπάγονται στην αρμοδιότητα του δικαστηρίου στην περιφέρεια του οποίου βρίσκεται η έδρα ή υποκατάστημά τους, εφόσον πρόκειται για διαφορές που αφορούν την εκμετάλλευσή του. Ως έδρα στο Ελληνικό δίκαιο νοείται η πραγματική έδρα του, ο τόπος δηλαδή όπου λειτουργεί η διοίκησή του.

Για την έννοια της κατοικίας ισχύει το ΑΚ 51 σύμφωνα με το οποίο κατοικία είναι ο τόπος, στον οποίο έχει κανείς την κύρια και μόνιμη εγκατάστασή του και αποτελεί το κέντρο των βιοτικών, επαγγελματικών και κοινωνικών του δραστηριοτήτων.

Αποκλειστικές Ειδικές Δωσιδικίες

1. Δωσιδικία των εταιρικών διαφορών (27 ΚΠολΔ):

Διαφορές από την εταιρική σχέση **ανάμεσα σε μια εταιρία και τους εταίρους της ή ανάμεσα στους εταίρους μεταξύ τους** υπάγονται στην αποκλειστική αρμοδιότητα του δικαστηρίου, στην περιφέρεια του οποίου η **εταιρία έχει την έδρα** της.

Δεν υπάγονται στην δωσιδικία αυτή αγωγές τρίτων κατά της εταιρίας ή αγωγές της εταιρίας κατά τρίτων.

Οι διαφορές που δημιουργούνται **μετά τη διάλυση και την εκκαθάριση** της εταιρίας και αφορούν τη **διανομή της εταιρικής περιουσίας**, εφόσον η αγωγή ασκηθεί μέσα σε **δύο χρόνια** από την περάτωση της διανομής υπάγονται στην αποκλειστική αρμοδιότητα του δικαστηρίου, στην περιφέρεια του οποίου η εταιρία έχει την έδρα της.

Υπερισχύει: έναντι της γενικής, των ειδικών συντρεχουσών και της δωσιδικίας δικηγόρων και συμβολαιογράφων.

Υποχωρεί: έναντι των άλλων ειδικών αποκλειστικών δωσιδικιών.

2. Δωσιδικία διαχειρίσεως ύστερα από δικαστική εντολή (28 ΚΠολΔ):

Διαφορές που αφορούν τη **διαχείριση, η οποία διεξάγεται ύστερα από εντολή δικαστηρίου**, υπάγονται στην αποκλειστική αρμοδιότητα του **δικαστηρίου που έδωσε την εντολή** και αν την εντολή την έδωσε άλλη δικαστική αρχή, στην αρμοδιότητα του δικαστηρίου, στην περιφέρεια του οποίου έχει την **έδρα της η αρχή αυτή**.

Υπερισχύει: έναντι της γενικής, των ειδικών συντρεχουσών και κάθε άλλης αποκλειστικής δωσιδικίας.

3. Δωσιδικία της τοποθεσίας του ακινήτου (29 ΚΠολΔ):

Διαφορές που αφορούν εμπράγματα δικαιώματα επάνω σε ακίνητα, τη νομή ή την κατοχή τους, διαίρεση κοινού, κανονισμό ορίων, απαιτήσεις κατά οποιουδήποτε διακατόχου, αποζημίωση για αναγκαστική απαλλοτρίωση, καθώς και διαφορές από μίσθωση ακινήτου ή δικαιώματος που συνδέεται με την εκμετάλλευσή του ή από επίμορτη αγροληψία, υπάγονται στην **αποκλειστική αρμοδιότητα του δικαστηρίου, στην περιφέρεια του οποίου βρίσκεται το ακίνητο**.

Υπερισχύει της δωσιδικίας κληρονομιάς στην περίπτωση που η κληρονομιά αποτελείται από ένα ακίνητο, το οποίο και την εξαντλεί.

Υποχωρεί: έναντι της δωσιδικίας της διαχειρίσεως, της συνάφειας και κατ' αποκλίνουσα άποψη όλων των ειδικών αποκλειστικών.

4. Δωσιδικία της κληρονομιάς (30 ΚΠολΔ):

Διαφορές που αφορούν την αναγνώριση κληρονομικού δικαιώματος ή διανομή κληρονομιάς, απαιτήσεις του κληρονόμου εναντίον του νομέα ή του κατόχου της κληρονομιάς, απαιτήσεις από κληροδοτήματα ή απαιτήσεις από άλλες διατάξεις αιτία θανάτου ή απαιτήσεις από νόμιμη μοίρα ή απαιτήσεις εναντίον εκτελεστών διαθήκης για την εκτέλεση των διατάξεών της, υπάγονται στην αποκλειστική αρμοδιότητα του δικαστηρίου, στην περιφέρεια του οποίου ο κληρονομούμενος, **όταν πέθανε, είχε την κατοικία του και, αν δεν είχε κατοικία, τη διαμονή του.**

Για 2 χρόνια από τον θάνατο υπάγονται στην ίδια δωσιδικία οι απαιτήσεις μεταξύ των κληρονόμων έως τη διανομή της κληρονομιάς, απαιτήσεις τρίτων εξαιτίας χρεών του κληρονομούμενου ή της κληρονομιάς, καθώς και εμπράγματα απαιτήσεις για κινητά που δεν περιλαμβάνονται ανωτέρω.

Υπερισχύει: της γενικής, των συντρεχουσών, της αποκλειστικής των εταιρικών διαφορών και της τοποθεσίας του ακινήτου.

Υποχωρεί: έναντι της αποκλειστικής της συνάφειας και της διαχείρισης.

5. Δωσιδικία της συνάφειας (31 ΚΠολΔ):

Δίκες που έχουν μεταξύ τους **σχέση κυρίου και παρεπομένου**, ιδίως οι παρεμπόμπουσες αγωγές, οι αγωγές για εγγύηση, οι παρεμβάσεις, και άλλες όμοιες υπάγονται στην αποκλειστική αρμοδιότητα του δικαστηρίου της **κύριας δίκης.**

Αν πρόκειται για **κύριες δίκες που είναι συναφείς** μεταξύ τους, έχει αποκλειστική αρμοδιότητα **το δικαστήριο που είχε επιληφθεί πρώτο.**

Στην αρμοδιότητα του πολυμελούς πρωτοδικείου που δικάζει την κύρια δίκη υπάγονται οι παρεπόμενες υποθέσεις της αρμοδιότητας του μονομελούς και του ειρηνοδικείου, και στην αρμοδιότητα του μονομελούς πρωτοδικείου που δικάζει την κύρια δίκη υπάγονται οι παρεπόμενες υποθέσεις της αρμοδιότητας του ειρηνοδικείου

Η δωσιδικία της συνάφειας δεν ισχύει όταν το αντικείμενο της συναφούς αγωγής υπάγεται σε διαφορετική δικαιοδοσία ή διαδικασία.

Υπερισχύει: έναντι όλων των άλλων αποκλειστικών δωσιδικιών με επιφυλάξεις για την δωσιδικία της διαχείρισης έπειτα από δικαστική εντολή.

Ειδικές Συντρέχουσες Δωσιδικίες

1. Δωσιδικία της δικαιοπραξίας (33 ΚΠολΔ):

Διαφορές που αφορούν την ύπαρξη ή το κύρος δικαιοπραξίας εν ζωή, και όλα τα δικαιώματα που πηγάζουν από αυτήν, μπορούν να εισαχθούν και στο δικαστήριο στην περιφέρεια του οποίου βρίσκεται **ο τόπος όπου καταρτίστηκε η δικαιοπραξία ή όπου πρέπει να εκπληρωθεί η παροχή.**

Ο τόπος εκπλήρωσης καθορίζεται από τις οικείες διατάξεις και αν δεν προκύπτει η ρητή ή σιωπηρή βούληση των μερών τότε εφαρμόζονται οι γενικές διατάξεις των άρθρων 320-322 ΑΚ.

2. Δωσιδικία της αδικοπραξίας (35 ΚΠολΔ):

Διαφορές από αδικοπραξία μπορούν να εισαχθούν και στο δικαστήριο του τόπου όπου συνέβη το ζημιογόνο γεγονός ή επίκειται η επέλευσή του.

Αφορά κάθε είδους αδικοπραξία.

3. Δωσιδικία της ανταγωγής (34 ΚΠολΔ):

Οι ανταγωγές μπορούν να εισαχθούν στο δικαστήριο όπου εκκρεμεί η αγωγή, **εφόσον υπάγονται στην καθ' ύλην αρμοδιότητα του ίδιου ή κατώτερου δικαστηρίου.**

Η δωσιδικία αυτή προϋποθέτει την εκκρεμοδικία της αγωγής, να έχει το δικαστήριο που έχει εισαχθεί η αγωγή δικαιοδοσία και καθ' ύλην αρμοδιότητα και η ανταγωγή να έχει ασκηθεί νομοτύπως και εμπροθέσμως.

4. Δωσιδικία της διαχείρισης χωρίς δικαστική εντολή (36 ΚΠολΔ):

Διαφορές από διαχείριση που έγινε χωρίς δικαστική εντολή μπορούν να εισαχθούν και στο δικαστήριο **στην περιφέρεια του οποίου έγινε η διαχείριση.**

5. Δωσιδικία της ταυτότητας του δικαίου (37 ΚΠολΔ):

Όταν **ενάγονται περισσότερα πρόσωπα** που συνδέονται με το δεσμό της ομοδικίας, αρμόδιο είναι το δικαστήριο στην περιφέρεια του οποίου έχει την **κατοικία του, και αν δεν έχει κατοικία, τη διαμονή του, οποιοσδήποτε από τους ομοδίκους.**

Η διάταξη αυτή πρέπει να **ερμηνευθεί διασταλτικά ενόψει του σκοπού της ώστε να εφαρμόζεται όταν ο ομόδικος ενάγεται τόσο σε οποιοδήποτε άλλο δικαστήριο της γενικής νόμιμης δωσιδικίας του όσο και σε δικαστήριο που προκύπτει από ειδική συντρέχουσα δωσιδικία.**

Αν ένας από τους εναγόμενους καλύπτεται από αποκλειστική δωσιδικία εκεί πρέπει να εναχθούν και οι υπόλοιποι. Αν όμως ο καθένας καλύπτεται από διαφορετική αποκλειστική πρέπει να εναχθούν χωριστά.

Διαφορές ανάμεσα στα ίδια πρόσωπα, οι οποίες έχουν την ίδια βάση και αφορούν εμπράγματα δικαιώματα επάνω σε ακίνητα που βρίσκονται στις περιφέρειες διαφορετικών δικαστηρίων, μπορούν να εισαχθούν σε ένα από τα δικαστήρια αυτά.

6. Δωσιδικία μακρότερης διαμονής (38 ΚΠολΔ):

Απαιτήσεις εναντίον προσώπων που έχουν ικανότητα δικαστικής παράστασης και, εξαιτίας ειδικών συνθηκών, έχουν σε **ορισμένο τόπο διαμονή με μακρότερη διάρκεια**, όπως είναι ιδίως οι υπάλληλοι, οι υπηρέτες, οι σπουδαστές, οι μαθητές, **εφόσον το αντικείμενό τους είναι περιουσιακό**, μπορούν να εισαχθούν και στο δικαστήριο, **στην περιφέρεια του οποίου βρίσκεται ο τόπος διαμονής τους**.

7. Δωσιδικία γαμικών διαφορών (39 ΚΠολΔ):

Γαμικές διαφορές μπορούν να εισαχθούν και στο δικαστήριο, στην περιφέρεια του οποίου βρίσκεται ο τόπος της τελευταίας κοινής διαμονής των συζύγων.

8. Δωσιδικία διατροφών (39^A ΚΠολΔ):

Διαφορές που αφορούν αξιώσεις διατροφής μπορούν να εισαχθούν και στο δικαστήριο του τόπου όπου έχει την κατοικία του ή τη διαμονή του ο δικαιούχος της διατροφής.

9. Δωσιδικία της περιουσίας (40 ΚΠολΔ):

Δίκες εναντίον προσώπων που δεν έχουν κατοικία στην Ελλάδα, εφόσον το αντικείμενό τους είναι περιουσιακό, μπορούν να εισαχθούν και στο δικαστήριο, στην περιφέρεια του οποίου υπάρχει περιουσία του εναγομένου ή βρίσκεται το επίδικο αντικείμενο.

Παρέκταση αρμοδιότητας (42 ΚΠολΔ)

Πρωτοβάθμιο τακτικό δικαστήριο που δεν είναι κατά τόπον αρμόδιο μπορεί, με **ρητή ή σιωπηρή συμφωνία των διαδίκων**, να γίνει αρμόδιο, **εκτός αν** πρόκειται για διαφορές που **δεν έχουν περιουσιακό αντικείμενο**. Η συμφωνία πρέπει να **είναι ρητή**, όταν πρόκειται για διαφορές για τις οποίες **ισχύει αποκλειστική αρμοδιότητα**.

Θεωρείται πως υπάρχει σιωπηρή συμφωνία, αν ο εναγόμενος παρίσταται στο ακροατήριο στην συζήτηση και δεν προτείνει έγκαιρα την ένσταση αναρμοδιότητας.

Αποτέλεσμα της παρέκτασης είναι η δημιουργία αποκλειστικής δωσιδικίας υπέρ του παρεκτεινόμενου δικαστηρίου.

Αν η συμφωνία παρέκτασης αφορά μελλοντικές διαφορές απαιτείται να είναι έγγραφη και να αναφέρεται σε ορισμένη έννομη σχέση από την οποία θα προέλθουν οι διαφορές.

ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΔΙΚΑΣΤΙΚΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ

Μπορεί το δικαίωμα δικαστικής προστασίας όπως προβλέπεται στο άρθρο 20 παρ. 1 του Συντάγματος να εξειδικευθεί αφενός κάθετα – ποσοτικά, αφετέρου οριζόντια – ποιοτικά.

Ποσοτικά συγκεκριμενοποιούμενο το δικαίωμα δικαστικής προστασίας αναλύεται

- α) στο δικαίωμα για έκδοση αποφάσεως στην ουσία της υποθέσεως
- β) στο δικαίωμα για λήψη ασφαλιστικών μέτρων
- γ) στο δικαίωμα για αναγκαστική εκτέλεση, ώστε να υλοποιηθεί το περιεχόμενο της απόφασης.

Ποιοτικώς εξειδικευόμενο αναλύεται ως εξής:

α) στο δικαίωμα αποδείξεως με όλα τα πρόσφορα αποδεικτικά μέσα.

β) στο δικαίωμα ενδίκων μέσων ώστε να κριθεί η υπόθεση σε τουλάχιστον δύο βαθμούς.

Σύμφωνα με το άρθρο 109 παρ. 1 ΚΠολΔ, στο οποίο κατοχυρώνεται η αρχή του φυσικού δικαστή δεν επιτρέπεται να αφαιρεθεί από κανέναν χωρίς τη θέλησή του ο δικαστής που έχει οριστεί από τον νόμο γι αυτόν. Πρόκειται για τον εκ των προτέρων και με βάση αφηρημένα κριτήρια, μη εξαρτώμενα από τους διαδικούς ή τη διαφορά, καθορισμό του δικαστηρίου που έχει αρμοδιότητα να δικάσει κάθε κατηγορία υποθέσεων.

Το άρθρο 110 παρ. 1 ΚΠολΔ ρυθμίζει την ειδικότερη έκφανση του 4 παρ. 1 Συντ. σχετικά με την ισότητα των διαδικών ως προς τα δικονομικά δικαιώματα και υποχρεώσεις τους. Η θέση του διαδικού ως ενάγοντος ή εναγομένου δεν είναι δυνατόν να του προσπορίζει ευμενέστερη ή δυσμενέστερη θέση εκτός κι αν κάτι τέτοιο επιβάλλεται από τη φύση του πράγματος ή εξιδιασμένες περιπτώσεις.

ΔΙΑΔΙΚΟΙ

Έννοια του διαδικού

Ως διάδικος νοείται το πρόσωπο, το οποίο είναι υποκείμενο της έννομης σχέσης της δίκης και είναι φορέας δικαιωμάτων και υποχρεώσεων που εκπηγάζουν από αυτή.

Στο σύστημα του ΚΠολΔ η έννοια του διαδικού είναι τυπική, διάδικος θεωρείται δηλαδή το πρόσωπο που ζητεί ή κατά του οποίου ζητείται δικαστική προστασία ανεξαρτήτως του αν όντως είναι φορέας της ουσιαστικής έννομης σχέσης, η οποία κατάγεται στη δίκη.

Ικανότητα διαδίκου

Αναφέρεται στην ικανότητα του είναι υποκείμενο της έννομης σχέσης της δίκης. Ικανότητα να είναι διάδικος έχει όποιος έχει κατά το ουσιαστικό δίκαιο ικανότητα δικαίου. Μπορεί λοιπόν να είναι κάθε άνθρωπος, το κυοφορούμενο καθώς και νομικά πρόσωπα.

Στο δικονομικό δίκαιο και κυρίως για λόγους διαδικαστικής ευχέρειας αναγνωρίζεται (62 ΚΠολΔ) η ικανότητα διαδίκου και σε ενώσεις προσώπων χωρίς νομική προσωπικότητα έστω κι αν κατά το ουσιαστικό δίκαιο δεν έχουν ικανότητα δικαίου. Πρόκειται κυρίως για τις εταιρίες χωρίς νομική προσωπικότητα και μη αναγνωρισμένα σωματεία. Κατά το άρθρο 64 ΚΠολΔ οι ενώσεις αυτές έχουν και ικανότητα δικαστικής παράστασης. Με τις ρυθμίσεις αυτές επιτυγχάνεται η απλή δικονομική εξομοίωση των ενώσεων αυτών με νομικά πρόσωπα.

Ικανότητα δικαστικής παράστασης

Η δικονομική αντανάκλαση της ικανότητας προς δικαιοπραξία είναι η ικανότητα δικαστικής παράστασης.

Αναφέρεται στην ικανότητα να επιχειρεί κανείς τις διαδικαστικές πράξεις για την έναρξη, διάπλαση και ολοκλήρωση της δίκης.

Έχει όποιος είναι ικανός για οποιαδήποτε δικαιοπραξία, όποιος δηλαδή έχει συμπληρώσει το 18^ο έτος της ηλικίας του και δεν έχει έλλειψη συνειδήσεως.

Πρόσωπα με περιορισμένη ικανότητα έχουν χωρίς όρους ικανότητα δικαστικής παράστασης για τις υποθέσεις που δεν αναφέρονται στην περιορισμένη ικανότητά τους αυτή.

Στις περιπτώσεις που κάποιος στερείται πλήρως ή μερικώς την ικανότητα δικαστικής παράστασης, εκπροσωπείται στην δίκη από τον νόμιμο εκπρόσωπό του, το πρόσωπο δηλαδή στο οποίο ο νόμος αναθέτει την εκπροσώπησή τους κατά την τέλεση των δικαιοπραξιών.

Τα νομικά πρόσωπα εκπροσωπούνται από τον κατά το νόμο ή το καταστατικό τους νόμιμο εκπρόσωπό τους και επικουρικά από αυτόν που τα αντιπροσωπεύει στις συναλλακτικές τους σχέσεις.

Σύμφωνα με το άρθρο 73 ΚΠολΔ η ικανότητα δικαστικής παραστάσεως ελέγχεται αυτεπαγγέλτως σε κάθε στάση της δίκης ενώ αποδοχή της ανυπαρξίας της οδηγεί σε απαράδεκτο της αγωγής ή ακυρότητα της διαδικαστικής πράξεως.

Ικανότητα προς το δικολογείν

Αναφέρεται στην ικανότητα αυτοπρόσωπης παράστασης και επικοινωνίας με το δικαστήριο η οποία επιφυλάσσεται μόνο σε δικηγόρους εκτός εξαιρετικών περιπτώσεων όπου μπορούν οι διάδικοι να παρίστανται μόνοι τους, χωρίς τη συνδρομή πληρεξουσίου.

Αν διαδικαστική πράξη επιχειρηθεί από μη δικηγόρο είναι κατ' άρθρον 159 περ. 2 ΚΠολΔ άκυρη. Η δικαστική πληρεξουσιότητα αποτελεί όρο του ενεργού των επιχειρούμενων διαδικαστικών πράξεων.

Δικαστική πληρεξουσιότητα

Η πληρεξουσιότητα κατά κανόνα δίδεται συμβολαιογραφικώς ή με προφορική δήλωση που καταχωρίζεται στα πρακτικά είτε με ιδιωτικό έγγραφο εφόσον βεβαιώνεται το γνήσιο της υπογραφής του παρέχοντος.

Στην διαδικασία των εργατικών διαφορών καθώς και στην εκούσια δικαιοδοσία μπορεί να δοθεί και με απλό ιδιωτικό έγγραφο.

Γενικό πληρεξούσιο είναι αυτό που δίνει εξουσία στον δικηγόρο να παρίσταται για όλες τις δίκες αυτού που το χορήγησε για μέγιστο χρονικό διάστημα 5 ετών. Μερικό ονομάζεται το πληρεξούσιο το οποίο δίνει μεν την δυνατότητα άσκησης όλων των διαδικαστικών πράξεων αλλά για ορισμένη ή ορισμένες δίκες του παρέχοντος.

Για την επιχείρηση ορισμένων διαδικαστικών πράξεων που αναφέρονται στο άρθρο 98 ΚΠολΔ (διάθεση επίδικου αντικειμένου, προσωπικός χαρακτήρας, προσβολή εγγράφου ως πλαστού) απαιτείται η χορήγηση ειδικής πληρεξουσιότητας, η οποία να αναφέρει ρητώς ότι δίδεται για την εκτέλεση των πράξεων αυτών.

Η δικαστική πληρεξουσιότητα παύει κατά το άρθρο 101 ΚΠολΔ όταν:

- Πεθάνει ο πληρεξούσιος ή μεταβληθεί η ικανότητα του για δικαστική απράσταση οπότε και επέρχεται βίαιη διακοπή της δίκης.
- Ο θάνατος του χορηγήσαντος τη δικαστική πληρεξουσιότητα συνεπάγεται και διακοπή της δίκης για τον λόγο αυτό. Θα πρέπει δηλαδή ο πληρεξούσιος δικηγόρος να ανακοινώσει τον θάνατο του διαδίκου ώστε να επέλθει η βίαιη διακοπή της δίκης, διαφορετικά ο πληρεξούσιος συνεχίζει τη δίκη ως μη δικαιούχος διάδικος και η απόφαση θα εκδοθεί μεν στο όνομα του θανόντος διαδίκου, θα αναφέρεται όμως στους κληρονόμους του.
- Ο πληρεξούσιος δικηγόρος απωλέσει τη δικηγορική του ιδιότητα.
- Παύσει να υπάρχει η συμβατική σχέση της δικαστικής πληρεξουσιότητας.
- Μετά την πάροδο 5 ετών για το γενικό πληρεξούσιο και μετά τη διενέργεια των πράξεων για το ειδικό.

Η ύπαρξη της δικαστικής πληρεξουσιότητας ελέγχεται και αυτεπαγγέλτως από το δικαστήριο σε κάθε στάση της δίκης και συνιστά καταλυτική δικονομική ένσταση, η οποία οδηγεί στην απόρριψη της αγωγής ως απαράδεκτης.

Κατά το άρθρο 143 ο πληρεξούσιος είναι εκ του νόμου και αντίκλητος του διαδίκου με αποτέλεσμα ο αντίδικος να έχει την ευχέρεια επιλογής κατά την κοινοποίηση είτε στον διάδικο είτε στον αντίκλητό του. Υποχρεωτικά επιδίδονται στον διάδικο έγγραφα που αφορούν την αυτοπρόσωπη ενέργειά του.

Νομιμοποίηση

Είναι η εξουσία διεξαγωγής της δίκης και προκύπτει από τον ισχυρισμό του ενάγοντος ότι είναι φορέας του επίδικου δικαιώματος και ο εναγόμενος φορέας της επίδικης υποχρεώσεως.

Είναι αδιάφορο αν πράγματι ο ενάγων είναι ο δικαιούχος του επιδίκου δικαιώματος και ο εναγόμενος φορέας της επιδίκου υποχρεώσεως καθώς το ζήτημα αυτό ανήκει στην ουσία της αγωγής. Στο στάδιο της νομιμοποίησης ελέγχεται αν ο ενάγων ισχυρίζεται ότι υφίσταται μεταξύ αυτού και του εναγομένου ο ανωτέρω αφηρημένος δεσμός προς το επίδικο δικαίωμα και αρκεί πιθανολόγηση. Πρέπει λοιπόν προκειμένου να είναι παραδεκτή η αγωγή να υφίσταται ο ισχυρισμός αυτός.

Σε περίπτωση που αμφισβητείται η συνδρομή της νομιμοποίησης μπορεί το δικαστήριο να εξετάσει σε ένα πρώιμο στάδιο το αν ο ενάγων είναι πράγματι δικαιούχος.

Σε ορισμένες περιπτώσεις ο νόμος απονέμει την εξουσία διεξαγωγής της δίκης σε ορισμένα πρόσωπα αποκλειστικά λόγω ορισμένης ιδιότητάς τους ή σχέσεως με το επίδικο αντικείμενο. Στις περιπτώσεις αυτές έχουμε κατ' εξαίρεση νομιμοποίηση και τα πρόσωπα ενεργούν ως μη δικαιούχοι ή μη υπόχρεοι διάδικοι. Για την θεμελίωση της εξαιρετικής νομιμοποίησεως αρκεί η επίκληση της συγκεκριμένης ιδιότητας των μη δικαιούχων ή μη υποχρέων διαδίκων.

Αποκλειστική κατ' εξαίρεση νομιμοποίηση έχουμε στις περιπτώσεις όπου το κατ' εξαίρεση νομιμοποιούμενο πρόσωπο μπορεί μόνο αυτό να νομιμοποιηθεί κατ' αποκλεισμό του κανονικώς νομιμοποιούμενου προσώπου. Περιπτώσεις αποκλειστικής νομιμοποίησης συνιστούν ο σύνδικος πτώχευσης κατ' αποκλεισμό του πτωχού, ο εκτελεστής διαθήκης κατ' αποκλεισμό του κληρονόμου και ο εκκαθαριστής κληρονομίας για τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις που ανήκουν στην κληρονομία.

Σωρευτική κατ' εξαίρεση νομιμοποίηση έχουμε στις περιπτώσεις του συγκυρίου ιγία τα δικαιώματα και των άλλων συγκυρίων, της μητέρας για την αναγνώριση της πατρότητας του τέκνου της, των επαγγελματικών σωματίων για τα δικαιώματα των μελών τους από συλλογική σύμβαση.

Η πλαγιαστική άσκηση της αγωγής αποτελεί ειδική περίπτωση κατ' εξαίρεση νομιμοποίησης.

Έννομο συμφέρον

Ταυτίζεται με την ανάγκη παροχής εννόμου προστασίας. Απαιτείται να έχει άμεσο και προσωπικό έννομο συμφέρον και να υφίσταται τις δυσμενείς συνέπειες απευθείας χωρίς να παρεμβάλλεται κάποιος άλλος.

Ορισμένες φορές το έννομο συμφέρον ανάγεται και σε όρο του πραγματικού επιμέρους διαδικαστικών πράξεων για των οποίων τη νομιμοποίηση απαιτείται η ύπαρξή του.

ΟΜΟΔΙΚΙΑ

Έννοια

Πρόκειται για την σύνθετη κατά τα υποκείμενά της δίκη, όταν δηλαδή μετέχουν περισσότερα πρόσωπα είτε από την πλευρά του ενάγοντος είτε από την πλευρά του εναγομένου.

Βασική αρχή που ρυθμίζει τις σχέσεις αυτές είναι η αποτελεσματική επίλυση όλων των διαφορών και η οικονομία της δίκης, οικονομία δηλαδή, χρόνου και διαδικαστικών πράξεων.

Με βάση τον χρόνο η ομοδικία διακρίνεται σε αρχική και επιγενόμενη, όταν δηλαδή εκ των υστέρων, μετά την έναρξη της δίκης μετέχουν περισσότερα πρόσωπα λόγω πχ υπεισέλευσης περισσότερων καθολικών διαδόχων ή μετά την άσκηση αυτοτελούς πρόσθετης παρέμβασης (οπότε και επέχει θέση αναγκαίου ομοδίκου ο αυτοτελώς προσθέτως παρεμβάς).

Ανάλογα με την ένταση του δεσμού και τα αποτελέσματα των ενεργειών του ενός έναντι των άλλων διακρίνεται σε απλή και αναγκαία ομοδικία, όπου προβλέπεται σε περιοριστικώς αναφερόμενες περιπτώσεις του άρθρου 76 ΚΠολΔ.

Απλή ομοδικία

Χαρακτηριστικό της είναι η ύπαρξη περισσότερων δικών, τόσων όσοι είναι οι ενάγοντες ή οι εναγόμενοι, οι οποίες συνεκδικάζονται καθώς βρίσκονται σε ουσιαστικό δεσμό που δικαιολογεί την υποβολή τους σε κοινή διαδικασία.

Η δημιουργία απλής ομοδικίας αποτελεί δυνατότητα της ενάγουσας πλευράς και έχει τις προϋποθέσεις της στο ουσιαστικό δίκαιο και συγκεκριμένα στη σχέση που συνδέει τους ομοδίκους μεταξύ τους.

Περιπτώσεις απλής ομοδικίας είναι:

- Η ύπαρξη κοινού δικαιώματος ή κοινής υποχρέωσης:
Πρόκειται για τις περιπτώσεις κοινωνίας δικαιώματος, συγκυριότητας, συγκληρονομίας καθώς και τις πολύ συνηθισμένες περιπτώσεις της παθητικής ή ενεργητικής ενοχής εις ολόκληρον.
- Όταν τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις είναι μεν διάφορα μεταξύ τους στηρίζονται όμως στην ίδια πραγματική και νομική αιτία:
Όταν πχ ασκεί αγωγή ο αληθινός κύριος του ακινήτου κατά αυτού που επώλησε το ακίνητο και κατά του αγοραστή με αίτημα την αναγνώριση της κυριότητάς του.
- Όταν οι απαιτήσεις ή οι υποχρεώσεις είναι ομοειδείς, στηρίζονται σε όμοια κατά τα ουσιώδη στοιχεία της νομική και πραγματική βάση και το δικαστήριο έχει καθ' ύλην και κατά τόπο αρμοδιότητα για όλους τους εναγομένους:
Ομοειδείς είναι οι απαιτήσεις όταν κατευθύνονται στο ίδιο είδος παροχής.
Αρκεί να ομοιάζει η πραγματική και νομική τους βάση κατά τα ουσιώδη στοιχεία.
Υπάρχει η περίπτωση αυτή όταν πχ περισσότεροι ασφαλισμένοι ενάγουν την ασφαλιστική εταιρία ή όταν ο δανειστής ενάγει και τον πρωτοφειλέτη και τον δανειστή⁴.

Η κατάφαση απλής ομοδικίας έχει ως βασική συνέπεια την από κοινού διεξαγωγή των περισσότερων δικών. Αυτό όμως δεν σημαίνει ότι η πρόοδος της μιας δίκης επηρεάζει την πρόοδο των άλλων δικών καθώς κάθε μια είναι ανεξάρτητη από την άλλη και η διαδικαστική θέση του ομοδίκου κρίνεται **αυτοτελώς και ανεξάρτητα** από την θέση των άλλων.

Οι πράξεις ή οι παραλείψεις που διενεργεί ο καθένας δεν επηρεάζουν τους άλλους καθώς ισχύει η αρχή της υποκειμενικής ενέργειας. Ο κάθε ομόδικος δικαιούται να επισπεύσει τη δίκη χωρίς να πρέπει να καλέσει και τους άλλους ομοδίκους.

Ωστόσο, ο κανόνας της υποκειμενικής ενέργειας διασπάται σε ορισμένες περιπτώσεις καθώς προβλέπεται ότι το δικαστήριο που είναι αρμόδιο για τον έναν ομόδικο καθίσταται αρμόδιο και για τους άλλους ενώ οι λοιποί ομόδικοι μπορούν να επικαλεστούν τα αποδεικτικά μέσα που επικαλέσθηκε ο ένας ομόδικος.

Η πιο σημαντική διάσπαση ωστόσο αναφέρεται στο άρθρο **537 ΚΠολΔ** και αφορά την **επέκταση των αποτελεσμάτων της απόφασης που δέχεται την έφεση και στους ομοδίκους οι οποίοι δεν άσκησαν το ένδικο μέσο.**

⁴ Ωστόσο ορισμένοι θεωρούν ότι η περίπτωση αυτή συνιστά περίπτωση αναγκαίας ομοδικίας καθώς αρκεί και η μονομερής μόνο επέκταση του δεδικασμένου, αρκεί δηλαδή ότι ο εγγυητής δεσμεύεται από τα ευνοϊκά αποτελέσματα της δίκης μεταξύ δανειστή και πρωτοφειλέτη.

Αναγκαία ομοδικία

Και στην περίπτωση αυτή βασικό χαρακτηριστικό είναι η ύπαρξη περισσότερων δικών, τόσων όσοι είναι οι ενάγοντες ή οι εναγόμενοι, οι οποίες συνεκδικάζονται στο πλαίσιο κοινής διαδικασίας.

Στην Ελλάδα απεφεύχθη η καθιέρωση του συστήματος του ενιαίου διαδίκου, της κατασκευής δηλαδή σύμφωνα με την οποία οι περισσότεροι αναγκαίοι ομόδικοι συγκροτούν μια δικονομική κοινωνία και αντιμετωπίζονται κατά πλάσμα δικαίου ως ενιαίος διάδικος.

Σκοπός της αναγκαίας ομοδικίας είναι η ανάγκη εκδόσεως ενιαίας απόφασης με ενιαία κρίση της διαφοράς, συνδεόμενης με την ανάγκη συνεργασίας περισσότερων για την ουσιαστική κρίση επί της διαφοράς.

Περιπτώσεις αναγκαίας ομοδικίας (76 ΚΠολΔ) είναι:

- Όταν η διαφορά επιδέχεται μόνο ενιαία ρύθμιση:

Πρόκειται για τις περιπτώσεις όπου λόγω **του αδιαιρέτου αντικειμένου** επιβάλλεται η ενιαία ρύθμισή του ως προς όλα τα υποκείμενα της έννομης σχέσεως. Αφορά κυρίως τα αδιαίρετα δικαιώματα (πχ το δικαίωμα της πραγματικής ή προσωπικής δουλείας), αυτά δηλαδή η άσκηση, η κτήση και η απώλεια των οποίων δεν επιδέχονται διαίρεση σε ιδανικά μέρη.

Άλλη χαρακτηριστική περίπτωση είναι η συνεναγωγή από περισσότερους συνεκμισθωτές του κοινού μισθωτή για απόδοση του μισθίου.

- Όταν η ισχύς της απόφαση που θα εκδοθεί εκτείνεται σε όλους τους ομοδίκους:

Αναφέρεται η περίπτωση αυτή στην επέκταση των υποκειμενικών ορίων του δεδικασμένου. Σκοπός είναι η αποφυγή εκδόσεως αντιφατικών αποφάσεων μεταξύ των ομοδίκων. Απαιτείται να υφίσταται **ταυτότητα αντικειμένου στις δίκες των περισσότερων ομοδίκων**.

Χαρακτηριστικές περιπτώσεις είναι αυτές της εναγωγής της εταιρίας (και στην περίπτωση της ετερόρρυθμης εταιρίας για τον **ομόρρυθμο** εταίρο) οπότε και τα αποτελέσματα εκτείνονται και στους εταίρους της (329 ΚΠολΔ) και της εναγωγής του πρωτοφειλέτη και του εγγυητή.

- Όταν οι ομόδικοι μόνο από κοινού μπορούν να ασκήσουν αγωγή ή να εναχθούν:

Υπάρχει η περίπτωση αυτή όταν κατά τις διατάξεις του ουσιαστικού ή του δικονομικού δικαίου (πχ αγωγή διανομής του 478 ΚΠολΔ) καθιερώνεται υποχρεωτική κοινή ενεργητική ή παθητική νομιμοποίηση. Στις περιπτώσεις αυτές αν δεν υπάρχει η κοινή εναγωγή είναι απαράδεκτη η αγωγή εκτός αν προσεπικληθεί ο ομόδικος.

- Όταν εξαιτίας των περιστάσεων που συνοδεύουν την υπόθεση, δεν μπορούν να υπάρξουν αντίθετες αποφάσεις απέναντι στους ομοδίκους:

Εκφράζει τον βασικό δικαιολογητικό λόγο της αναγκαίας ομοδικίας και αναφέρεται στις περιπτώσεις όπου είναι αναγκαίο να αποτραπεί η έκδοση αντιφατικών αποφάσεων.

Συνέπεια της αναγκαίας ομοδικίας είναι η αντικειμενική ενέργεια των πράξεων που επιχειρεί ο κάθε αναγκαίος ομόδικος. Επομένως οι πράξεις που ενεργεί ο καθένας ωφελούν ή βλάπτουν και τους άλλους, δεν ισχύει όμως το ίδιο και για τις πράξεις που κατευθύνονται προς έναν αναγκαίο ομόδικο. Συνεπώς, θα πρέπει η αγωγή και κάθε άλλο επιδοτέο διαδικαστικό έγγραφο να κοινοποιείται σε όλους τους αναγκαίους ομοδίκους επι ποινή ακυρότητας για όλους.

Εξαίρεση από τον κανόνα αυτό υπάρχει στις περιπτώσεις του συμβιβασμού, στην αναγνώριση, στην παραίτηση από τη δίκη και στη συμφωνία για διαιτησία.

Εφόσον έχουν κληθεί νομίμως και εμπροθέσμως όλοι οι ομόδικοι ισχύει η πλασματική αντιπροσώπευση των απόντων ομοδίκων από τους παρόντες.

Επιπλέον ο κάθε αναγκαίος ομόδικος, όπως και ο αυτοτελώς προσθέτως παρεμβάς, μπορεί κατ' άρθρον 77 να προβάλει αντιφατικούς ισχυρισμούς, οι οποίοι λαμβάνονται ελεύθερα υπ' όψιν από το δικαστήριο.

Η άσκηση των ενδίκων μέσων από κάποιον από τους ομοδίκους έχει αποτελέσματα και για τους άλλους ομοδίκους, οι οποίοι **και πρέπει να καλούνται στη συζήτηση αλλιώς αυτή κηρύσσεται απαράδεκτη ως προς όλους.**

Σύγκριση απλής και αναγκαίας ομοδικίας

<u>Απλή ομοδικία</u>	<u>Αναγκαία Ομοδικία</u>
Κάθε δίκη εξελίσσεται χωριστά από τις άλλες.	Υπάρχουν μεν περισσότερες δίκες αλλά εξελίσσονται μαζί.
Πρωτοβουλία του ενάγοντος	Ανάγκη ενιαίας κρίσης και αποφυγής εκδόσεως αντιφατικών αποφάσεων
Υποκειμενική ενέργεια των διαδικαστικών πράξεων που διενεργούνται από τους ομοδίκους	Αντικειμενική ενέργεια των διαδικαστικών πράξεων που διενεργούνται από τους ομοδίκους
Η μη νομότυπη κλήση ενός από τους ομοδίκους επιφέρει αναβολή της δίκης μόνο ως προς αυτόν και όχι ως προς όλους.	Η μη νομότυπη κλήση ενός από τους αναγκαίους ομοδίκους οδηγεί σε αναβολή της δίκης ως προς όλους (απαράδεκτη η συζήτηση)
Η μη παράσταση ενός από τους ομοδίκους επιφέρει ως προς αυτόν τις συνέπειες της ερημοδικίας του ενάγοντος ή του εναγομένου αντιστοίχως	Σε περίπτωση μη παράστασης ενός από τους αναγκαίους ομοδίκους αυτός θεωρείται ότι αντιπροσωπεύεται από τους λοιπούς εφόσον όμως έχει κλητευθεί νομίμως.
Οι προθεσμίες τρέχουν χωριστά για κάθε ομόδικο	Τα έγγραφα επι ποινή ακυρότητας πρέπει να επιδίδονται σε όλους τους αναγκαίους

	ομοδίκους
Ο κάθε απλός ομόδικος θεωρείται τρίτος ως προς τις δίκες των άλλων απλών ομοδίκων και μπορεί συνεπώς να ασκήσει πρόσθετη ή κύρια παρέμβαση στην δίκη άλλου ομοδίκου.	ο κάθε αναγκαίος ομόδικος, μπορεί κατ' άρθρον 77 να προβάλει αντιφατικούς ισχυρισμούς, οι οποίοι λαμβάνονται ελεύθερα υπ' όψιν από το δικαστήριο.
Κατ' άρθρο 537 ΚΠολΔ η απόφαση που δέχεται την έφεση που ασκήθηκε από έναν από τους ομοδίκους επεκτείνεται και στους ομοδίκους οι οποίοι δεν άσκησαν το ένδικο μέσο	Η άσκηση των ενδίκων μέσων από κάποιον από τους ομοδίκους έχει αποτελέσματα και για τους άλλους ομοδίκους, οι οποίοι και πρέπει να καλούνται στη συζήτηση

ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΡΙΤΩΝ ΣΤΗ ΔΙΚΗ

Κύρια παρέμβαση

Πρόκειται για την διαδικαστική πράξη με την οποία τρίτος συμμετέχει σε εκκρεμή δίκη μεταξύ άλλων και αντιποιείται ολικά ή μερικά το επίδικο δικαίωμα ή αντικείμενο. Ο τρίτος δηλαδή προβάλλει δικά του δικαιώματα επί του εκκρεμούς αντικειμένου ή δικαιώματος με σκοπό να το διεκδικήσει από τους αρχικούς διαδίκους.

Κρίσιμο στοιχείο είναι η ιδιοποίηση του επίδικου αντικειμένου με προβολή αιτήματος δικαστικής προστασίας κατά και των δύο αρχικών διαδίκων. Έτσι λοιπόν ακόμη κι αν ο τρίτος επικαλείται δικό του δικαίωμα μεν αλλά για να στηρίξει το αίτημα ενός διαδίκου, δεν ασκεί κύρια αλλά πρόσθετη παρέμβαση.

Η κύρια παρέμβαση αποτελεί γνήσια μορφή συμμετοχής τρίτου σε εκκρεμή δίκη, η οποία διευρύνεται ως προς τα υποκείμενά της με την προσθήκη ενός ακόμη κυρίου διαδίκου.

Μπορεί να ασκηθεί σε κάθε στάση της δίκης, είτε στον πρώτο είτε στον δεύτερο βαθμό. Στην τελευταία βέβαια περίπτωση μπορεί να αναφέρεται μόνο στα κεφάλαια που μεταβιβάστηκαν στον δεύτερο βαθμό.

Προϋποθέσεις της κύριας παρεμβάσεως:

- Εκκρεμής δίκη⁵ (από το χρονικό σημείο της κατάθεσης της αγωγής μέχρι την κατάργηση της δίκης).
- Ιδιότητα του παρεμβαίνοντος ως τρίτου
- Έννομο συμφέρον (όταν η διεξαγωγή της δίκης μεταξύ των αρχικών διαδίκων θέτει σε διακινδύνευση τα συμφέροντά του, όταν δηλαδή η δίκη και το αποτέλεσμα της μπορούν να βλάψουν de facto ή de jure τα δικαιώματά του).

Η κύρια παρέμβαση μπορεί να αφορά όλο ή μέρος του επίδικου αντικειμένου, όχι περισσότερο ή άλλο από αυτό.

⁵ Από την έκδοση πρωτοβάθμιας απόφασης μέχρι την άσκηση του ενδίκου μέσου δεν ασκείται παραδεκτώς κύρια παρέμβαση.

Ασκείται με κατάθεση δικογράφου και επίδοση σε όλους τους διαδίκους. Το δικόγραφο πρέπει να περιέχει τον προσδιορισμό του δικαιώματος βάσει του οποίου ο παρεμβαίνων αντιποιείται το επίδικο δικαίωμα. Η άσκηση της κύριας παρεμβάσεως επιφέρει τις συνέπειες της ασκήσεως της αγωγής και ο κυρίως παρεμβαίνων αποκτά θέση κυρίου διαδίκου.

Πρόσθετη παρέμβαση

Πρόκειται για την διαδικαστική πράξη με την οποία τρίτος συμμετέχει σε εκκρεμή δίκη μεταξύ άλλων προς υποστήριξη ενός εκ των διαδίκων του οποίου τα αιτήματα και υιοθετεί. Σκοπός του παρεμβαίνοντος είναι η νίκη του διαδίκου υπέρ του οποίου παρενέβη προκειμένου να διαφυλάξει με την εκδοθησομένη απόφαση τα δικαιώματά του ή να αποτρέψει τη δημιουργία υποχρεώσεώς του.

Απλή πρόσθετη παρέμβαση υπάρχει όταν ο παρεμβαίνων **επιχειρεί να διαμορφώσει υπέρ αυτού το περιεχόμενο των αντανακλαστικών κατά κύριο λόγο συνεπειών της αποφάσεως.**

Αυτοτελής πρόσθετη παρέμβαση ασκείται όταν ο τρίτος με τη συμμετοχή του επιχειρεί να διαμορφώσει υπέρ του το περιεχόμενο των κύριων συνεπειών της απόφασης, ήτοι του δεδικασμένου και της εκτελεστότητας, οι οποίες βέβαια επέρχονται ούτως ή άλλως.

Οι προϋποθέσεις είναι οι ίδιες με την κύρια παρέμβαση ήτοι η εκκρεμής δίκη, η ιδιότητα ως τρίτου και το έννομο συμφέρον. Δεν αρκεί απλά η επίκληση ηθικών ή κοινωνικών συμφερόντων ούτε απλώς οικονομικών αλλά επιπλέον απαιτείται το συμφέρον να είναι έννομο, να υπάρχει δηλαδή επηρεασμός, άμεσα ή αντανακλαστικά της θέσης του παρεμβαίνοντος.

Ο απλώς προσθέτως παρεμβαίνων δεν καθίσταται διάδικος αλλά απλός βοηθός διαδίκου, ο οποίος καλείται σε όλες τις επόμενες διαδικαστικές πράξεις. Μπορεί να επιχειρεί κάθε διαδικαστική πράξη προς το συμφέρον του διαδίκου υπέρ ου άσκησε την παρέμβαση εφόσον δεν είναι αντίθετη με πράξεις του τελευταίου. Αν οι πράξεις είναι αντίθετες προς τις πράξεις του κυρίως διαδίκου τότε είναι ανίσχυρες.

Ο αυτοτελώς προσθέτως παρεμβάς επέχει θέση αναγκαίου ομοδίκου καθώς ούτως ή άλλως δεσμεύεται από τις κύριες συνέπειες της αποφάσεως. Κατά το άρθρο 83 ΚΠολΔ έχει διαδικαστικές εξουσίες παρόμοιες με αυτές του αναγκαίου ομοδίκου. Μπορεί να διενεργεί ακόμη και αντιφατικές πράξεις με του κυρίως διαδίκου αλλά δεν μπορεί να προβαίνει σε πράξεις διάθεσης του επιδίκου αντικειμένου.

Προσεπίκληση

Είναι η ρητή πρόσκληση προς τρίτο πρόσωπο να συμμετάσχει σε εκκρεμή δίκη.

Η άσκηση της προσεπικλήσεως γίνεται με κατάθεση στο δικαστήριο όπου εκκρεμεί η υπόθεση και επίδοση στον προσεπικαλούμενο. Την προσεπίκληση μπορεί να τη διατάξει και αυτεπαγγέλτως το δικαστήριο.

Δεν είναι δυνατή η άσκηση προσεπίκλησης στον Β' Βαθμό⁶.

Το έννομο συμφέρον για την προσεπίκληση βρίσκεται σύμφωνα με τη ρύθμιση του ΚΠολδ σε 3 περιοριστικώς προβλεπόμενες περιπτώσεις

i. Των αναγκαίων ομοδίκων (86 ΚΠολΔ)

Το δικαίωμα το έχει τόσο ο ενάγων όσο και ο εναγόμενος για όλους τους αναγκαίους ομοδίκους που δεν συμπεριελήφθησαν στην αγωγή.

Η προσεπίκληση αυτή αποδεικνύει τη χρησιμότητά της στην περίπτωση της υποχρεωτικής κοινής ενεργητικής ή παθητικής νομιμοποίησης υπό και αποφεύγεται το απαράδεκτο της αγωγής που δεν ασκήθηκε από ή προς όλους.

Ο αναγκαίος ομόδικος που προσεπικαλέσθηκε καθίσταται διάδικος στην δίκη χωρίς να απαιτείται κάποια άλλη ενέργεια συμμετοχής του.

ii. Του αληθούς κυρίου ή νομέα (87 ΚΠολΔ)

Σκοπός είναι η διεξαγωγή της δίκης μεταξύ των προσώπων στα οποία πράγματι ανήκει το δικαίωμα.

Δικαιούται ο προσεπικληθείς να παρέμβει είτε αμφισβητώντας την βάση της αγωγής είτε αναγνωρίζοντας τους ισχυρισμούς του εναγομένου.

iii. Του δικονομικού εγγυητή (88 ΚΠολΔ)

Δικονομικός εγγυητής είναι το πρόσωπο που σε περίπτωση ήττας του διαδίκου υποχρεούται βάσει συμβάσεως ή διατάξεως νόμου να αποζημιώσει τον διάδικο που ηττήθηκε.

Στην πραγματικότητα πρόκειται για **παρεμπόμπουσα υπό αίρεση αγωγή, την οποία ασκεί ο προσεπικαλών κατά του δικονομικού εγγυητή**. Υποκρύπτεται αίτημα αναγνωριστικό ή καταψηφιστικό αποζημιώσεως έναντι του δικονομικού εγγυητή.

Ιδρύεται με την προσεπίκληση αυτή μια νέα έννομη σχέση δίκης μεταξύ του προσεπικαλούντος και του δικονομικού εγγυητή η οποία συνεκδικάζεται μαζί με τη κύρια αγωγή.

ΔΙΑΔΙΚΑΣΤΙΚΕΣ ΠΡΟΥΠΟΘΕΣΕΙΣ

Διακρίσεις

Αναφέρονται οι διαδικαστικές προϋποθέσεις

- Είτε στο δικαστήριο

⁶ Θα επρόκειτο για αποστέρηση του προσεπικαλούντος από τον πρώτο βαθμό αν γινόταν δεκτή.

- Είτε στους διαδίκους
- Είτε στο ίδιο το αντικείμενο της δίκης, ήτοι στο ορισμένο της αγωγής, στο δεδικασμένο και την εκκρεμοδικία.

Διακρίνονται σε θετικές, οι οποίες πρέπει να υφίστανται και σε αρνητικές (δεδικασμένο και εκκρεμοδικία), οι οποίες πρέπει να ελλείπουν για να εισέλθει στην ουσία. Ο ενάγων φέρει το βάρος απόδειξης των θετικών προϋποθέσεων ενώ ο εναγόμενος βαρύνεται με την απόδειξη των αρνητικών προϋποθέσεων.

Αντικείμενο της δίκης

Οι διαδικαστικές προϋποθέσεις και τα διαδικαστικά κωλύματα συνθέτουν το δικονομικό αντικείμενο της δίκης. Στην περίπτωση λοιπόν που ελλείπει κάποια θετική προϋπόθεση ή υπάρχει κάποια αρνητική προϋπόθεση ή κώλυμα θα εκδοθεί δικαστική απόφαση μόνο για το κρίσιμο δικονομικό ζήτημα, το οποίο συνιστά κατ' αυτόν τον τρόπο και δικονομικό αντικείμενο της δίκης.

Η συζήτηση για το αντικείμενο της δίκης έχει ενδιαφέρον σε 4 σημεία:

- Στο στάδιο ελέγχου της εκκρεμοδικίας καθώς δεν είναι δυνατόν να διανοιχθεί δεύτερη δίκη για το ίδιο αντικείμενο και αν γίνει κάτι τέτοιο προσκρούει στο *ne bis in idem*.
- Στο στάδιο ελέγχου περί τυχόν μεταβολής της βάσης της αγωγής (224 ΚΠολΔ). Πχ αποτελούν μεταβολή της βάσης της αγωγής, συνεπώς και του αντικειμένου της δίκης η μετάβαση από τον παράγωγο στον πρωτότυπο τρόπο κτήσης της κυριότητας καθώς και η μετάβαση από την συμβατική στην αδικοπρακτική βάση ευθύνης.
- Στην αντικειμενική σώρευση αγωγών, η οποία αποκλείεται επί περιπτώσει ενός αντικειμένου.
- Στο δεδικασμένο.

Αντικείμενο δεν είναι οι αξιώσεις του ουσιαστικού δικαίου αλλά η ύπαρξη ενός δικαιώματος.

Σύμφωνα με το περιεχόμενο του αντικειμένου της δίκης έχουν υποστηριχθεί 3 θεωρίες, οι οποίες περιλαμβάνουν λιγότερα ή περισσότερα στοιχεία από το τριπλό δυνητικό υλικό, ήτοι την ιστορική αιτία, την νομική αιτία και το αίτημα.

Η πρώτη θεωρία θεωρεί ότι το αντικείμενο της δίκης προσδιορίζεται μόνο από το αίτημα, με αποτέλεσμα να καθίστανται αρκετά ευρύ και να κλείνει το σύνολο της υπόθεσης σε μια δίκη.

Η δεύτερη θεωρία πρεσβεύει τον καθορισμό του αντικειμένου από το αίτημα και την ιστορική αιτία ενώ η τρίτη άποψη θεωρεί ότι πρέπει να προσδιορίζεται από το σύνολο των τριών αυτών στοιχείων με αποτέλεσμα να μεταβάλλεται το αντικείμενο και να μην έχουμε ζήτημα με την εκκρεμοδικία αν μεταβάλλεται σε ενδεχόμενη δεύτερη δίκη η νομική βάση στην οποία στηρίχθηκε η αγωγή.

Κρατούσα στην Ελλάδα είναι η δεύτερη θεωρία και άρα το αντικείμενο της δίκης συγκαθορίζεται από το αίτημα και την ιστορική αιτία. Ο καθορισμός της ιστορικής αιτίας γίνεται με ευρύ ή στενό τρόπο ανάλογα με την περίπτωση με αποτέλεσμα να θεωρείται ότι είναι διαφορετική αιτία:

- Η αδικοπραξία και η σύμβαση
- Πλείονες τρόποι κτήσεως κυριότητας
- Πλείονες λόγοι ακυρώσεως
- Συρροή αξιώσεως⁷

Το αντικείμενο του δεδικασμένου προσδιορίζεται και από την νομική αιτία όπως αυτή εξετάσθηκε από το δικαστήριο.

Σε περίπτωση που σε πρώτο βαθμό ο ενάγων στήριξε την αγωγή του κυρίως στην ενδοσυμβατική ευθύνη και επικουρικός στον αδικαιολόγητο πλουτισμό και το πρωτοβάθμιο δικαστήριο κάνει δεκτή την κύρια βάση, τότε σε περίπτωση έφεσης με βάση το 522 ΚΠολΔ και το μεταβιβαστικό αποτέλεσμα έλκεται και η επικουρική βάση στην επανεξέταση της ουσίας εν περιπτώσει εξαφάνισης της εκκλητής αποφάσεως. Αν ο εφεσιβάλλων ζητήσει στον δεύτερο βαθμό χωρίς να υπάρχει επικουρικό αίτημα στην αγωγή και την καταδίκη λόγω αδικαιολόγητου πλουτισμού πρόκειται για απαράδεκτο νέο αίτημα κατ' άρθρον 525 ΚΠολΔ. Αν όμως το δικαστήριο εξέτασε και την επικουρική βάση, τότε θα πρέπει να προσβληθεί και αυτή για να μεταβιβαστεί στον 2^ο βαθμό.

ΑΓΩΓΗ

Αναγνωριστική Αγωγή

Το αίτημα δικαστικής προστασίας στην περίπτωση αυτή συνίσταται στην αναγνώριση της υπάρξεως ή της ανυπαρξίας εννόμων σχέσεων. Με την άσκηση της αναγνωριστικής αγωγής μπορεί να ζητείται η αναγνώριση οποιασδήποτε έννομης σχέσεως αλλά και των ειδικότερων δικαιωμάτων ή υποχρεώσεων που πηγάζουν από αυτή.

Η προς αναγνώριση έννομη σχέση θα πρέπει να είναι ενεστώσα ή παρελθούσα. Μπορεί κατ' εξαίρεση να ζητηθεί η αναγνώριση έννομης σχέσης που θα αναγνωρισθεί στο μέλλον, εκτός αν πρόκειται για μελλοντικά δικαιώματα ή υποχρεώσεις που προέρχονται από υφιστάμενη έννομη σχέση.

Το έννομο συμφέρον του ενάγοντος νοείται γενικώς η αβεβαιότητα, η οποία προκαλείται ως προς την έννομη θέση του ενάγοντος ή από την αμφισβήτηση εκ μέρους του εναγομένου υπάρχουσας έννομης σχέσεως.

⁷ Διαφορετική είναι η συρροή νομίμων βάσεων όπου έχουμε ένα πραγματικό, βιοτικό γεγονός και περισσότερες βάσεις, στις οποίες μπορούμε να θεμελιώσουμε την ευθύνη.

Η αναγνωριστική αγωγή είναι θετική όταν ζητείται η αναγνώριση ορισμένης έννομης σχέσεως ή αρνητική όταν ζητείται η ανυπαρξία ορισμένης σχέσεως. Με την αρνητική αναγνωριστική αγωγή μπορεί να ζητείται η αναγνώριση είτε ότι δεν καταρτίσθηκε ποτέ ορισμένη σύμβαση (αρνητικοί ισχυρισμοί στην ιστορική βάση) είτε ότι ορισμένη έννομη σχέση δεν παρήγαγε ποτέ τις έννομες συνέπειές της ή δεν τις παράγει πλέον (δικαιокωλυτικοί ή δικαιοφθόροι ισχυρισμοί).

Η επίδοση αναγνωριστικής αγωγής δεν συνιστά όχληση ούτε γεννά τόκους υπερημερίας ή επιδικίας. Όμως θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι λόγω της ΑΕΔ 11/2011 σχετικά με την τοκοφορία της αναγνωριστικής αγωγής για αστική ευθύνη του δημοσίου και της συλλογιστικής ότι η αναγνωριστική αγωγή δεν είναι επικουρική της καταψηφιστικής και παρέχει ισοδύναμη με αυτή προστασία στο επίπεδο του δεδικασμένου, επέρχεται τοκοφορία από την επίδοση και της αναγνωριστικής αγωγής.

Δεν δημιουργεί εκτελεστό τίτλο κατ' άρθρον 904 ΚΠολΔ.

Καταψηφιστική αγωγή

Με την καταψηφιστική αγωγή ασκείται ακριβώς το δικαίωμα του δανειστή με αίτημα και σκοπό την ικανοποίησή του.

Η καταψηφιστική απόφαση υποχρεώνει τον εναγόμενο οφειλέτη να προβεί στην οφειλόμενη πράξη ή παράλειψη εν ανάγκη και με τη συνδρομή μέσων αναγκαστικής εκτελέσεως καθώς η τελεσίδικη καταψηφιστική απόφαση συνιστά κατά το 904 εκτελεστό τίτλο.

Για την άσκηση της καταψηφιστικής αγωγής επί χρηματικής αξιώσεως είναι απαραίτητη η καταβολή ενός τέλους επί ποινή πλασματικής ερημοδικίας αν δεν κατατεθεί.

Η καταψηφιστική αγωγή περιέχει τόσο αναγνωριστικό όσο και καταψηφιστικό αίτημα και γι αυτό θεωρείται ευρύτερη από την αναγνωριστική.

Με την άσκηση της καταψηφιστικής αγωγής (κατάθεση και επίδοση) επέρχονται οι ουσιαστικού δικαίου συνέπειες και κυρίως το ότι η επίδοσή της συνιστά δικαστική όχληση με αποτέλεσμα την υπερημερία του οφειλέτη και την γέννηση σε βάρος του τόκων υπερημερίας και επιδικίας.

Η αξίωση η οποία ασκείται με την καταψηφιστική αγωγή θα πρέπει να έχει γεννηθεί και να είναι απαιτητή, να μην τελεί δηλαδή υπό αίρεση ή προθεσμία. **Κρίσιμος χρόνος όμως για το απαιτητό της αξίωσης είναι αυτός της καταδίκης του εναγομένου. Μπορεί λοιπόν η αξίωση να μην είναι γεννημένη ή απαιτητή κατά την άσκηση της αγωγής (άρθρο 69 ΚΠολΔ):**

- Κατά το άρθρο 69 παρ. 1 α' όταν η παροχή εξαρτάται από προθεσμία. Πρόκειται ουσιαστικά για μια μη απαιτητή αξίωση προς παροχή **μη εξαρτώμενη προς**

αντιπαροχή. Μπορεί λοιπόν να ζητηθεί η παράδοση του μισθίου λόγω λήξεως της μισθώσεως χωρίς να έχει περατωθεί ακόμη ο συμβατικός χρόνος της.

- Ένσταση μη εκπληρωθέντος συναλλάγματος όπου καταδικάζεται στην παροχή με τον όρο της ταυτόχρονης εκπλήρωσης της αντιπαροχής.
- Όταν ζητεί να του παραδοθεί ορισμένο πράγμα και επικουρικά το διαφέρον λόγω αδυναμίας παραδόσεώς του.
- Όταν η γένεση ή η άσκηση του δικαιώματος εξαρτάται από την έκδοση της απόφασης.
- Όταν το δικαίωμα εξαρτάται από την πλήρωση αιρέσεως ή την επέλευση γεγονότος.

Διαπλαστική αγωγή

Ορισμένα διαπλαστικά δικαιώματα ασκούνται μονομερώς από τον δικαιούχο τους και επιφέρουν όμοιο αποτέλεσμα με την συμβατική αλλοίωση των εννόμων σχέσεων του ιδιωτικού δικαίου. Μπορεί δηλαδή ο δικαιούχος να ασκήσει μονομερώς μεταβολή στις έννομες σχέσεις και υπάρχει υποχρέωση του φορέα να αποδεχθεί την μεταβολή αυτή.

Σε ορισμένες περιπτώσεις προβλέπεται ότι η διάπλαση του δικαιώματος μπορεί να επέλθει μόνο με τη δικαστική άσκηση του διαπλαστικού δικαιώματος και την έκδοση διαπλαστικής δικαστικής απόφασης.

Με την διαπλαστική αγωγή ο ενάγων ζητεί αφενός την αναγνώριση του διαπλαστικού του δικαιώματος προς αλλοίωση της έννομης σχέσης, αφετέρου την επιφορά της διαπλάσεως αυτής.

Χαρακτηριστικό του εξαιρετικού χαρακτήρα της μονομερούς διαπλάσεως είναι ότι μπορούν να την ασκήσουν πάντα ορισμένα μόνο πρόσωπα που ορίζονται στον νόμο όπως πχ αυτός που εξαπατήθηκε, πλανήθηκε ή απειλήθηκε ή τα πρόσωπα που αναφέρονται στο 1469 ΑΚ. Επίσης συνήθως η άσκηση του διαπλαστικού δικαιώματος υπόκειται σε αποσβεστική προθεσμία.

ΔΙΑΔΙΚΑΣΤΙΚΕΣ ΠΡΑΞΕΙΣ

Έννοια και σημασία

Διαδικαστική πράξη ονομάζεται η πράξη, η οποία ρυθμίζεται κατά τις προϋποθέσεις και τις έννομες συνέπειές της από το δικονομικό δίκαιο και έχει ως κύριο σκοπό της τη δημιουργία, εξέλιξη ή περάτωση συγκεκριμένης διαδικασίας για παροχή έννομης προστασίας. Σκοπός είναι η διάπλαση ορισμένης διαδικασίας.

Κριτήριο για το αν μια πράξη είναι διαδικαστική ή ουσιαστική είναι το αν οι κύριες έννομες συνέπειές της βρίσκονται στο δικονομικό ή στο ουσιαστικό πεδίο.

Διαμορφωτικές είναι οι διαδικαστικές πράξεις που παράγουν άμεσα δικονομικές έννομες συνέπειες χωρίς να είναι απαραίτητη η αντίστοιχη δραστηριότητα των δικαστικών οργάνων.

Όταν μια πράξη συνεπιφέρει αυτοτελή και ανεξάρτητα μεταξύ τους αποτελέσματα στο ουσιαστικό και στο δικονομικό δίκαιο χαρακτηρίζεται ως δυσυπόστατη. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η δήλωση του συμψηφισμού. Διφυής αντιθέτως είναι η διαδικαστική πράξη για την ενεργό επιχείρηση της οποίας είναι εννοιολογικώς αναγκαία η ταυτόχρονη επέλευση των ουσιαστικών και δικονομικών συνεπειών της.

Ρυθμίσεις σχετικά με τις διαδικαστικές πράξεις

Η ικανότητα προς επιχείρηση μιας διαδικαστικής πράξης εξαρτάται από την ικανότητα της δικαστικής παράστασης και όσον αφορά τις πράξεις αποδέκτης των οποίων είναι το δικαστήριο απαιτείται η ικανότητα προς το δικολογείν.

Δεν είναι αποδεκτή η προσθήκη αιρέσεων στις διαδικαστικές πράξεις.

Επιτρέπεται η ανατροπή των δικονομικών αποτελεσμάτων της διαδικαστικής πράξης εφόσον ο ασκήσας διάδικος αποστεί από αυτή και δεν θίγεται η ευνοϊκή κατάσταση που δημιουργήθηκε υπέρ του αντιδίκου οπότε και απαιτείται και η δική του συναίνεση.

Η ανατροπή αυτή γίνεται με δύο τρόπους, είτε με ανάκληση είτε με παραίτηση. Στην ανάκληση ο διάδικος εκφράζει τη βούλησή του η διαδικαστική πράξη να **παύσει να ισχύει και να παράγει τα δικονομικά της αποτελέσματα**. Το αποτέλεσμα της ανάκλησης (παραίτηση από το δικόγραφο) της αγωγής είναι ότι αυτή θεωρείται **ως μηδέποτε ασκηθείσα** και ο ίδιος ο διάδικος μπορεί να ασκήσει εκ νέου την αγωγή. Με την παραίτηση αντιθέτως, ο διάδικος παραιτείται από **το ίδιο το δικαίωμα που ασκήθηκε με την αγωγή**.

Λόγω της ανάγκης για ασφάλεια και βεβαιότητα της διαδικασίας δεν έχουν κατ' αρχήν ανάλογη εφαρμογή οι διατάξεις του ΑΚ περί ελαττωμάτων της βουλήσεως. Τυχόν υπάρχοντα ελαττώματα συνήθως αντιμετωπίζονται μέσω της δυνατότητας είτε προς ανάκληση είτε παραιτήσεως. Όταν η διαδικαστική πράξη δεν υπόκειται σε ανάκληση (πχ η αποδοχή της αγωγής) οι γνώμες δίστανται. Η θεωρία συνηγορεί υπέρ της αναλογικής εφαρμογής των διατάξεων περί ελαττωμάτων της βούλησης ενώ η νομολογία εμμένει στον κανόνα της απαγόρευσης τέτοιας αναλογικής εφαρμογής.

Λόγοι ασφάλειας της διαδικασίας επιβάλλουν οι διαδικαστικές πράξεις του δικαστηρίου και των διαδίκων να αποτυπώνονται εγγράφως. Τα δικόγραφα εν ευρεία εννοία διακρίνονται ανάλογα προς το αν συντάσσονται από δημόσια όργανα για να καταγράψουν διαδικαστικές πράξεις τελούμενες ενώπιόν τους ή αν συντάσσονται από διαδίκους στο πλαίσιο των αιτήσεών τους προς απονομή δικαιοσύνης. Στην πρώτη περίπτωση τα σχετικά έγγραφα καλούνται πρακτικά ή εκθέσεις. Τα **πρακτικά** καταγράφουν όσα γίνονται **ενώπιον του ακροατηρίου** (256 ΚΠολΔ), ενώ για όσες πράξεις επιχειρούνται **εκτός του**

ακροατηρίου συντάσσεται έκθεση (117 ΚΠολΔ). Τα έγγραφα που υπογράφονται από τους διαδίκους καλούνται δικόγραφα (118-121 ΚΠολΔ). Τα πρακτικά αποτελούν δημόσιο έγγραφο και αποτελούν **πλήρη απόδειξη ως προς τη συζήτηση και το περιεχόμενό** της (259 § 1 ΚΠολΔ). Η έκθεση ως δημόσιο έγγραφο έχει πλήρη αποδεικτική δύναμη ως προς την επιχείρηση των διαδικαστικών πράξεων που καταχωρίζονται σε αυτήν.

ΔΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΚΥΡΟΤΗΤΑ

Έννοια

Καλούνται οι ακυρότητες οι οποίες επέρχονται και απαγγέλλονται για παράβαση ή για μη τήρηση δικονομικής διατάξεως, η οποία ρυθμίζει τη διαδικασία και ιδίως τον τύπο κάποιας διαδικαστικής πράξης.

Περιπτώσεις

Σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 159 ΚΠολΔ η *«παράβαση διάταξης που ρυθμίζει τη διαδικασία και ιδίως τον τύπο κάποιας διαδικαστικής πράξης συνεπάγεται ακυρότητα, την οποία απαγγέλλει το δικαστήριο 1) αν την τήρηση της διάταξης **απαιτεί ρητά ο νόμος με την ποινή της ακυρότητας**, 2) αν για την παράβαση αυτή **επιτρέπεται αναίρεση ή αναψηλάφηση**, 3) σε κάθε άλλη περίπτωση, αν ο δικαστής κρίνει ότι η παράβαση προκάλεσε στο διάδικο που την προτείνει βλάβη η οποία δεν μπορεί να αποκατασταθεί διαφορετικά παρά μόνο με την κήρυξη της ακυρότητας»*.

Η ακυρότητα δεν επέρχεται αυτομάτως ή αυτοδικαίως –δηλαδή χωρίς να χρειάζεται να απαγγελθεί από το δικαστήριο– αλλά για να επέλθει αυτή απαιτείται να **απαγγελθεί προηγουμένως από το δικαστήριο**.

Για να απαγγελθεί η ακυρότητα θα πρέπει να συντρέχει κάποια από τις προϋποθέσεις που ορίζονται στις ανωτέρω 1 έως 3 περιπτώσεις του άρθρου 159 ΚΠολΔ.

Στην κατηγορία των διατάξεων των οποίων την τήρηση απαιτεί ρητά ο νόμος με την ποινή ακυρότητας εντάσσονται λ.χ. οι διατάξεις των άρθρων 926, 960 παρ. 3 και 963 ΚΠολΔ.

Αν μια παράβαση δεν συνιστά παραδεκτό λόγο αναίρεσεως ή αναψηλαφήσεως, αλλά λ.χ. μόνο λόγο εφέσεως, τότε η συγκεκριμένη παράβαση αυτής της διατάξεως δεν συνεπάγεται δικονομική ακυρότητα, που θα μπορούσε να απαγγελθεί από το δικαστήριο.

Ως βλάβη κατά την έννοια της τρίτης περιπτώσεως του άρθρου 159 ΚΠολΔ νοείται η δικονομική βλάβη *«δηλαδή η αναγομένη εις την άσκηση των δικονομικών δικαιωμάτων, εξουσιών ή ευχερειών υπερασπίσεως, προσαγωγής αποδείξεων, τηρήσεως δικονομικών προθεσμιών κλπ.»* και πάντως *«αποκλείεται η εις το ουσιαστικόν δίκαιον αναγομένη βλάβη»*.

Απαγγελία

Το άρθρο 160 ΚΠολΔ προβλέπει ότι η ακυρότητα δεν μπορεί να απαγγελθεί χωρίς πρόταση του διαδίκου, εκτός αν ο νόμος παρέχει στο δικαστήριο την εξουσία να εξετάσει αυτεπαγγέλτως αν τηρήθηκε η διάταξη. Η ρύθμιση αυτή αποτελεί έκφραση της αρχής διαθέσεως.

Επιπλέον, δεν έχει δικαίωμα να προτείνει την ακυρότητα εκείνος που έχει ενεργήσει την προσβαλλόμενη σαν άκυρη πράξη ή εκείνος του οποίου η συμπεριφορά προκάλεσε την ακυρότητα ή εκείνος που, αφού έχει γίνει η άκυρη πράξη, παραιτήθηκε ρητώς ή σιωπηρώς από την πρόταση ακυρότητας. Με τη ρύθμιση αυτή, που θεσπίζεται από τη δεύτερη παράγραφο του άρθρου 160 ΚΠολΔ εκφράζονται οι ακόλουθες αρχές:

- Πρώτον, η απαγόρευση αντιφατικής (δικονομικής) συμπεριφοράς·
- Δεύτερον, ότι δεν μπορεί να επικαλείται επιχειρήματα οποιοσδήποτε – προκειμένου να αντλήσει οφέλη – από την ίδια μη νόμιμη συμπεριφορά.
- τρίτον, η παραίτηση από την πρόταση ακυρότητας μιας διαδικαστικής πράξεως είναι επιτρεπτή από εκείνον που επιχείρησε την πράξη μόνο μετά την επιχείρηση της συγκεκριμένης πράξεως.

ΕΠΙΔΟΣΕΙΣ

Ως έκφανση της αρχής της εκατέρωθεν ακροάσεως και προϋπόθεση για την ύπαρξή της είναι η έγκαιρη πληροφόρηση του κάθε διαδίκου για τη συζήτηση και κάθε διαδικαστική πράξη που πρόκειται να λάβει χώρα.

Επίδοση ή κοινοποίηση καλείται η με το αρμόδιο όργανο **με εγχείριση** ή με άλλη ισοδύναμη, σύμφωνα με το νόμο, πράξη **παράδοση κάποιου διαδικαστικού ή άλλου εγγράφου στον παραλήπτη ή αποδέκτη** –δηλαδή στο πρόσωπο (φυσικό ή νομικό) στο οποίο απευθύνεται το έγγραφο– ή η πράξη του αρμοδίου οργάνου, με την οποία ο παραλήπτης **τίθεται σε θέση να λάβει γνώση για την ενέργεια κάποιας διαδικαστικής πράξεως** ή για το **περιεχόμενο κάποιου άλλου διαδικαστικού εγγράφου**.

Κατά το άρθρο 127 § 1 ΚΠολΔ «η επίδοση συνίσταται στην παράδοση του εγγράφου στα χέρια του προσώπου προς το οποίο γίνεται».

Μέσω της εκθέσεως επιδόσεως που συντάσσεται για την επίδοση πέραν της ενημέρωσης των διαδίκων δημιουργείται ταυτόχρονα αξιόπιστη απόδειξη (καθώς η έκθεση επίδοσης είναι δημόσιο έγγραφο και αποτελεί πλήρη απόδειξη για τις διενεργηθείσες διαδικαστικές πράξεις), ότι το επιδοτέο έγγραφο περιήλθε σε συγκεκριμένο χρόνο και τόπο σε γνώση του αποδέκτη.

Η νόμιμη επίδοση, εξ άλλου, είναι σημαντική για την έναρξη προθεσμιών για την ενέργεια μιας διαδικαστικής πράξεως.

Τα ελαττώματα της επιδόσεως επιφέρουν δικονομική ακυρότητα με τη συνδρομή δικονομικής βλάβης καθώς μπορεί σε κάθε περίπτωση να υπάρξει ad hoc παραίτηση από το δικαίωμα ακροάσεως εφόσον ο διάδικος δεν επικαλεστεί κατ' άρθρον 160 ΚΠολΔ την δικονομική βλάβη.

Ισχύει ο θεμελιώδης κανόνας που χαρακτηρίζει τη διαδικασία ενώπιον των ελληνικών πολιτικών δικαστηρίων, δηλαδή του συστήματος συζητήσεως και ειδικότερα με τη μορφή της πρωτοβουλίας των διαδίκων, που σημαίνει, ότι η επίδοση κατά κανόνα δεν γίνεται αυτεπαγγέλτως με πρωτοβουλία του δικαστηρίου ή του ίδιου του δικαστικού επιμελητή.

Απαραίτητη προϋπόθεση για να διενεργήσει ο δικαστικός επιμελητής την επίδοση είναι η εντολή ή παραγγελία που δίδεται από τον διάδικο ή πληρεξούσιο δικηγόρο του. Η παραγγελία της επιδόσεως γίνεται **εγγράφως κάτω από το έγγραφο που επιδίδεται** (άρθρο 123 παρ. 2 ΚΠολΔ). Ο τύπος αυτός είναι **συστατικός**, επομένως, δεν αναπληρώνεται με άλλον τρόπο, τυχόν δε προφορική παραγγελία είναι ανυπόστατη. Η κρατούσα, όμως, γνώμη στη θεωρία και νομολογία δέχεται ότι **η μη τήρηση του τύπου αυτού συνεπάγεται ακυρότητα με τη συνδρομή δικονομικής βλάβης** (άρθρο 159 αρ. 3).

Η εγχείρηση του εγγράφου στο πρόσωπο στο οποίο απευθύνεται είναι ο κανόνας, ενώ η εξαίρεση είναι η επίδοσή του σε άλλα πρόσωπα. Αν ο αποδέκτης του εγγράφου προθυμοποιείται να παραλάβει το έγγραφο, η επίδοσή του μπορεί να γίνει οπουδήποτε και οποτεδήποτε (άρθρα 124 παρ. 1, 125 παρ. 1 ΚΠολΔ). Αν όμως αυτός αρνείται την παραλαβή, τότε η επίδοση πρέπει να γίνει εκεί όπου ο ίδιος έχει την κατοικία του, το κατάστημα, το γραφείο του ή το εργαστήριό του (άρθρο 124 παρ. 2 ΚΠολΔ), και όχι στην εκκλησία την ώρα της ιεροτελεστίας ή άλλης θρησκευτικής τελετής ή προσευχής, ούτε στην αίθουσα του δικαστηρίου, όταν αυτό συνεδριάζει.

Θα πρέπει η ημέρα της επιδόσεως να μην είναι Κυριακή ή άλλη εξαιρετέα ημέρα ή εορταστική αργία ή νύχτα (19.00 μμ-07.00 π.μ.), ανεξάρτητα από την εποχή του έτους. Οι ημέρες αργίας είναι:

- Η 25η Μαρτίου
- Η 28η Οκτωβρίου
- Η πρώτη ημέρα των Χριστουγέννων
- Η δεύτερη ημέρα των Χριστουγέννων
- Η 1η Ιανουαρίου
- Τα Θεοφάνεια (6η Ιανουαρίου)
- Η Μ. Παρασκευή
- Το Μ. Σάββατο
- Η Δευτέρα του Πάσχα
- Η 1η Μαΐου
- Η Καθαρή Δευτέρα
- Η του Αγίου Πνεύματος (Δευτέρα της Πεντηκοστής)

- Η της Κοιμήσεως της Θεοτόκου (15 Αυγούστου)

Ειδικά στα νομικά πρόσωπα και στις ενώσεις προσώπων του άρθρου 62 παρ. 2 ΚΠολΔ, το προς επίδοση έγγραφο απευθύνεται τυπικά μεν στο ίδιο το νομικό πρόσωπο, η επίδοση όμως γίνεται προσωπικά στο φυσικό πρόσωπο που τα εκπροσωπεί κατά το νόμο ή το καταστατικό (άρθρο 126 παρ. 1 δ ΚΠολΔ), εκτός και αν αυτό αρνείται να το παραλάβει, οπότε η επίδοση γίνεται στην κατοικία του ή στο κατάστημα, το γραφείο ή το εργαστήριο όπου εργάζεται. Για την έγκυρη επίδοση δεν έχει σημασία ο τόπος της έδρας της εταιρείας, αλλά ο τόπος της κατοικίας ή εργασίας του φυσικού προσώπου-εκπροσώπου του νομικού προσώπου, εφόσον οι τόποι αυτοί μπορεί να μην συμπίπτουν.

Το άρθρο 128 ρυθμίζει την περίπτωση κατά την οποία εκείνος προς τον οποίο απευθύνεται το έγγραφο –δηλαδή ο λεγόμενος παραλήπτης του εγγράφου– δεν βρίσκεται στην κατοικία του, οπότε το προς επίδοση έγγραφο παραδίδεται σε εκείνα τα πρόσωπα που συνοικούν μαζί του στην ίδια κατοικία. Σύνοικοι κατά το νόμο (άρθρο 128 παρ. 3 ΚΠολΔ) είναι εκείνοι, **οι οποίοι διαμένουν στο ίδιο διαμέρισμα**, οι θυρωροί πολυκατοικιών και τα μέλη της οικογένειάς τους που συνοικούν μαζί τους, οι διευθυντές ξενοδοχείων και οικοτροφείων καθώς και το υπηρετικό και υπαλληλικό προσωπικό τους, όχι όμως οι ένοικοι άλλου διαμερίσματος ή δωματίου της ίδιας κατοικίας.

Η επίδοση στα πρόσωπα των οποίων είναι άγνωστος ο τόπος ή η ακριβής διεύθυνση διαμονής ή ο τόπος τη επαγγελματικής τους εγκαταστάσεως, γίνεται στον αρμόδιο εισαγγελέα και συγχρόνως απαιτείται η δημοσίευση περιλήψεως του επιδοτέου εγγράφου σε δύο ημερήσιες εφημερίδες από τις οποίες η μία πρέπει να εκδίδεται στην Αθήνα και η άλλη στην έδρα του δικαστηρίου, διαφορετικά και η άλλη πρέπει να εκδίδεται στην Αθήνα, ύστερα από υπόδειξη του εισαγγελέα στον οποίον γίνεται η επίδοση.

Σκοπός του τρόπου αυτού επιδόσεως είναι η παροχή δυνατότητας στο άγνωστης διαμονής πρόσωπο να λάβει το έγγραφο από τον εισαγγελέα για να υπερασπιστεί τα δικαιώματά του.

Άγνωστος είναι ο τόπος διαμονής ή η ακριβής διεύθυνση της διαμονής στην ημεδαπή και στην αλλοδαπή του παραλήπτη της επιδόσεως, **όταν δεν είναι κοινώς γνωστή η μόνιμη κατοικία του ή διαμονή του και η άγνοια αυτή είναι γενική και αντικειμενική**. Η επίδοση ως άγνωστης διαμονής εφαρμόζεται και για τα νομικά πρόσωπα, όταν ο τόπος διαμονής του εκπροσώπου τους είναι άγνωστος. Η επίδοση σε πρόσωπο άγνωστης διαμονής δεν είναι νόμιμη, εάν ο ίδιος έχει διορίσει αντίκλητο (άρθρο 134 παρ. 4 ΚΠολΔ) ή εάν είναι δυνατή η επίδοση σ' έναν από τους εκπροσώπους γνωστής διαμονής ή τον τόπο εργασίας του παραλήπτη.

Κατά το άρθρο 554 αρ. 9 ΚΠολΔ ρητά ορίζεται ότι «αν ο διάδικος κλήτευσε στη δίκη τον αντίδικό του ως άγνωστης διαμονής, αν και γνώριζε τη διαμονή του».

Η επίδοση στον πληρεξούσιο δικηγόρο είναι κατ' αρχήν δυνατή (άρθρο 143 παρ. 2 ΚΠολΔ), εκτός και εάν πρόκειται για αποφάσεις ή πράξεις που επιβάλλουν την

αυτοπρόσωπη ενέργεια του ενδιαφερόμενου, οι οποίες πρέπει να γίνονται στον ίδιο, κάτι που ισχύει και για το Δημόσιο ως διάδικο.

Υποχρεωτική είναι η επίδοση στον αντίκλητο, ακόμη και όταν πρόκειται για αποφάσεις ή πράξεις που επιβάλλουν αυτοπρόσωπη ενέργεια, **αν ο παραλήπτης του εγγράφου διαμένει ή έχει την έδρα του στο εξωτερικό ή είναι άγνωστης διαμονής** και εφόσον αναφέρεται (η επίδοση) στον κύκλο των υποθέσεων για τις οποίες έχει γίνει ο διορισμός του (άρθρο 143 παρ. 4 ΚΠολΔ) **ή όταν έχει συμφωνηθεί ρητώς στη σύμβαση διορισμού του** (άρθρο 142 παρ. 4 ΚΠολΔ).

Στοιχείο για τη νομιμότητα της διενεργούμενης επιδόσεως είναι η εκ μέρους του προσώπου που τη διενεργεί σύνταξη εκθέσεως επιδόσεως. Η έκθεση, επομένως, αποτελεί συστατικό τύπο κάθε επιδόσεως, έτσι ώστε να μην υπάρχει επίδοση, αν δεν συνταχθεί έκθεση.

Η έκθεση επιδόσεως είναι δημόσιο έγγραφο και έχει την αποδεικτική δύναμη δημόσιου εγγράφου (άρθρα 438 επ. ΚΠολΔ). Για τα γεγονότα, συνεπώς, που **υπέπεσαν στην αντίληψη του δικαστικού επιμελητή που τη συνέταξε** (π.χ. χρόνος, τόπος επιδόσεως, παραλαβή, άρνηση παραλαβής κ.λπ) **δεν επιτρέπεται ανταπόδειξη** παρά μόνον με την προσβολή της εκθέσεως ως πλαστής (άρθρο 438 εδ β' ΚΠολΔ). Για τα υπόλοιπα γεγονότα που **δεν υπέπεσαν στην αντίληψη του δικαστικού επιμελητή και την αλήθεια των οποίων όφειλε να διαπιστώσει αυτός** (π.χ. σύννομος, υπάλληλος κ.λπ), δημιουργείται πλήρης απόδειξη, **επιτρέπεται όμως ανταπόδειξη** (άρθρο 440 ΚΠολΔ) σε βάρος εκείνου που αμφισβητεί τα βεβαιωθέντα.

ΠΡΟΘΕΣΜΙΕΣ

Δικονομικές προθεσμίες καλούνται τα χρονικά διαστήματα ή σημεία που τίθενται από τον νόμο ή τον δικαστή για τη διενέργεια των διάφορων διαδικαστικών πράξεων.

Διακρίσεις

Ανάλογα με την **πηγή** που τις ορίζει:

- σε **νόμιμες** (π.χ. προθεσμίες ενδίκων μέσων, άρθρα 518, 545, 564 ΚΠολΔ, άρθρα 632, 633 ΚΠολΔ άσκηση ανακοπής κατά διαταγής πληρωμής),
- σε **δικαστικές** με την προϋπόθεση βέβαια ότι ο νόμος επιτρέπει στο δικαστή τον εγγύτερο προσδιορισμό μιας προθεσμίας (λ.χ. άρθρο 67 παρ. 1 εδ α ΚΠολΔ για τη συμπλήρωση των δικονομικών ελλείψεων) και
- σε **οριζόμενες με συμφωνία** των διαδίκων.

Ανάλογα με τον **σκοπό και τη λειτουργία**⁸ που επιτελούν:

- σε **προθεσμίες ενέργειας** (ορισμένη πράξη πρέπει να λάβει χώρα εντός της προθεσμίας που τάσσει ο νόμος ή οι διάδικοι - π.χ. οι πιο πάνω προθεσμίες ασκήσεως των ενδίκων μέσων και ανακοπής κατά διαταγής πληρωμής) και
- σε **προπαρασκευαστικές** ή προεισαγωγικές προθεσμίες (πρέπει να παρέλθουν πριν από τη διεξαγωγή της συζητήσεως ή πριν από την επιχείρηση κάποιας άλλης διαδικαστικής πράξεως - π.χ. η προθεσμία κλητεύσεως των διαδίκων κατ' άρθρο 228 ΚΠολΔ, η προθεσμία καταθέσεως των προτάσεων κατ' άρθρο 237 παρ. 1 ΚΠολΔ, ή τριήμερη προθεσμία που πρέπει να παρέλθει για να αρχίσει η αναγκαστική εκτέλεση κατ' άρθρο 926 παρ. 1 ΚΠολΔ).

Ανάλογα με το εάν εξυπηρετούν συμφέροντα των διαδίκων ή γενικότερα συμφέροντα:

- σε γνήσιες (π.χ. η προθεσμία ασκήσεως των ενδίκων μέσων που αρχίζει από την επίδοση της αποφάσεως) και
- καταχρηστικές (π.χ. η προθεσμία ασκήσεως των ενδίκων μέσων από τη δημοσίευση της αποφάσεως).

Έναρξη και υπολογισμός

Οι δικονομικές προθεσμίες αρχίζουν να τρέχουν την επομένη του γεγονότος. Οι προθεσμίες που ορίζονται από το νόμο ή τα δικαστήρια υπολογίζονται από την επομένη ημέρα από την επίδοση ή μετά τη συντέλεση του γεγονότος που αποτελεί την αφετηρία της προθεσμίας (άρθρο 144 παρ. 1 ΚΠολΔ), **έστω και αν η επομένη είναι αργία**, εκτός και εάν ο νόμος αναφέρεται σε προθεσμία εργασίμων ημερών.

Ισχύει ο πολιτικός υπολογισμός του χρόνου με την εξαίρεση της προθεσμίας σε ώρες όπου ισχύει ο φυσικός υπολογισμός.

Οι προθεσμίες λήγουν την 7η μ.μ. ώρα της τελευταίας ημέρας και, εάν αυτή είναι κατά νόμον εξαιρετέα ή Σάββατο, την ίδια ώρα της επομένης μη εξαιρετέας ημέρας (άρθρο 144 παρ. 1 ΚΠολΔ). Όταν όμως πρόκειται να κατατεθεί κάποιο δικόγραφο ή να διενεργηθεί κάποια διαδικαστική πράξη στα δικαστήρια, η προθεσμία λήγει με το πέρας του χρόνου ωραρίου της γραμματείας τους. Η ρύθμιση αυτή αφορά κατά τη νομολογία όχι μόνον τις προθεσμίες ενέργειας, αλλά και τις προπαρασκευαστικές προθεσμίες⁹.

Η προθεσμία που προσδιορίζεται σε μήνες λήγει μόλις περάσει η ημέρα του τελευταίου μήνα, που αντιστοιχεί αριθμητικά στην ημέρα ενάρξεως, και εάν δεν υπάρχει τέτοια αντιστοιχία (π.χ. τους μήνες που έχουν 31 ημέρες σε σχέση με τους μήνες που έχουν 30

⁸ Η διάκριση αυτή έχει σημασία όχι μόνο για τον υπολογισμό και τη λήξη της προθεσμίας, αλλά και ως προς τη συνέπεια που επέρχεται μετά την λήξη τους, δηλ. **οι προθεσμίες ενέργειας επιφέρουν έκπτωση από το δικαίωμα επιχειρήσεως της πράξεως** (άρθρο 151 ΚΠολΔ), ενώ η απώλεια των προπαρασκευαστικών προθεσμιών συνεπάγεται απaráδεκτο ή ακυρότητα της πράξεως,

⁹ Ο Ράμμος είχε υποστηρίξει ότι δεν εφαρμόζεται στις προπαρασκευαστικές προθεσμίες, στις οποίες μπορεί να συνυπολογίζεται και η τελευταία ημέρα έστω και αν αυτή είναι εξαιρετέα.

ημέρες ή όταν το έτος είναι δίσεκτο και ο μήνας Φεβρουάριος έχει 29 ημέρες), τότε υπολογίζεται η τελευταία ημέρα του μήνα (άρθρο 145 παρ. 2 ΚΠολΔ).

Σύμφωνα με το άρθρο 144 παρ. 2 ΚΠολΔ, οι προθεσμίες που αρχίζουν με την επίδοση του εγγράφου, τρέχουν εναντίον και εκείνου με παραγγελία του οποίου έγινε η επίδοση. Επομένως, εάν ο εν μέρει ηττηθείς και εν μέρει νικήσας εναγόμενος επέδωσε την απόφαση στον ενάγοντα, ο οποίος άσκησε έφεση κατά της οριστικής αποφάσεως ζητώντας να εξαφανιστεί αυτή και να γίνει εξ ολοκλήρου δεκτή η αγωγή του, ο εναγόμενος, αν θέλει, είναι υποχρεωμένος να ασκήσει έφεση μέσα στην ίδια τριακονθήμερη προθεσμία, ζητώντας εν τέλει να απορριφθεί εν όλω η αγωγή του αντιδίκου του.

Σύμφωνα με το άρθρο 151 ΚΠολΔ, η παρέλευση της νόμιμης ή δικαστικής προθεσμίας συνεπάγεται την έκπτωση από το δικαίωμα να επιχειρηθεί η πράξη για την οποία είχε οριστεί προθεσμία, εκτός και εάν ο νόμος ορίζει διαφορετικά.

Διακοπή και αναστολή

Η διακοπή των γνήσιων μόνον προθεσμιών επέρχεται :

- είτε με το **θάνατο του διαδίκου**, έστω και εάν δεν μεσολάβησε διακοπή της δίκης (άρθρο 287 παρ. 1 ΚΠολΔ), επειδή δεν γνωστοποιήθηκε αυτός νομίμως ή καθόλου,
- με τη διακοπή της δίκης (άρθρο 146 παρ. 3 ΚΠολΔ) που ορίζεται για συγκεκριμένους λόγους (άρθρο 286 ΚΠολΔ) και προϋποθέτει τη γνωστοποίησή της στον αντίδικο (άρθρο 287 ΚΠολΔ). Η ρύθμιση δεν εφαρμόζεται για την προθεσμία των ενδίκων μέσων, εφόσον προϋποθέτει εκκρεμή δίκη, και η νέα προθεσμία αρχίζει με την επανάληψη της δίκης (άρθρα 290-291 ΚΠολΔ).

Αναστολή των προθεσμιών επέρχεται κατά την διάρκεια των δικαστικών διακοπών ήτοι από 1 Ιουλίου μέχρι 15 Σεπτεμβρίου¹⁰.

Οι δικονομικές γνήσιες προθεσμίες που ορίζει ο νόμος ή το δικαστήριο μπορούν να παραταθούν με κοινή συμφωνία των διαδίκων, υπό την απαραίτητη προϋπόθεση ότι συναινεί το αρμόδιο δικαστήριο, το οποίο θα σταθμίζει κάθε φορά τις ειδικές περιστάσεις (άρθρο 148 παρ. 1 ΚΠολΔ).

Οι διάδικοι μπορούν με συμφωνία τους (έγγραφη ή προφορική) να συντάμουν οποιαδήποτε νόμιμη ή δικαστική προθεσμία (άρθρο 150 παρ. 2 ΚΠολΔ). Αν δεν υπάρχει συμφωνία, τότε καθένας διάδικος μπορεί να ζητήσει από το δικαστήριο (πρόεδρος του

¹⁰ Με βάση το άρθρο 11 του Κανονιστικού Διατάγματος της 26.6/10.7.1944 «περί κώδικος των νόμων περί δικών του Δημοσίου» κατά τη διάρκεια των δικαστικών διακοπών δεν τρέχει καμία προθεσμία σε βάρος του Δημοσίου. Η προνομιακή αυτή μεταχείριση του Δημοσίου κρίθηκε από το Δικαστήριο των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και από τον Άρειο Πάγο¹⁴ ότι προσβάλλει την αρχή της ισότητας και γι' αυτό έγινε δεκτό ότι η αναστολή αυτή ισχύει και για τους ιδιώτες αντιδίκους του Δημοσίου. Ήδη με το άρθρο 12 ν. 3514/2006 αντικαταστάθηκε η ως άνω ρύθμιση και έτσι ορίζεται ότι σε όλες τις δίκες του Δημοσίου, κατά τη διάρκεια των δικαστικών διακοπών, ουδεμία απολύτως τρέχει προθεσμία είτε σε βάρος του Δημοσίου είτε σε βάρος των άλλων διαδίκων, ούτε για την υπό τούτων ως τρίτων άσκηση δηλώσεων, ούτε για την έγερση αγωγών, παρεμβάσεων ή προσεπικλήσεων ούτε τέλος για την άσκηση οποιουδήποτε ενδίκου μέσου ή εξέταση μαρτύρων.

δικαστηρίου, δικαστής του μονομελούς πρωτοδικείου, ειρηνοδίκης) τη σύντμηση νόμιμης προθεσμίας (π.χ. σύντμηση της προθεσμίας κλητεύσεως του αντιδίκου, άρθρο 228 ΚΠολΔ), με εξαίρεση τις γνήσιες προθεσμίες των ενδίκων μέσων (άρθρο 150 παρ. 2 ΚΠολΔ).

Επαναφορά των πραγμάτων στην προηγούμενη κατάσταση

Λόγω της συνέπειας της άπρακτης παρέλευσης μιας προθεσμίας κατά ο άρθρο 151 ΚΠολΔ, δηλαδή της απώλειας του αντιστοίχου δικαιώματος, το οποίο δεν ασκήθηκε εμπρόθεσμα, προβλέπεται η δυνατότητα της επαναφοράς των πραγμάτων στην προηγούμενη κατάσταση, με σκοπό να μην χάνονται δικαιώματα και αξιώσεις σε κάποιες ακραίες περιπτώσεις.

Προκειμένου να ισχύσει η ευνοϊκή αυτή ρύθμιση θα πρέπει η μη τήρηση της προθεσμίας να οφείλεται σε ανωτέρα βία στο πρόσωπο του διαδίκου που δεν τήρησε την προθεσμία ή σε δόλο του αντιδίκου του.

Το πταίσμα του δικαστικού πληρεξουσίου ή του νομίμου αντιπροσώπου του αντιστοίχου διαδίκου δεν αποτελεί λόγο για να ζητηθεί η επαναφορά των πραγμάτων στην προηγούμενη κατάσταση.

Προβλέπεται προθεσμία ενεργείας 30 ημερών για να υποβληθεί το αίτημα για την επαναφορά. Η προθεσμία αρχίζει **από την ημέρα που θα αρθεί το εμπόδιο** που συνιστούσε την ανώτερη βία ή από την ημέρα που ο διάδικος που δεν τήρησε την προθεσμία **πληροφορήθηκε το δόλο** του αντιδίκου του.

Η εκπροθέσμως ασκηθείσα διαδικαστική πράξη να θεωρείται ότι έχει ασκηθεί εμπρόθεσμα και δεν σημαίνει ότι με την ρύθμιση αυτή εισάγεται νέα προθεσμία.

Ανωτέρα βία υπάρχει, όταν η απώλεια της προθεσμίας οφείλεται σε τυχαία περιστατικά που δεν θα μπορούσαν στη συγκεκριμένη περίπτωση να προβλεφθούν και να αποτραπούν ούτε με μέτρα άκρας επιμέλειας και συνέσεως. Ωστόσο, θα πρέπει να συνεκτιμώνται οι ειδικές συνθήκες και περιστάσεις στις οποίες βρέθηκε ο διάδικος που παραμέλησε την προθεσμία, οι ιδιότητες και οι ικανότητές του, ακόμα δε και η έλλειψη υπαιτιότητας ως παράγοντες για την κρίση περί υπάρξεως ανώτερης βίας.

Ως δόλος του διαδίκου χαρακτηρίζεται κατά παγία νομολογία κάθε συμπεριφορά που γίνεται με πρόθεση **να προκαλέσει, ενισχύσει ή διατηρήσει μια πλανημένη αντίληψη ή εντύπωση** με την παράσταση ψευδών γεγονότων ως αληθών ή την αποσιώπηση των αληθών, με συνέπεια να παραμελείται η εμπρόθεσμη άσκηση μιας διαδικαστικής πράξεως.

ΑΣΚΗΣΗ ΤΗΣ ΑΓΩΓΗΣ

Τρόπος ασκήσεως της αγωγής

Η άσκηση της αγωγής αποτελεί **σύνθετη διαδικαστική ενέργεια** αποτελούμενη από δύο πράξεις, την κατάθεση δικογράφου στη γραμματεία του δικαστηρίου, στο οποίο απευθύνεται και την επίδοση αντιγράφου της στον εναγόμενο (215 Ι εδ. α' ΚΠολΔ).

Με την κατάθεση του δικογράφου **εξωτερικεύεται και ενεργοποιείται η πρόθεση του ενάγοντα να ασκήσει το δικαίωμα δικαστικής** προστασίας και να προσφύγει στα δικαστήρια και οριοθετείται, κατά το αντικείμενο και τα υποκείμενά της, η δίκη.

Όμως, με μόνη την κατάθεση δεν αρχίζουν ούτε επέρχονται οι δικονομικές συνέπειες της αγωγής (αν δηλαδή δεν επακολουθήσει η επίδοση). Η επίδοση του αντιγράφου (229 ΚΠολΔ) σκοπό έχει **να γνωστοποιηθεί στον εναγόμενο η ύπαρξη και το περιεχόμενο της αγωγής**.

Σύμφωνα με το άρθρο 221 ΚΠολΔ η αγωγή δεν ασκείται νομίμως και άρα είναι ανυπόστατη αν μετά την κατάθεση του δικογράφου δεν επακολουθήσει επίδοση αυτού. Η άσκηση της αγωγής ολοκληρώνεται, αφού και όταν επιχειρηθούν και οι δύο επί μέρους πράξεις που απαιτούνται για την άσκηση αυτής (δηλαδή η κατάθεση και η επίδοση). Η επίδοση έχει σκοπό να λάβει γνώση ο εναγόμενος της αγωγής και του περιεχομένου της για να ετοιμάσει την υπεράσπισή του.

Περιεχόμενο της αγωγής

Υποχρεωτικά το δικόγραφο της αγωγής πρέπει να περιέχει «σαφή έκθεση των γεγονότων» που την θεμελιώνουν σύμφωνα με το νόμο (παρ. Ι στοιχ. α'). Στο δικόγραφο πρέπει να παρατίθενται **αποκλειστικώς τα πραγματικά περιστατικά, που απαιτούνται κατά τον εφαρμοστέο κανόνα δικαίου**.

Πρέπει τα πραγματικά περιστατικά να εκτίθενται ως χωροχρονικώς ορισμένες οντότητες μη πληρότητα και σαφήνεια ώστε να μη καταλείπονται κενά ενόψει του κανόνα δικαίου καθώς στην περίπτωση αυτή η αγωγή είναι απορριπτέα λόγω πραγματικής αοριστίας αφού είναι ανεπίδεκτη δικαστικής εκτιμήσεως από τον δικαστή¹¹. Αν όμως ο ενάγων δεν αναφέρει καθόλου κάποιον όρο που κατά τον εφαρμοστέο κανόνα δικαίου απαιτείται για την εφαρμογή του, τότε η αγωγή θεωρείται και πάλι απορριπτέα ως νόμω αβάσιμη αφού και αληθών υποτιθεμένων των πραγματικών περιστατικών δεν πληρούνται το πραγματικό του κανόνα δικαίου.

¹¹ Πχ είναι αόριστη η αγωγή αν ενάγων αναφέρει απλώς, ότι η σύμβαση μετεγράφη, αλλά χωρίς να μνημονεύει πού και πότε. Στην περίπτωση αυτή, ο ενάγων μπορεί πάντως να διευκρινίσει με τις προτάσεις του τα ελλείποντα αυτά στοιχεία (224 εδ. β' ΚΠολΔ).

Απαιτείται επίσης να εκτίθενται και τα γεγονότα, που θεμελιώνουν την ενεργητική και την παθητική νομιμοποίηση για την παραδεκτή εκδίκαση της αγωγής. Στη συνήθη νομιμοποίηση τα στοιχεία αυτά αντλούνται κατά κανόνα από το περιεχόμενο της ιστορικής βάσεως της αγωγής. Στην κατ' εξαίρεση νομιμοποίηση όμως απαιτείται η αγωγή να περιέχει ειδική μνεία των νομιμοποιητικών γεγονότων.

Αναγκαίο περιεχόμενο της αγωγής είναι επίσης η ακριβής περιγραφή του αντικειμένου της διαφοράς και **ορισμένο αίτημα** (216 παρ. Ι στοιχ. β' και γ' ΚΠολΔ). Πρέπει δηλαδή να **εξειδικεύεται ποιοτικώς και ποσοτικώς το περιεχόμενο της ζητούμενης έννομης προστασίας**. Διαφορετικά το δικαστήριο δεν είναι σε θέση να ικανοποιήσει την αίτηση του ενάγοντος ούτε ο εναγόμενος μπορεί να την αποκρούσει. Αόριστο αίτημα υπάρχει, αν από το σύνολο του δικογράφου δεν συνάγεται το είδος της ζητούμενης δικαστικής προστασίας.

Δεν απαιτείται να αναφέρεται η χρηματική αξία του αντικειμένου ώστε να προσδιορισθεί η καθ' ύλην αρμοδιότητα αλλά σε περίπτωση που αμφισβητηθεί η καθ' ύλην ή η κατά τόπον αρμοδιότητα του δικαστηρίου, ο ενάγων βαρύνεται με την επίκληση και απόδειξη των στοιχείων που τη θεμελιώνουν.

Επίσης δεν είναι υποχρεωτική η αναφορά στο δικόγραφο της αγωγής και νομικής βάσεως, δεδομένου ότι ισχύει ο κανόνας «ο δικαστής γνωρίζει το δίκαιο» («iura novit curia»).

Δικονομικές συνέπειες της άσκησης της αγωγής

Οι δικονομικές συνέπειες της αγωγής συνδέονται με την κατάθεσή της στη γραμματεία του δικαστηρίου προς το οποίο απευθύνεται υπό **την προϋπόθεση ότι θα ασκηθεί η αγωγή, δηλαδή θα επακολουθήσει επίδοση της αγωγής**.

Με βάση τη σαφή ρύθμιση του ΚΠολΔ οι συνέπειες ασκήσεως της αγωγής προϋποθέτουν άσκηση της αγωγής. Εφ' όσον όμως ασκηθεί η αγωγή τότε **οι μεν δικονομικές συνέπειες ανατρέχουν αναδρομικά στο χρόνο καταθέσεως της αγωγής**, ενώ αντιθέτως οι ουσιαστικές συνέπειες ανατρέχουν τότε στο χρόνο της επιδόσεως της αγωγής.

Πρώτη βασική συνέπεια της ασκήσεως της αγωγής είναι το **αμετάβλητο της δικαιοδοσίας και αρμοδιότητας (perpetuatio fori· 221 παρ. Ι στοιχ. β' ΚΠολΔ)**. Αυτό σημαίνει, ότι οποιαδήποτε μεταβολή επέλθει μετά την άσκηση της αγωγής που θα επηρεάσει το *forum legitimum* παραμένει χωρίς σημασία για τη δικαιοδοσία και την αρμοδιότητα. Εξαίρεση υπάρχει στην περίπτωση που ο αντίδικος καταφέρει να αποδείξει την συνδρομή πραγματικών περιστατικών που πληρούν το πραγματικό του κανόνα του άρθρου 116 ΚΠολΔ και συνιστούν παρέλκυση της αρμοδιότητας του δικαστηρίου για αντιδικονομική συμπεριφορά. Δεν επηρεάζεται συνεπώς η τοπική αρμοδιότητα του δικαστηρίου από τυχόν συμφωνία παρεκτάσεως που τα μέρη κατήρτισαν μετά την άσκηση της αγωγής.

Επίσης συνέπεια δικονομική είναι η **αποκρυστάλλωση της προτίμησης μεταξύ περισσότερων αρμόδιων δικαστηρίων**. Όταν περισσότερα δικαστήρια είναι κατά τόπο αρμόδια, ο ενάγων έχει το δικαίωμα να επιλέξει ανάμεσα σε αυτά (41 ΚΠολΔ) και το δικαίωμα αυτό ασκείται με την κατάθεση της αγωγής στη γραμματεία του επιλεγέντος δικαστηρίου. Η προτίμηση αυτή μπορεί πάντως να ανατραπεί, αν ο ενάγων παραιτηθεί από το δικόγραφο της αγωγής και την επανασκήσει σε άλλο αρμόδιο δικαστήριο.

Ρητώς ορίζεται στο άρθρο 224 ΚΠολΔ ότι είναι **απαράδεκτο να μεταβληθεί η βάση της αγωγής**, να μεταβληθεί δηλαδή το σύμπλεγμα πραγματικών περιστατικών, που συγκροτούν την ιστορική βάση της αγωγής (και όλων των εισαγωγικών δικογράφων, όπως λ.χ. της κύριας παρεμβάσεως ή της ανταγωγής) και θεμελιώνουν το αίτημά της. Είναι συνεπώς απαράδεκτη η επίκληση νέων γεγονότων, βάσει των οποίων λ.χ. μεταβάλλεται η βάση της έκτακτης χρησικτησίας σε τακτική ή αλλάζει ο λόγος ακυρότητας της συμβάσεως. Απαράδεκτη είναι και η προβολή οψιγενών νέων γεγονότων, δηλαδή γεγονότων που γεννήθηκαν μετά την κατάθεση της αγωγής.

Κατ' εξαίρεση ο ενάγων μπορεί με τις προτάσεις του (όχι όμως και με την προσθήκη), που κατατίθενται ενώπιον του πρωτοβαθμίου δικαστηρίου ή με προφορική δήλωση που καταχωρίζεται στα πρακτικά, χωρίς να μεταβάλλει τη βάση της αγωγής, να την συμπληρώσει, διευκρινίσει ή διορθώσει. Παραδεκτή διευκρίνιση της αγωγικής βάσεως υφίσταται εξ άλλου, όταν ο ενάγων αποσαφηνίζει, ιδίως κατά τις χωροχρονικές τους διαστάσεις, πραγματικά γεγονότα, που απλώς είχαν εκτεθεί στο δικόγραφο χωρίς περαιτέρω εντοπισμό. Αμφισβητείται πάντως, αν με τις προτάσεις του ο ενάγων μπορεί να επικαλεσθεί νέα γεγονότα, βάσει των οποίων η αγωγή αποζημιώσεως η στηριζόμενη στο άρθρο 914 ΑΚ θεμελιώνεται πλέον και στο άρθρο 919 ΑΚ ή η αξίωση αποζημιώσεως λόγω ενδοσυμβατικής ευθύνης του εναγομένου στηρίζεται και σε αδικοπρακτική του ευθύνη¹².

Απαράδεκτη είναι επίσης κάθε μεταβολή του αιτήματος της αγωγής (223 εδ. α' ΚΠολΔ), η οποία το μεταλλάσσει ποιοτικά ή **το μεγεθύνει ποσοτικά**. Κατ' εξαίρεση, ο ενάγων μπορεί, εωσότου περατωθεί η δίκη στον πρώτο βαθμό (223 εδ. β' ΚΠολΔ), δηλαδή και με την προσθήκη επί των προτάσεών του να περιορίσει το αίτημα της αγωγής, δηλαδή να ζητήσει κάτι ποσοτικά λιγότερο (minus). Ο περιορισμός αυτός μπορεί να είναι είτε ποσοτικός είτε ποιοτικός (λ.χ. να τρέψει την καταψηφιστική αγωγή σε αναγνωριστική, πράγμα που θεωρείται ως επιτρεπτή μερική παραίτηση¹³ από το δικόγραφο, κατ' άρθρο 295 Ι εδ. β' ΚΠολΔ). Μπορεί επίσης να ζητήσει αντί γι' αυτό που ζητήθηκε αρχικά είτε άλλο αντικείμενο (λ.χ. αντί της αρχικής παροχής αυτό που περιήλθε στον οφειλέτη λόγω της ανυπαίτιας αδυναμίας του, 338 ΑΚ) είτε το διαφέρον εξαιτίας της μεταβολής που επήλθε (λ.χ. κατ' άρθρο 382 ΑΚ).

¹² Ως προς την τελευταία αυτή περίπτωση με δεδομένη την ανάλυση που έγινε ανωτέρω για το αντικείμενο της δίκης, η μεταβολή αυτή οδηγεί και στην επίκληση διαφορετικών πραγματικών περιστατικών, τα οποία οδηγούν σε θεμελίωση διαφορετικής ιστορικής βάσης και συνεπώς πρόκειται για ανεπίτρεπτη μεταβολή.

¹³ Η παραίτηση είναι αποδεκτή και όταν γίνεται με δήλωση ενώπιον της έδρας κατά την ημέρα της δικασίμου

Ειδικώς η εκκρεμοδικία

Βασικότατη δικονομική συνέπεια, η οποία επέρχεται με την κατάθεση της αγωγής είναι η επέλευση της εκκρεμοδικίας. Κύρια συνέπεια της εκκρεμοδικίας είναι το *ne bis in idem*, ότι δεν μπορεί δηλαδή, να γίνει σε οποιοδήποτε (πολιτικό) δικαστήριο νέα δίκη για την ίδια επίδικη διαφορά ανάμεσα στους ίδιους διαδίκους (222 I ΚΠολΔ). Με την ενεργοποίησή της εκκρεμοδικίας αναστέλλεται και αυτεπαγγέλτως η εκδίκαση της νέας, παραλλήλως προς την πρώτη, βαινουσας δίκης έως ότου περατωθεί η πρώτη δίκη (222 II ΚΠολΔ).

Η εκκρεμοδικία ανήκει στις αρνητικές διαδικαστικές προϋποθέσεις, και ο ισχυρισμός περί υπάρξεως της αποτελεί δικονομική ένσταση, το βάρος αποδείξεως της οποίας το φέρει ο διάδικος που την επικαλείται.

Για τη βασιμότητα της ενστάσεως εκκρεμοδικίας και την επέλευση των δικονομικών αποτελεσμάτων της απαιτείται η συνδρομή των εξής προϋποθέσεων:

- Εκκρεμοδικία υφίσταται από την κατάθεση της αγωγής στη γραμματεία του δικαστηρίου προς το οποίο απευθύνεται και διαρκεί «εωσότου περατωθεί η πρώτη δίκη» (222 II i.f. ΚΠολΔ). Κατά την κρατούσα άποψη η εκκρεμοδικία διαρκεί μέχρι την έκδοση οριστικής απόφασης και όχι κατά τη διάρκεια της προθεσμίας ασκήσεως των ενδίκων μέσων και ενεργοποιείται εκ νέου με την άσκηση των τακτικών ενδίκων μέσων. Επομένως κατά το διάστημα αυτό παραδεκτώς συζητείται νέα αγωγή με ίδιο αντικείμενο. **Αν όμως ασκηθεί ένδικο μέσο κατά της πρωτοβάθμιας αποφάσεως ούτως ή άλλως, αναβιώνει η εκκρεμοδικία της πρώτης αγωγής και μάλιστα αναδρομικά**, από το χρόνο εκδόσεως της οριστικής αποφάσεως
- Απαιτείται η νέα δίκη να γίνεται «για την ίδια επίδικη διαφορά» (222 I ΚΠολΔ). η ταυτότητα της διαφοράς αναλύεται ειδικότερα σε ταυτότητα ιστορικής και νομικής αιτίας¹⁴ και σε ταυτότητα αιτήματος. Ταυτότητα νομικής αιτίας υφίσταται όταν στη νέα δίκη κατάγεται προς διάγνωση δικαίωμα εκπηγάζον βάσει του ίδιου κανόνα δικαίου. Όστε δεν υπάρχει ταυτότητα με την ανωτέρω έννοια και με βάση αυτή την αφετηρία, όταν ο ενάγων επικαλείται στις δύο δίκες διάφορο λόγω ακυρότητας της ίδιας συμβάσεως αίτημα ή στηρίζει το ίδιο διαπλαστικό αίτημα (λ.χ. για λύση του γάμου ή για ακύρωση της συμβάσεως) σε διάφορο κάθε φορά λόγο. Ωστόσο και στις δύο ανωτέρω περιπτώσεις έχουμε ταυτόχρονα και διαφορά της ιστορικής βάσης. Ταυτότητα αιτήματος υπάρχει όταν το αντικείμενο της δεύτερης δίκης ταυτίζεται κατά περιεχόμενο και έκταση με το αντικείμενο της πρώτης. Όταν προηγηθεί καταψηφιστική ή διαπλαστική αγωγή και ακολουθήσει αναγνωριστική αγωγή ανάμεσά τους υφίσταται εκκρεμοδικία, **αφού το αντικείμενο της δεύτερης εμπεριέχεται στο αντικείμενο της πρώτης**. Δεν υπάρχει όμως τέτοια ταύτιση, όταν προηγηθεί η αναγνωριστική αγωγή ως προς ορισμένο δικαίωμα ή αξίωση και

¹⁴ Ασκείται βάσει της ανωτέρω αναλύσεως για το αντικείμενο της δίκης αυστηρή κριτική για την απαίτηση και ταυτότητας της νομικής αιτίας ως όρου της εκκρεμοδικίας.

ακολουθήσει καταψηφιστική ή διαπλαστική αγωγή, **αφού το καταψηφιστικό ή διαπλαστικό αντικείμενο της δεύτερης δίκης είναι ευρύτερο** του απλώς αναγνωριστικού της πρώτης.

- Εκκρεμοδικία δημιουργείται «ανάμεσα στους ίδιους διαδίκους, εφόσον εμφανίζονται με την ίδια ιδιότητα» (222 Ι ΚΠολΔ). Εκκρεμοδικία υφίσταται επομένως και όταν ο ενάγων στην πρώτη δίκη έχει την ιδιότητα του εναγομένου στη δεύτερη· και αντιστοίχως ως προς τον εναγόμενο της πρώτης δίκης.

Ουσιαστικές συνέπειες

Οι ουσιαστικές συνέπειες επέρχονται με την επίδοση της αγωγής. Κατά μία άποψη, που δεν μπορεί όμως να θεωρηθεί ορθή, αν η αγωγή δεν επιδοθεί, χωρίς ο εναγόμενος να αντιλέξει επικαλούμενος δικονομική βλάβη, οι ουσιαστικές συνέπειές της ανατρέχουν στον χρόνο της συζητήσεως. Όμως, βάσει των ανωτέρω, το ορθό είναι, ότι αν η αγωγή δεν επιδοθεί, τότε η αγωγή δεν έχει ασκηθεί σύμφωνα με το νόμο και επομένως δεν τρέχουν ούτε δικονομικές ούτε ουσιαστικές συνέπειες.

Ουσιαστικές συνέπειες είναι η τοκοφορία και η διακοπή της παραγραφής. Σύμφωνα με το άρθρο 263 ΑΚ, αν ο ενάγων παραιτηθεί από το δικόγραφο της αγωγής, δηλαδή ανακαλέσει την αγωγή, τότε η παραγραφή θεωρείται σαν να μη διακόπηκε· το ίδιο ισχύει αν η αγωγή απορρίφθηκε ως απαράδεκτη –άρα και ως αόριστη– από το δικαστήριο. Αν όμως ο ενάγων επανασκήσει την αγωγή μέσα σε έξι μήνες, η παραγραφή θεωρείται ότι έχει διακοπεί με την προηγούμενη –ανακληθείσα από τον ενάγοντα ή απορριφθείσα ως απαράδεκτη από το δικαστήριο– αγωγή.

ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΙΚΗ ΣΩΡΕΥΣΗ ΑΓΩΓΩΝ

Έννοια

Πρόκειται για την εξ αντικειμένου σύνθετη δίκη. Ο ενάγων έχει τη δυνατότητα να σωρεύσει στο ίδιο δικόγραφο περισσότερες αιτήσεις ανεξάρτητα από τον βαθμό συνάφειάς τους, οι οποίες μπορεί να πηγάζουν από ίδια ή διαφορετική αιτία και αφορούν το ίδιο ή διάφορο αντικείμενο.

Σώρευση αγωγών υφίσταται τόσο όταν ο ενάγων υποβάλλει περισσότερα αιτήματα, ομοειδή ή μη μεταξύ τους, κατά του εναγομένου, όσο και όταν το ίδιο αίτημα στηρίζεται σε περισσότερες νομικές βάσεις, οπότε δημιουργούνται αντιστοίχως πλείονα αντικείμενα δίκης.

Οι μορφές, υπό τις οποίες οι σωρευόμενες αιτήσεις υποβάλλονται στο δικαστήριο είναι οι εξής:

- Συμπλεκτική: όταν ο ενάγων παρατάσσει τα αιτήματά του (ή τις νομικές βάσεις του ίδιου αιτήματος) κατά τρόπο σωρευτικό
- Διαζευκτική: όταν η σώρευση, δηλαδή η εναλλακτική μορφή του αιτήματος, αντιστοιχεί σε διαζευκτική ενοχή κατά το ουσιαστικό δίκαιο (λ.χ. καταδίκη του εναγομένου σε χρηματική αποζημίωση ή σε αποκατάσταση της προηγούμενης καταστάσεως κατ' άρθρο 297 ΑΚ).

Οι περισσότερες αιτήσεις ή οι βάσεις της ίδιας αιτήσεως να μην αντιφάσκουν μεταξύ τους. Δεν είναι δυνατό επομένως να σωρευθούν αιτήματα για αναγνώριση της ίδιας συμβάσεως ως άκυρης λόγω εικονικότητας και για ακύρωσή της λόγω απάτης.

Οι περισσότερες αιτήσεις πρέπει να υπάγονται στο σύνολό τους στην καθ' ύλην και κατά τρόπον αρμοδιότητα του δικαστηρίου. Επιπλέον πρέπει να υπάγονται στο ίδιο είδος διαδικασίας και δεν πρέπει να επιφέρει σύγχυση.

Αν περισσότερες αγωγές σωρεύθηκαν, χωρίς να συντρέχουν οι ανωτέρω προϋποθέσεις, το δικαστήριο που επιλήφθηκε δεν τις απορρίπτει ως απαράδεκτες, αλλά διατάσσει τον χωρισμό τους (218 ΙΙ ΚΠολΔ).

Επικουρική σώρευση αγωγών

Η εξάρτηση της ενέργειας ορισμένης διαδικαστικής πράξεως από αίρεση δεν είναι επιτρεπτή στο σύστημα του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας. Έκφραση της αρχής αυτής αποτελεί το **απαράδεκτο της επικουρικής εναγωγής**, δηλαδή η άσκηση της αγωγής από ορισμένο πρόσωπο και επικουρικώς από ορισμένο άλλο ή η απεύθυνση της αγωγής κατά ορισμένου εναγομένου και επικουρικώς κατά ορισμένου άλλου. Στην περίπτωση, που δεν είναι εκ των προτέρων σαφή τα πρόσωπα του ενάγοντος ή του εναγόμενου ενδεδειγμένη δικονομική λύση είναι η άσκηση περισσότερων χωριστών αγωγών.

Εξάιρεση από τον κανόνα, ότι δεν επιτρέπεται η εξάρτηση διαδικαστικών πράξεων από αίρεση, προβλέπεται ειδικώς για την επικουρική υποβολή αιτήματος, υπό την αίρεση της απορρίψεως του κυρίως υποβαλλομένου, ή για την επικουρική επίκληση νομικής βάσεως, υπό την αίρεση της απορρίψεως της κυρίας (219 Ι ΚΠολΔ). Το δικαστήριο είναι υποχρεωμένο να εξετάσει την επικουρική βάση ή το επικουρικό αίτημα μόνο αφού απορρίψει τα κυρίως προβαλλόμενα αιτήματα.

Η επικουρική βάση ή το επικουρικό αίτημα δεν αποκλείεται έτσι να τελεί σε αντιφατική σχέση προς την κύρια βάση ή το κύριο αίτημα. Επί επικουρικής σωρεύσεως εξ άλλου δεν ισχύει ο κανόνας του συνυπολογισμού των περισσότερων απαιτήσεων. Το δικαστήριο που είναι καθ' ύλην αρμόδιο για το κύριο αίτημα εκδικάζει το επικουρικό αίτημα βάσει των άρθρων 31 ΙΙ και 47 ΚΠολΔ.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΠΡΟΣ ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑΘΕΣΗ ΤΟΥ ΕΠΙΔΙΚΟΥ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟΥ

Διάθεση του επιδίκου αντικειμένου

Η άσκηση αγωγής και η δημιουργία εκκρεμοδικίας ως προς ορισμένο δικαίωμα δεν το καθιστά εκτός συναλλαγής ούτε επηρεάζει τις κατά το ουσιαστικό δίκαιο δυνατότητες μεταβιβάσεώς του. Ρητώς ορίζεται (225 I ΚΠολΔ), ότι η επέλευση της εκκρεμοδικίας δεν στερεί από τους διαδίκους την εξουσία τους να μεταβιβάσουν το επίδικο πράγμα ή να συστήσουν εμπράγματο δικαίωμα επ' αυτού ή να διαθέσουν το επίδικο δικαίωμα.

Η δυνατότητα διαθέσεως κατά τη διάρκεια της δίκης συνδυάζεται επομένως (και) με τον κανόνα της μη χειροτερεύσεως της δικονομικής θέσεως του αντιδίκου του μεταβιβάζοντος. Προβλέπεται έτσι, ότι η μεταβίβαση ή η επιβάρυνση του επιδίκου δεν επιφέρει καμία μεταβολή στη δίκη (225 II ΚΠολΔ). Ο μεταβιβάσας διάδικος εξακολουθεί να μετέχει στη δίκη ως μη δικαιούχος ή ως μη υπόχρεος διάδικος, χωρίς να του αντιτάσσεται παραδεκτώς η έλλειψη νομιμοποιήσεως (225 III ΚΠολΔ).

Σε κάθε περίπτωση, ο ειδικός διάδοχος δεσμεύεται από το δεδικασμένο και την εκτελεστότητα της αποφάσεως που εκδίδεται μεταξύ των αρχικών διαδίκων (325 αριθ. 2, 919 αριθ. 1 ΚΠολΔ). Το δεδικασμένο δεν ισχύει έναντι του ειδικού διαδόχου, μόνο όταν απέκτησε το επίδικο από μη δικαιούχο, όπως λ.χ. στην καλόπιστη κτήση κινητού από μη δικαιούχο (1036 ΑΚ).

Εισαγωγή προς συζήτηση

Οι προπαρασκευαστικές πράξεις είτε έχουν οργανωτικό χαρακτήρα είτε αποβλέπουν στην αποτελεσματικότερη προπαρασκευή των διαδίκων για συμμετοχή τους σε αυτή.

Οργανωτική αποστολή έχει, κατ' αρχήν, η εγγραφή της αγωγής και κάθε άλλου εισαγωγικού δικογράφου στο πινάκιο.

Για την αποτελεσματική προστασία των διαδίκων προκειμένου να (μπορούν να) συμμετάσχουν στη συζήτηση, ώστε να πραγματώνεται και στην πράξη το δικαίωμα ακροάσεως, προβλέπεται περαιτέρω, ως όρος της προδικασίας της αγωγής, **η κλήτευσή τους από τον διάδικο που επισπεύδει τη δίκη** (230 II ΚΠολΔ). Την επίσπευση της συζητήσεως μπορεί να ενεργήσει οποιοσδήποτε εκ των διαδίκων. Σε περίπτωση που υπάρχει ομοδικία η κλήτευση πρέπει να γίνει σε όλους τους αναγκαίους ομοδίκους.

Η σύμπτωση της επιδόσεως της αγωγής στον εναγόμενο **ως πράξεως ασκήσεως της αγωγής** και της κλητεύσεως του εναγομένου **ως όρου για τη νομιμότητα της συζητήσεως** κατά τη δικάσιμο που αναφέρεται στην πράξη προσδιορισμού της δικασίμου που εμπεριέχεται στο κάτω τμήμα της αγωγής, υπάρχει μόνο όταν πρόκειται για την πρώτη συζήτηση και όχι για τη μετά από ματαίωση ορισθείσα εκ νέου.

Η προθεσμία κλητεύσεως είναι εξήντα ημέρες πριν από τη συζήτηση, εκτός εάν ο καλούμενος ή κάποιος από τους ομοδίκους του διαμένει στο εξωτερικό ή είναι άγνωστης διαμονής, οπότε η προθεσμία αυξάνεται σε ενενήντα ημέρες. Αν δεν τηρηθούν οι προθεσμίες, η συζήτηση είναι, κατ' αρχήν, απαράδεκτη. Ειδικότερα, απαράδεκτη κηρύσσεται η συζήτηση, αν δεν παραστεί ο εκπροθέσμως κληθείς διάδικος. Αν όμως αυτός παραστεί, το απαράδεκτο της συζητήσεως εξαρτάται από την εκ μέρους του επίκληση δικονομικής βλάβης συναρτώμενης προς την αδυναμία του να προπαρασκευασθεί επαρκώς λόγω της εκπρόθεσμης κλητεύσεως.

Η ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΣΤΟ ΑΚΡΟΑΤΗΡΙΟ

Έννοια

Είναι το διαδικαστικό στάδιο κατά το οποίο το δικαστήριο εκφωνεί την υπόθεση και εισέρχεται στην εκδίκασή της ανεξαρτήτως του αν άρχισε ή όχι να εξετάζει την ουσία. Υπάρχει συζήτηση της υποθέσεως ακόμη κι αν το δικαστήριο απόρριψε την αγωγή ως απαράδεκτη και δεν εισήλθε καθόλου στην ουσία της υποθέσεως.

Δεν υπάρχει συζήτηση όταν εκφωνείται μεν αλλά αναβάλλεται η υπόθεση ή ματαιώνεται η συζήτηση ή όταν κηρύσσεται απαράδεκτη η συζήτηση επειδή υπάρχει ερημοδικία του εναγομένου, ο οποίος όμως δεν έχει κληθεί νομίμως.

Οι διάδικοι είναι υποχρεωμένοι να παρίστανται κατά τη διεξαγωγή της συζήτησης με πληρεξούσιο δικηγόρο ή δι' αυτού. Η παράσταση των διαδίκων δηλώνει τη νόμιμη συμμετοχή τους στη διαδικαστική πράξη της συζητήσεως. Αυτή ακριβώς η συμμετοχή χωρεί μόνο μέσω **πληρεξούσιου δικηγόρου** και **προϋποθέτει την κατάθεση προτάσεων**, όπου αυτές είναι υποχρεωτικές.

Η συζήτηση γίνεται προφορικά ενώπιον του δικαστηρίου που εκδίδει την απόφαση (243 ΚΠολΔ). Η διεξαγωγή της συζητήσεως πρέπει να γίνεται κατά τέτοιο τρόπο, ώστε να πληρούνται στο ακέραιο όλες οι απαιτήσεις της θεμελιώδους δικονομικής αρχής της προφορικότητας της διαδικασίας.

Το δικαστήριο έχει τη δυνατότητα να διατάξει την επανάληψη της συζητήσεως που είχε κηρυχθεί περατωμένη, όταν κατά τη μελέτη της υποθέσεως ή κατά τη διάσκεψη παρουσιάζονται κενά ή αμφίβολα σημεία που χρειάζονται συμπλήρωση ή επεξήγηση (254 Ι ΚΠολΔ).

Προτάσεις των διαδικών

Οι γραπτές προτάσεις των διαδικών περιέχουν τους πραγματικούς και νομικούς ισχυρισμούς των αντιστοίχων διαδικών, τα μέσα επιθέσεως και άμυνας αυτών, καθώς και τις αιτήσεις ή ανταιτήσεις και την υποστήριξη ή απόκρουση αυτών.

Οι προτάσεις του ενάγοντος μπορούν νόμιμα να περιέχουν ανάπτυξη ή συμπλήρωση της αγωγής με τη μορφή παραθέσεως νομικών σκέψεων και επιχειρημάτων – ανάλογα αρχικών ή συμπληρωματικών – χωρίς πάντως να επιφέρουν μεταβολή της ιστορικής βάσεως ή του αιτήματος της αγωγής.

Οι προτάσεις του εναγομένου περιέχουν την απάντηση στην αγωγή, τις ενστάσεις και την ανταγωγή.

Η γραπτή «προσθήκη» των προτάσεων περιλαμβάνει την περαιτέρω ανάπτυξη των αντιστοίχων ιδίων προτάσεων, ενώ η γραπτή «αντίκρουση» των προτάσεων περιλαμβάνει την αντίκρουση από νομικής και πραγματικής πλευράς των προτάσεων του εκάστοτε αντιδίκου.

Ενώπιον του πολυμελούς πρωτοδικείου (άρθρο 237 ΚΠολΔ) οι διάδικοι πρέπει να καταθέσουν τις προτάσεις το αργότερο είκοσι ημέρες – πρόκειται για προπαρασκευαστική προθεσμία – πριν από τη δικάσιμο. Μαζί με τις προτάσεις οι διάδικοι πρέπει να καταθέσουν με ποινή απαραδέκτου όλα τα αποδεικτικά μέσα και διαδικαστικά έγγραφα που επικαλούνται με τις προτάσεις τους. Οι αμοιβαίες αντικρούσεις γίνονται με προσθήκη στις προτάσεις η οποία κατατίθεται με προσθήκη στις προτάσεις η οποία κατατίθεται το αργότερο δεκαπέντε ημέρες – πρόκειται για προπαρασκευαστική προθεσμία – πριν από τη δικάσιμο. Νέοι ισχυρισμοί με την προσθήκη μπορεί να προταθούν και νέα αποδεικτικά μέσα να προσκομισθούν μόνο για την αντίκρουση ισχυρισμών που περιέχονται στις προτάσεις.

Ειδικά η παραίτηση από το δικόγραφο της αγωγής (294 ΚΠολΔ) ή ο περιορισμός του αιτήματος, ο οποίος λογίζεται ως μερική παραίτηση (295 ΚΠολΔ) δεν κατατίθεται με τις προτάσεις αλλά μπορεί κατά το άρθρο 297 ΚΠολΔ να γίνει με δήλωση στην Έδρα την ημέρα της συζήτησης.

Ενώπιον του δευτεροβάθμιου δικαστηρίου κατά το άρθρο 524 παρ. 2 εδ. Β' ΚΠολΔ αν η δίκη διεξήχθη κατ' αντιμωλίαν των διαδικών, η κατάθεση των προτάσεων γίνεται έως την έναρξη της συζήτησης.

Σε περίπτωση ερημοδικίας του εκκαλούντος εφαρμόζονται ως προς την έφεση οι διατάξεις για την ερημοδικία του ενάγοντος. Το ίδιο ισχύει σε περίπτωση ερημοδικίας του εφεσιβλήτου ως προς την αντέφεση.

Εμφάνιση και παράσταση των διαδικών

Οι διάδικοι ή οι νόμιμοι αντιπρόσωποί τους οφείλουν κατά τη συζήτηση στο ακροατήριο να εμφανισθούν αυτοπροσώπως, ενώ, κατά ρητή πρόβλεψη του νόμου, η μη εμφάνιση του

διαδίκου ή του νόμιμου αντιπροσώπου του στο ακροατήριο, αν είναι αδικαιολόγητη, εκτιμάται από το δικαστήριο ελεύθερα.

Το δικαστήριο, ύστερα από αίτηση των διαδίκων ή αυτεπαγγέλτως, μπορεί να αποφασίσει οι διάδικοι και οι πληρεξούσιοι δικηγόροι τους κατά τη διάρκεια της συζήτησης να παρίστανται σε άλλο τόπο και να ενεργούν εκεί διαδικαστικές πράξεις. Η συζήτηση αυτή μεταδίδεται ταυτόχρονα με ήχο και εικόνα στην αίθουσα συνεδρίασης του δικαστηρίου και στον τόπο, όπου παρίστανται οι διάδικοι και οι πληρεξούσιοι δικηγόροι τους.

Ερημοδικία

Ερημοδικασθείς θεωρείται ο διάδικος, ο οποίος είτε δεν εμφανίσθηκε καθόλου κατά την συζήτηση είτε εμφανίστηκε μεν αλλά δεν συμμετείχε με τον επιβαλλόμενο τρόπο. Στην τελευταία αυτή περίπτωση έχουμε την λεγόμενη πλασματική ερημοδικία η οποία υπάρχει στις εξής περιπτώσεις:

- Παράλειψη νομότυπης και εμπρόθεσμης κατάθεσης προτάσεων, όπου η κατάθεση είναι υποχρεωτική.
- Παράσταση χωρίς πληρεξούσιο δικηγόρο
- Παράλειψη καταβολής δικαστικού ενσήμου

Ισχύουν οι εξής αρχές:

- Εάν απουσιάζουν και οι δύο ή πάντες οι διάδικοι, η υπόθεση ματαιούται και δύναται να ορισθεί εκ νέου επιμελεία ενός των διαδίκων με κλήση.
- Αν δεν έγινε κλήτευση, τότε η συζήτηση κηρύσσεται απαράδεκτη και το δικαστήριο διατάσσει νέα κλήτευση του διαδίκου, ο οποίος δεν κλητεύθηκε.
- Στην περίπτωση της αναγκαίας ομοδικίας γίνεται δεκτό σε θεωρία και νομολογία ότι αν δεν έχει υπάρξει κατά το άρθρο 76 ΚΠολΔ κλήτευση όλων των αναγκαίων ομοδίκων η συζήτηση κηρύσσεται απαράδεκτη για όλους τους ομοδίκους.

Όσον αφορά τον εναγόμενο το άρθρο 271 ΚΠολΔ ορίζει ότι

- Πρώτα, το δικαστήριο εξετάζει αυτεπαγγέλτως αν η αγωγή και η κλήση για συζήτηση επιδόθηκαν σ' αυτόν νομότυπα και εμπρόθεσμα.
- Αν διαπιστωθεί ότι η αγωγή και η κλήση για συζήτηση δεν επιδόθηκαν νομοτύπως, το δικαστήριο **κηρύσσει απαράδεκτη τη συζήτηση.**
- Αν διαπιστωθεί ότι η αγωγή και η κλήση για συζήτηση επιδόθηκαν νομοτύπως **η υπόθεση συζητείται ερήμην του εναγομένου και οι περιεχόμενοι στην αγωγή πραγματικοί ισχυρισμοί του ενάγοντος θεωρούνται ομολογημένοι και η αγωγή γίνεται δεκτή, εφόσον κρίνεται νομικά βάσιμη και δεν υπάρχει ένσταση που εξετάζεται αυτεπαγγέλτως.**

Όσον αφορά τον ενάγοντα το άρθρο 272 ΚΠολΔ ορίζει:

A. Αν η συζήτηση επισπεύδεται από αυτόν:

- Το δικαστήριο **συζητεί την υπόθεση χωρίς αυτόν και απορρίπτει την αγωγή.**

B. Αν η συζήτηση επισπεύδεται από τον εναγόμενο ή τον παρεμβάντα:

- Το δικαστήριο εξετάζει αυτεπαγγέλτως αν η αγωγή και η κλήση για συζήτηση επιδόθηκαν σ' αυτόν νομότυπα και εμπρόθεσμα.
- Εφαρμόζει αναλόγως τις διατάξεις του 271 ΚΠολΔ

Όσον αφορά τον προσθέτως παρεμβαίνοντα το άρθρο 274 ΚΠολΔ ορίζει:

- Η διαδικασία προχωρεί σαν να μην είχε ασκηθεί πρόσθετη παρέμβαση.
- Όμως, ο προσθέτως παρεμβαίνων μπορεί να παρίσταται στις επόμενες στάσεις της δίκης και στις επόμενες διαδικαστικές πράξεις και πρέπει να καλείται νόμιμα γι' αυτό.

Αν ο προσθέτως παρεμβαίνων παραστεί τότε:

A. Αν λείπουν **και οι δύο αρχικοί διάδικοι ή ο αντιδίκος του υπέρ ου η παρέμβαση:**

- Το δικαστήριο συζητεί την υπόθεση ερήμην του αντιδίκου εκείνου υπέρ του οποίου ασκήθηκε η παρέμβαση και εφαρμόζονται οι διατάξεις των άρθρων 271 και 272 ΚΠολΔ

B. Αν αν λείπει μόνο εκείνος υπέρ του οποίου ασκήθηκε η παρέμβαση,

- Το δικαστήριο συζητεί την υπόθεση **ερήμην του (υπέρ ου)** μεταξύ εκείνου που άσκησε την παρέμβαση και του αντιδίκου εκείνου υπέρ του οποίου ασκήθηκε η παρέμβαση.

Η ΑΠΑΝΤΗΣΗ ΣΤΗΝ ΑΓΩΓΗ

Έννοια

Το άρθρο 261 ΚΠολΔ καθιερώνει το δικονομικό βάρος κάθε διαδίκου να απαντά στους πραγματικούς ισχυρισμούς του αντιδίκου του. Ο εναγόμενος φέρει το βάρος να απαντήσει με σαφήνεια, χωρίς ενδοιαστικές φράσεις, στους ισχυρισμούς που ο ενάγων έχει προτείνει με την αγωγή. Αντικείμενο της απαντήσεως είναι ειδικότερα η θέση του διαδίκου ως προς την ιστορική βάση της αγωγής και ειδικότερα ως προς το αν **οι ισχυρισμοί του ενάγοντος**, που περιλαμβάνονται στην **ιστορική βάση της αγωγής, είναι ή δεν είναι αληθείς.**

Αν με την απάντησή του ο εναγόμενος δέχεται, ότι οι αγωγικοί ισχυρισμοί είναι αληθείς, προβαίνει σε ομολογία τους (352 I ΚΠολΔ) με αποτέλεσμα οι ισχυρισμοί αυτοί να ανήκουν εφεξής στο μη αμφισβητούμενο πραγματικό υλικό της δίκης.

Όταν αντιθέτως ο εναγόμενος απορρίπτει την αλήθεια των ισχυρισμών του ενάγοντος, τους αρνείται, εντάσσοντας τους έτσι στην αποδεικτέα ύλη του δικαστικού αγώνα.

Ειδικώς η άρνηση της αγωγής

Είναι η απάντηση του εναγομένου, με την οποία αυτός **αμφισβητεί την αλήθεια** των πραγματικών ισχυρισμών που επικαλείται ο ενάγων.

Οι ισχυρισμοί που θεμελιώνουν την αγωγή είναι αυτοτελείς, προτείνονται δηλαδή για να προκαλέσουν την εφαρμογή ορισμένου κανόνα δικαίου στο πραγματικό του οποίου θα μπορούν να υπαχθούν. Αντιθέτως, οι αρνητικοί ισχυρισμοί δεν είναι αυτοτελείς με την προηγούμενη έννοια, δεν προβάλλονται για να επισύρουν την εφαρμογή κάποιου κανόνα δικαίου· η επίκλησή τους γίνεται απλώς και μόνο για να αποτραπεί η εφαρμογή του κανόνα, στον οποίο αποβλέπουν οι αυτοτελείς ισχυρισμοί.

Χαρακτηριστικό λοιπόν των αρνητικών ισχυρισμών και κριτήριο διάκρισής τους από τις ενστάσεις είναι ότι:

- Πρόκειται για μη αυτοτελείς ισχυρισμούς.
- Δεν επικαλούνται προκειμένου να οδηγήσουν στην εφαρμογή ενός ευνοϊκού για τον εναγόμενο κανόνα αλλά μόνο για να μην εφαρμοστεί ο κανόνας δικαίου που επικαλείται ο ενάγων.
- Με την προβολή τους **αμφισβητούνται οι προϋποθέσεις της εφαρμογής** ορισμένου κανόνα δικαίου.
- Είναι της μορφής «όχι, επειδή...»

Η άρνηση διακρίνεται περαιτέρω σε απλή και αιτιολογημένη. Απλή είναι η άρνηση, όταν περιορίζεται σε γυμνή αμφισβήτηση των πραγματικών ισχυρισμών του αντιδίκου. Αιτιολογημένη είναι η άρνηση, όταν ο ισχυρισμός εμπλουτίζεται και με επί πλέον επιχειρήματα για να δειχθεί είτε ότι τα αμφισβητούμενα γεγονότα δεν έλαβαν χώρα ή δεν γνωρίζουν τη νομική αξιολόγηση που τους αποδίδεται.

ΕΝΣΤΑΣΕΙΣ

Έννοια

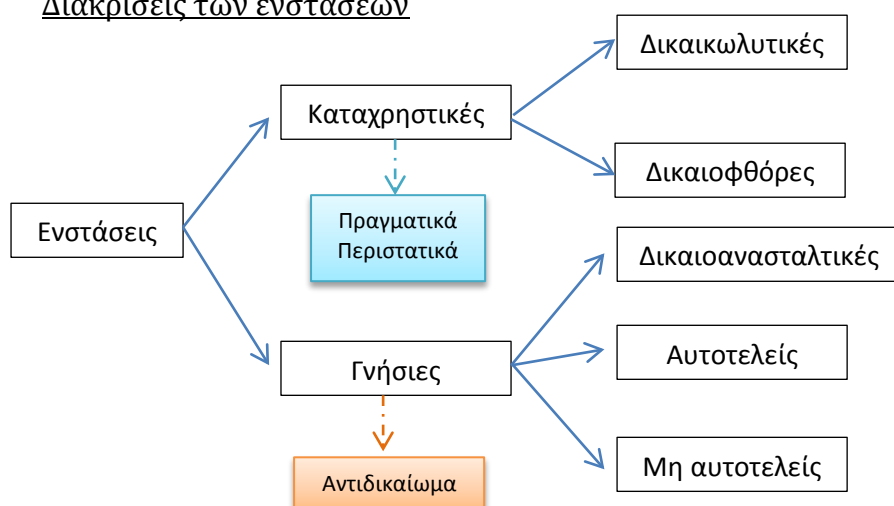
Η ένσταση συνιστά αμυντικό ένδικο βοήθημα, βάσει του οποίου ο εναγόμενος αμύνεται εισάγοντας στη δίκη άλλους νέους αυτοτελείς πραγματικούς ισχυρισμούς διαφορετικούς και αντίθετους (αντίπαλους) αυτών που αποτέλεσαν τη βάση της αγωγής. Με την ένσταση δηλαδή, ο εναγόμενος (όπως και με την αντένσταση ο ενάγων) προκαλεί την εφαρμογή ενός κανόνα δικαίου ευνοϊκού γι' αυτόν και αντίθετο με τον κανόνα δικαίου που επικαλείται ο ενάγων στους αγωγικούς του ισχυρισμούς.

Δικονομική ένσταση έχουμε στην περίπτωση όπου οι συνέπειες του επικαλούμενου κανόνα δικαίου κείνται στο δικονομικό πεδίο (πχ η ένσταση εκκρεμοδικίας οδηγεί, εφόσον γίνει αποδεκτή στην αυτοδίκαιη αναστολή της διαδικασίας της δεύτερης δίκης).

Ουσιαστική ένσταση¹⁵ έχουμε στην περίπτωση όπου οι συνέπειες του επικαλούμενου κανόνα δικαίου κείνται στο ουσιαστικό πεδίο, ότι δηλαδή το επίδικο δικαίωμα είτε δεν υφίσταται (δικαιокωλυτικές) είτε υφίσταται αλλά δεν μπορεί να ασκηθεί (δικαιοανασταλτικές) ή μπορεί να υποστεί άλλου είδους αλλοίωση ή κατάργηση (δικαιοφθόρες).

Αναγκαίο στοιχείο της ενστάσεως είναι η υποβολή αιτήματος (262 Ι ΚΠολΔ) συνιστάμενου στη **βούληση του εναγομένου να εκδοθεί υπέρ αυτού απόφαση ορισμένου περιεχομένου.**

Διακρίσεις των ενστάσεων

Καταχρηστικές ενστάσεις

Οι καταχρηστικές ενστάσεις αποτελούν το δικονομικό μέσο άμυνας με το οποίο προτείνονται για τη θεμελίωση του επικαλούμενου κανόνα δικαίου όχι δικαιώματα αλλά πραγματικά περιστατικά τα οποία είτε εμπόδισαν την γένεση του δικαιώματος του ενάγοντος (δικαιокωλυτικές) είτε έχουν επιφέρει κατάργηση του δικαιώματος αυτού (δικαιοφθόρες).

¹⁵ Ένσταση υπό ουσιαστική έννοια έχουμε στην περίπτωση όπου παρέχεται ιδιωτικό διαπλαστικό δικαίωμα στον οφειλέτη να αρνηθεί την παροχή στον δανειστή. Το δικαίωμα αυτό του οφειλέτη μπορεί να είναι είτε αυτοτελές, δηλαδή να στηρίζεται σε άλλο αυθύπαρκτο δικαίωμά του (πχ άρνηση απόδοσης του ακινήτου επί διεκδικητικής αγωγής κατά το άρθρο 1095 ΑΚ) είτε μη αυτοτελές όταν **συντελείται απλώς κάποιο πραγματικό γεγονός το οποίο δίνει στον οφειλέτη το δικαίωμα άρνησης** (πχ η ένσταση παραγραφής κατ' άρθρον 272 ΑΚ). Οι ενστάσεις υπό ουσιαστική έννοια μπορεί να είναι μόνο δικαιοανασταλτικές, να παρεμποδίζουν δηλαδή την άσκηση του δικαιώματος του δανειστή και συνεπώς αποτελούν γνήσιες ενστάσεις.

Οι δικαιοκωλυτικές ενστάσεις αποτελούν ισχυρισμούς περί μη γενέσεως του δικαιώματος, οι οποίοι προτείνονται για να προκαλέσουν την εφαρμογή ενός κανόνα δικαίου, έννομη συνέπεια του οποίου (θα) είναι, ότι το επίδικο δικαίωμα, **παρά το ότι συνέτρεξαν οι όροι του πραγματικού του, δεν μπόρεσε τελικώς να επιφέρει τα έννομα αποτελέσματά του**. Ως προς αυτό ακριβώς διαφέρει η ενέργεια αυτής της κατηγορίας των αυτοτελών ισχυρισμών από την προβολή των αρνητικών ισχυρισμών, οι οποίοι βάλλουν απευθείας κατά των όρων του ειδικού πραγματικού του δικαιώματος¹⁶. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η ένσταση εικονικότητας.

Σε ορισμένες περιπτώσεις για λόγους ευκολίας ενώ ο ενάγων θα έπρεπε εφόσον αποτελεί η δικαιοπρακτική ικανότητα όρο της κατάρτισης να αποδεικνύει σχετικά με την κατάρτιση της σύμβασης τα αυτονόητα όπως πχ ότι ήταν ικανός να συνάψει σύμβαση ή ότι η σύμβαση δεν είναι εικονική ή ότι δεν είναι αντίθετη προς τα χρηστά ήθη, θεωρείται ότι το βάρος απόδειξης το έχει ο εναγόμενος, ο οποίος θα πρέπει να αποδείξει τη μη συνδρομή των όρων αυτών. Το κριτήριο της συναλλακτικής κανονικότητας σημαίνει ότι καλείται σε εφαρμογή ένας κανόνας δικαίου, ο οποίος θεμελιώνει ορισμένη εξαίρεση από αυτό, που συνήθως συμβαίνει στη συναλλακτική πρακτική.

Οι δικαιοφθόρες ενστάσεις αποτελούν ισχυρισμούς περί αποσβέσεως του δικαιώματος, οι οποίοι προτείνονται προκειμένου να μπορεί να εφαρμοσθεί κανόνας δικαίου, η έννομη ενέργεια του οποίου συνίσταται στο ότι το δικαίωμα γεννήθηκε και παρήγαγε τις έννομες συνέπειές του, εν συνεχεία όμως αποσβέσθηκε. Εδώ ανήκουν όλες οι περιπτώσεις απόσβεσης των ενοχών καθώς και η πλήρωση διαλυτικής αίρεσης.

Γνήσιες ενστάσεις

Οι γνήσιες ενστάσεις αποτελούν το δικονομικό μέσο άμυνας με το οποίο ο ενιστάμενος επικαλείται ένα δικαίωμά του (αντιδικαίωμα) που αντιτάσσεται έναντι άλλου ενεργού δικαιώματος που έχει ασκηθεί εναντίον του και παραλύει την ενέργεια του τελευταίου, δηλαδή εμποδίζει την άσκηση του.

Οι ισχυρισμοί οι θεμελιωτικοί (γνήσιας) ενστάσεως οδηγούν σε αδυναμία του υφιστάμενου δικαιώματος να παραγάγει τις έννομες συνέπειές του. Η αδυναμία αυτή μπορεί να είναι μόνο **προσωρινή**, οπότε γίνεται λόγος για **ένσταση αναβλητική** (όπως λ.χ. είναι η ένσταση μη εκπληρώσεως της συμβάσεως, 374 ΑΚ). Η ίδια αδυναμία μπορεί όμως να **παραλύει οριστικά την έννομη ενέργεια** του δικαιώματος, οπότε πρόκειται για **ένσταση ανατρεπτική** (όπως π.χ. η ένσταση παραγραφής, 272 Ι ΑΚ).

¹⁶ Παράδειγμα συνιστά ο ισχυρισμός περί ελλείψεως υπαιτιότητας, ο οποίος επί μεν αδιοπρακτικής ευθύνης στρέφεται κατά όρου της γενέσεως αδιοπρακτικής αξιώσεως (914 ΑΚ) και έχει επομένως απλώς αρνητικό χαρακτήρα ενώ προβαλλόμενος ως άμυνα κατά ενδοσυμβατικής αξιώσεως, δεν βάλλει κατά όρου της αξιώσεως αυτής –αφού η υπαιτιότητα δεν αποτελεί όρο του πραγματικού της ευθύνης του οφειλέτη λόγω αδυναμίας παροχής κατ' άρθρο 335 ΑΚ– αλλά έχει αυτοτελή χαρακτήρα, προτείνεται δηλαδή για να κληθεί σε εφαρμογή λ.χ. το άρθρο 336 ΑΚ, βάσει του οποίου ο οφειλέτης απαλλάσσεται από κάθε υποχρέωση εξαιτίας της αδυναμίας.

Ανάλογα με το αν το αντιδικαίωμα προκύπτει από άλλο αυθύπαρκτο δικαίωμα, το οποίο μπορεί να ασκηθεί με κύρια αγωγή (ένσταση επισχέσεως ή ένσταση μη εκπληρωθέντος συναλλάγματος¹⁷) ή από κάποιο πραγματικό περιστατικό (τη διαδρομή του προβλεπόμενου χρόνου παραγραφής ή τη μη επιχείρηση εκτελέσεως εναντίον του πρωτοφειλέτη), οι γνήσιες ενστάσεις ονομάζονται μη αυτοτελείς ή αυτοτελείς.

Αυτοτελείς είναι οι γνήσιες ενστάσεις, στις οποίες το δικαίωμα που επικαλείται ο ενιστάμενος προκύπτει απευθείας από τη συνδρομή ορισμένων πραγματικών περιστατικών και μπορεί να ασκηθεί μόνο με ένσταση. Περιπτώσεις γνησίων αυτοτελών ενστάσεων είναι η ένσταση παραγραφής¹⁸, η ένσταση διζήσεως και η ένσταση συμβιβασμού.

Μη αυτοτελείς είναι οι γνήσιες ενστάσεις, στις οποίες το δικαίωμα που επικαλείται ο ενιστάμενος προκύπτει ως εκδήλωση άλλου δικαιώματος, το οποίο είναι αυτοτελές και μπορεί να ασκηθεί με κύρια αγωγή. Το δικαίωμα αυτό μπορεί να ασκηθεί είτε αμυντικά με ένσταση είτε επιθετικά με αγωγή. Περιπτώσεις γνησίων μη αυτοτελών ενστάσεων αποτελούν η ένσταση επίσχεσης, υπαναχώρησης από την πώληση του ΑΚ 540 και η ένσταση μη εκπληρωθέντος συναλλάγματος.

Ισχυρισμοί περί διαπλάσεως του δικαιώματος

Οι αυτοτελείς ισχυρισμοί της κατηγορίας αυτής προτείνονται για την εφαρμογή κανόνα δικαίου θεμελιωτικού διαπλαστικού δικαιώματος που **είτε αλλοιώνουν το ασκούμενο δικαίωμα** (λ.χ. δικαίωμα μειώσεως της ποινικής ρήτρας· 409 ΑΚ) **είτε το καταργούν** (λ.χ. ακύρωση συμβάσεως λόγω πλάνης· 140 ΑΚ, **πρόταση ανταπαιτήσεως σε συμψηφισμό**¹⁹· 440 ΑΚ).

Η άσκηση του διαπλαστικού δικαιώματος γίνεται στην περίπτωση αυτή κατ' ένσταση και επιφέρει πλήρως τα διαπλαστικά του αποτελέσματα. Αυτό βέβαια **δεν σημαίνει, ότι στην περίπτωση αυτή το αμυντικώς ασκούμενο διαπλαστικό δικαίωμα μεταλλάσσεται και κατατάσσεται πλέον στην κατηγορία της ενστάσεως**. Πρόκειται απλώς για επιτρεπτή **κατ' ένσταση άσκηση** του διαπλαστικού δικαιώματος.

¹⁷ 374 ΑΚ: το δικαίωμα του υποχρέου από αμφοτεροβαρή σύμβαση να αρνηθεί την εκπλήρωση της παροχής αποτελεί αμυντική εκδήλωση της αυτοτελούς αξιώσεώς του για την αντιπαροχή. Ο οφειλέτης έχει δηλαδή αυθύπαρκτο δικαίωμα να ζητήσει την αντιπαροχή, στο οποίο και στηρίζεται το αμυντικό δικαίωμα του άρθρου 374 ΑΚ

¹⁸ Ως προς την ένσταση της παραγραφής ο μ.ν. Γ. Ράμμος την εντάσσει στις καταχρηστικές ενστάσεις, οι δε Γ. Μπαλής και Κ. Κεραμεύς στις γνήσιες ενστάσεις.

¹⁹ Κυρίαρχη είναι η άποψη ότι η ένσταση συμψηφισμού είναι δικαιοκαταλυτική ένσταση (αποσβεστικός λόγος ενοχών) αλλά γνήσια μη αυτοτελής και όχι καταχρηστική, όπως οι υπόλοιπες δικαιοκαταλυτικές.

Βάρος απόδειξης

Αυτός, ο οποίος επικαλείται αυτοτελείς ισχυρισμούς, εν αντιθέσει με τους μη αυτοτελείς ισχυρισμούς της άρνησης της αγωγής είτε πρόκειται για καταχρηστική είτε πρόκειται για γνήσια ένσταση έχει και το βάρος απόδειξης του περιεχομένου.

Ο ενάγων φέρει το δικονομικό βάρος να απαντήσει στην ένσταση του εναγομένου είτε με άρνηση της ιστορικής της βάσης οπότε και το βάρος απόδειξης της αλήθειας της ιστορικής βάσης φέρει ο εναγόμενος, είτε με αντένσταση και επίκληση ευνοϊκού γι αυτόν κανόνα δικαίου, οπότε και φέρει ο ίδιος το βάρος απόδειξης της συνδρομής του κανόνας αυτού και του πραγματικού του.

Ο ενιστάμενος φέρει το βάρος απόδειξης της ένστασής του.

Το δικαστήριο **έχει υπηρεσιακό καθήκον να εξετάσει αυτεπαγγέλτως τα πραγματικά γεγονότα**, τα οποία στηρίζουν καταχρηστική ένσταση ακόμη κι αν δεν τα επικαλεστεί ο εναγόμενος.

Χρόνος και τρόπος προβολής

Στην τακτική διαδικασία οι ενστάσεις βάσει του αξιώματος του άνευ επικουρία δικάζεσθαι πρέπει να προβάλλονται με τις προτάσεις, ήτοι τουλάχιστον 20 μέρες πριν στο Πολυμελές Πρωτοδικείο και στην έδρα στο Μονομελές.

Κατά τη συζήτηση πρέπει να προτείνονται με ποινή απαραδέκτου:

- η αναρμοδιότητα, εκτός αν δεν επιτρέπεται παρέκταση,
- η υπαγωγή της διαφοράς σε διαιτησία,
- η έλλειψη εγγυοδοσίας,
- η μη καταβολή των εξόδων της προηγούμενης δίκης,
- η ύπαρξη προθεσμίας για την αποποίηση κληρονομίας,
- η προσεπίκληση ομοδίκων ή υπόχρεων για αποζημίωση

Κατά το άρθρο 269 οι δικονομικά προνομιακοί ισχυρισμοί ή αυτοί που επιτρέπεται η προβολή τους σε κάθε στάση της δίκης (όπως πχ η δικαιοδοσία, η αρμοδιότητα, η ικανότητα διαδίκου, η πληρεξουσιότητα, η νομιμοποίηση, η ένσταση συμψηφισμού όταν αποδεικνύεται παραχρήμα) μπορούν να προταθούν οποτεδήποτε ως ενστάσεις.

Μέχρι τη συζήτηση μπορούν να προταθούν και οι ισχυρισμοί, οι οποίοι δεν προβλήθηκαν εγκαίρως από δικαιολογημένη αιτία ή οι οψιγενείς ισχυρισμοί. Τέλος, οι ισχυρισμοί που αποδεικνύονται αμέσως, με δικαστική ομολογία του αντιδίκου, μπορούν επίσης να προβληθούν μέχρι τη συζήτηση.

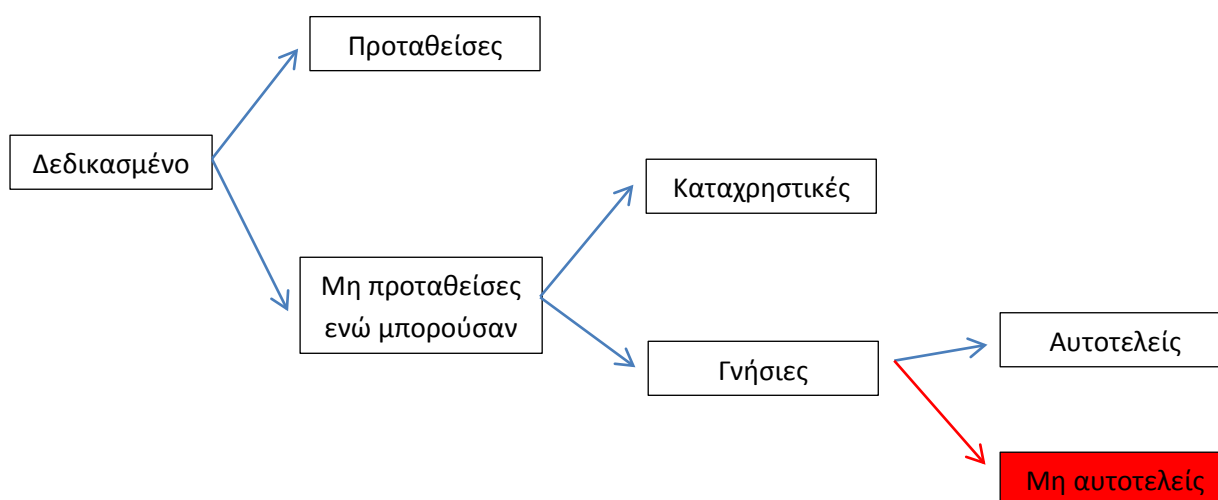
Στην δευτεροβάθμια δίκη είναι κατ' αρχήν απαράδεκτη η προβολή πραγματικών ισχυρισμών που δεν προτάθηκαν στην κύρια δίκη (526 ΚΠολΔ).

Κατ' εξαίρεση μπορούν να προβληθούν ενστάσεις **από τον εφεσίβλητο για υπεράσπιση κατά της έφεσης εφόσον δεν μεταβάλλεται η βάση της αγωγής** (πχ

ένσταση απαραδέκτου της αγωγής ή δεδικασμένου). Επίσης μπορούν να προβληθούν οι οψιγενείς ισχυρισμοί, οι οποίοι γεννήθηκαν μετά τη πρωτοβάθμια δίκη. Οι οψιφανείς ισχυρισμοί μπορούν να προταθούν εφόσον πληρούνται οι προϋποθέσεις του άρθρου 527 ΚΠολΔ.

Τέλος, μπορούν να προταθούν πραγματικοί ισχυρισμοί που δεν προτάθηκαν στην πρωτοβάθμια δίκη εφόσον συντρέχουν οι προϋποθέσεις του άρθρου 269 ΚΠολΔ.

Ενστάσεις και δεδικασμένο – 330 ΚΠολΔ

Ενστάσεις που δεν προτάθηκαν κατά την έννοια του άρθρου 330 ΚΠολΔ είναι εκείνες οι οποίες δεν προτάθηκαν καθόλου, οι εκπρόθεσμες, εκείνες που απορρίφθηκαν για τυπικούς λόγους και οι ενστάσεις που δεν εξετάστηκαν κατά την ουσία τους για οποιονδήποτε λόγο. Επομένως, προταθείσα είναι μια ένσταση, όταν το δικαστήριο έχει κρίνει στην ουσία της.

Οι μη αυτοτελείς γνήσιες ενστάσεις, αυτές δηλαδή, οι οποίες στηρίζονται σε αυτοτελές δικαίωμα, το οποίο μπορεί να ασκηθεί και με κύρια αγωγή δεν καλύπτονται.

ΑΝΤΑΓΩΓΗ

Έννοια

Ανταγωγή είναι η αγωγή, η οποία ασκείται από τον εναγόμενο κατά του ενάγοντος (268 Ι ΚΠολΔ) και εισάγεται προς συνεκδίκαση με την εκκρεμή αγωγή. Ratio είναι η συγκέντρωση περισσότερων δικών υπό κοινή διαδικασία και η εξυπηρέτηση της οικονομίας της δίκης. Η ανταγωγή συνιστά ένδικο βοήθημα επιθετικού χαρακτήρα καθώς με αυτή ζητείται η

αποδοχή του αιτήματος του αντενάγοντος και όχι η απόρριψη του αιτήματος του ενάγοντος.

Προϋποθέσεις και τρόπος άσκησης

Πρέπει να υπάρχει:

- Ταυτότητα προσώπων: ταυτότητα δηλαδή των υποκειμένων της δίκης επί της αγωγής και της ανταγωγής (268 I ΚΠολΔ). Δεν μπορεί να ασκηθεί ανταγωγή όταν διαφοροποιείται η ιδιότητα των διαδίκων.
Υπό τον όρο ότι τρίτο πρόσωπο, που δεν μετέχει στη δίκη επί της αγωγής, δεσμεύεται από το δεδικασμένο της αποφάσεως που θα εκδοθεί, υποστηρίζεται ότι μπορεί να γίνει δεκτή η δυνατότητά του να ασκήσει ανταγωγή.
Όταν υφίσταται ενεργητική ή παθητική αναγκαία ομοδικία, η ανταγωγή ασκείται από όλους ή εναντίον όλων (268 II ΚΠολΔ).
- Ταυτότητα διαδικασίας
- Δεν απαιτείται ουσιαστική συνάφεια των δικαιωμάτων. Επομένως, σε δίκη για αναγνώριση της κυριότητας ακινήτου παραδεκτός ο εναγόμενος ασκεί ανταγωγή με αίτημα την επιστροφή του ληξιπροθέσμου δανείου.
- Καθ' ύλην αρμοδιότητα του δικαστηρίου στο οποίο εκκρεμεί η αγωγή προς εκδίκαση και της ανταγωγής (34 ΚΠολΔ).

Η ανταγωγή ασκείται είτε με χωριστό δικόγραφο είτε με τις προτάσεις.

Ανταγωγή ασκούμενη με χωριστό δικόγραφο ενώπιον του **πολυμελούς πρωτοδικείου** πρέπει να επιδοθεί τουλάχιστον **τριάντα ημέρες πριν από τη συζήτηση**, ώστε να παρασχεθεί στον αντεναγόμενο ενάγοντα μεγαλύτερη ευχέρεια άμυνας. Ενώπιον όμως του **μονομελούς πρωτοδικείου και του Ειρηνοδικείου** το δικόγραφο της ανταγωγής πρέπει να επιδοθεί τουλάχιστον **οκτώ εργάσιμες ημέρες** πριν από τη συζήτηση. Η ανταγωγή που ασκείται κατ' αυτόν τον τρόπο **αποκτά αυτοτέλεια έναντι της αγωγής και εκδικάζεται περαιτέρω ανεξάρτητα από τη δικονομική της τύχη**.

Ανταγωγή ασκούμενη με τις προτάσεις (όχι όμως και με την προσθήκη), οι οποίες πρέπει να κατατίθενται **τριάντα τουλάχιστον ημέρες πριν από τη συζήτηση ενώπιον του πολυμελούς πρωτοδικείου και οκτώ εργάσιμες ημέρες πριν από τη συζήτηση ενώπιον του μονομελούς πρωτοδικείου**. Όταν μάλιστα η κατάθεση προτάσεων δεν είναι υποχρεωτική, η ανταγωγή ασκείται παραδεκτός και με τις τυχόν υποβαλλόμενες προτάσεις και προφορικά κατά τη συζήτηση και καταχωρίζεται στα πρακτικά (268 IV εδ. β' ΚΠολΔ). Η ανταγωγή που ασκείται με τις προτάσεις έχει **παρεπόμενο χαρακτήρα έναντι της αγωγής**. Σε περίπτωση απουσίας του ενάγοντος ή μη νόμιμης παραστάσεώς του η ανταγωγή απορρίπτεται τότε ως απαράδεκτη.

Είναι επιτρεπτή η άσκηση επικουρικής ανταγωγής με τον σκοπό της εξέτασής της αν η αγωγή γίνει δεκτή.

ΔΙΑΚΟΠΗ ΤΗΣ ΔΙΚΗΣ

Έννοια

Πρόκειται για περίπτωση δικαστικής αδράνειας, η οποία συναρτάται με αιφνίδια περιστατικά που καθιστούν αντικειμενικώς αδύνατη ή και επικίνδυνη την περαιτέρω πρόοδο της διαδικασίας.

Λόγοι Διακοπής

Βασική συνισταμένη των αναφερόμενων στο άρθρο 286 ΚΠολΔ λόγων είναι το αν κατά τη διάρκεια της δίκης εκλείψει ο ένας από τους δύο διαδίκους ή ο νόμιμος αντιπρόσωπός του ή απωλέσει γενικώς την ικανότητα προς παράσταση με αποτέλεσμα την ανάγκη αλλαγών στα πρόσωπα της διαδικασίας και την προσωρινή διακοπή της.

Οι λόγοι διακοπής είναι:

- Θάνατος του διαδίκου ή του νόμιμου αντιπροσώπου του ή άλλη μεταβολή στο πρόσωπό τους που επηρεάζει την ικανότητα δικαστικής παραστάσεως ή την εξουσία του νόμιμου εκπροσώπου προς εκπροσώπηση.
- Αποκατάσταση κληρονομίας (1941 ΑΚ) ή κληροδοσίας (2009 ΑΚ) εφ' όσον το αντικείμενο της δίκης εμπίπτει στην αποκαθιστάμενη περιουσία.
- Κήρυξη διαδίκου σε πτώχευση -εφ' όσον η δίκη αφορά αντικείμενο που εμπίπτει στην πτωχευτική περιουσία- ή άλλη μεταβολή αναφερόμενη στην εκπροσώπηση του πτωχού
- Θάνατος ή άλλο γεγονός που επηρεάζει την ικανότητα προς το δικολογείν του δικαστικού πληρεξούσιου του διαδίκου ή του νομίμου εκπροσώπου του

Επέλευση της διακοπής και συνέπειες

Η δίκη δεν διακόπτεται αυτοδικαίως με την επέλευση του λόγου διακοπής. Εφόσον η ratio είναι η ανάγκη προετοιμασίας του προσώπου που δικαιούται να συνεχίσει τη δίκη μετά την επέλευση του διακοπτικού γεγονότος, η διακοπή της δίκης πρέπει να εξαρτηθεί από τη γνωστοποίηση του λόγου από το πρόσωπο αυτό διαφορετικά υπάρχει ad hoc παραίτηση και δεν διακόπτεται η δίκη.

Σε περίπτωση πάντως αναγκαίας ομοδικίας, λόγος διακοπής που επέρχεται στο πρόσωπο ενός των ομοδίκων **οδηγεί, από τη γνωστοποίησή του, σε διακοπή της δίκης ως προς όλους τους ομοδίκους** (288 ΚΠολΔ).

Η γνωστοποίηση του λόγου της διακοπής (287 Ι ΚΠολΔ) αποτελεί τυπική διαδικαστική πράξη. Χωρεί με **επίδοση δικογράφου**, με **προφορική δήλωση** στο ακροατήριο ή κατά την **επιχείρηση διαδικαστικής πράξεως εκτός ακροατηρίου** (λ.χ. κατά τη διεξαγωγή

αποδείξεως), **όχι όμως με απλή εξώδικη δήλωση**. Παραδεκτός γνωστοποιεί τον λόγο διακοπής και ο πληρεξούσιος δικηγόρος του διαδίκου ή του νομίμου αντιπροσώπου του, στο όνομα του οποίου επήλθε ο λόγος (287 ΙΙ ΚΠολΔ).

Από τη γνωστοποίηση του λόγου της διακοπής επέρχονται συνέπειες δικονομικού δικαίου. Η εκκρεμής δίκη διακόπτεται και **κάθε διαδικαστική πράξη** (λ.χ. η άσκηση πρόσθετων λόγων εφέσεως ή η κλήση προς περαιτέρω συζήτηση), **εκτός από την έκδοση της δικαστικής αποφάσεως, είναι πλέον άκυρη**²⁰ (289, 159 αριθ. 1 ΚΠολΔ).

Ακυρότητα δεν επέρχεται:

- Αν η διαδικαστική πράξη επιχειρήθηκε από τον διάδικο, υπέρ του οποίου επήλθε η διακοπή, ή
- εγκρίθηκε εν συνεχεία από αυτόν, ακριβώς γιατί αυτού η προστασία επιχειρείται με την προκαλούμενη διαδικαστική αδράνεια.

Επανάληψη της δίκης

Η επανάληψη της δίκης είναι είτε εκούσια, όταν γίνεται με δήλωση του διαδίκου υπέρ του οποίου επήλθε η διακοπή ενώ αναγκαστική όταν σ' αυτήν προβαίνει ο αντίδικος του διαδίκου υπέρ ου επήλθε η διακοπή.

Η δήλωση προς επανάληψη της δίκης μπορεί να είναι ρητή (λ.χ. να δηλωθεί ρητά κατά την εκφώνηση της υποθέσεως ή εξωδίκως) ή σιωπηρή (λ.χ. με επίδοση κλήσεως προς συζήτηση). Το πρόσωπο που προβαίνει σε δήλωση επαναλήψεως μπορεί πάντως να κληθεί να αποδείξει, σε περίπτωση που αμφισβητείται από τον αντίδικό του, την ιδιότητα βάσει της οποίας συνεχίζει τη δίκη.

Η αναγκαστική συνέχιση της δίκης γίνεται με κατάθεση δικογράφου στη γραμματεία του δικαστηρίου, ενώπιον του οποίου εκκρεμεί η διακοπείσα δίκη, και επίδοσή του στο πρόσωπο που νομιμοποιείται να τη συνεχίσει και στους αναγκαίους ομοδίκους του (291 Ι εδ. α' ΚΠολΔ).

ΚΑΤΑΡΓΗΣΗ ΤΗΣ ΔΙΚΗΣ

Έννοια

Ενώ επί διακοπής της δίκης αυτή εξακολουθεί να είναι εκκρεμής, επί καταργήσεώς της η εκκρεμοδικία παύει να υφίσταται. Τρόποι καταργήσεως είναι η έκδοση οριστικής

²⁰ Η δικονομική αυτή ακυρότητα επέρχεται όμως μόνο μετά από ένσταση του διαδίκου (160 Ι ΚΠολΔ), αφού αυτός θα κρίνει, αν χρειάζεται την προστασία που του παρέχει ο νόμος μέσω της διακοπής. Δεν απαιτείται συνδρομή βλάβης καθώς εμπίπτει στην περ. 1 του άρθρου 151 ΚΠολΔ.

δικαστικής απόφασης, ο δικαστικός συμβιβασμός, η παραίτηση από την αγωγή και η αποδοχή της αγωγής.

Ο δικαστικός συμβιβασμός

Δικαστικός συμβιβασμός είναι η συμφωνία των διαδίκων, με την οποία αυτοί με αμοιβαίες υποχωρήσεις λύουν τη διαφορά και καταργούν τη δίκη. Ο συμβιβασμός των διαδίκων κατά τη διάρκεια της εκκρεμοδικίας συνιστά περίπτωση της συμβάσεως του συμβιβασμού κατά το άρθρο 871 ΑΚ. Για το λόγο αυτό και επιτρέπεται μόνο αν συντρέχουν οι προϋποθέσεις του ουσιαστικού δικαίου για την έγκυρη κατάρτιση της συμβάσεως αυτής (293 Ι εδ. α' ΚΠολΔ), απαιτείται δηλαδή να αναφέρεται σε αντικείμενο δεκτικό διαθέσεως.

Ο συμβιβασμός επενεργεί και στο δικονομικό πεδίο επιφέροντας την κατάργηση της δίκης. Με αυτή την έννοια ανήκει στις δικονομικές συμβάσεις και απαιτείται το πρόσωπο να έχει ικανότητα δικαστικής παράστασης.

Συνολικά ο δικαστικός συμβιβασμός αποτελεί διφυή πράξη, μετέχουσα του ουσιαστικού και του δικονομικού δικαίου.

Ενώ ο συμβιβασμός κατά το ουσιαστικό δίκαιο καταρτίζεται ατύπως, ο δικαστικός συμβιβασμός αποτελεί τυπική δικονομική σύμβαση. Γίνεται με **δήλωση ενώπιον του δικαστηρίου που καταχωρίζεται στα πρακτικά, ενώπιον του εντεταλμένου δικαστή που διεξάγει αποδείξεις ή ενώπιον συμβολαιογράφου** (293 Ι εδ. β' ΚΠολΔ). Συμβιβασμός που γίνεται με άλλο τρόπο (λ.χ. με ιδιωτικό έγγραφο μεταξύ των διαδίκων), **είναι εξώδικος και επιφέρει τα αποτελέσματά του στο ουσιαστικό δίκαιο, όχι όμως και στο δικονομικό.**

Βασικό αποτέλεσμα του δικαστικού συμβιβασμού είναι η αυτοδίκαιη κατάργηση της δίκης χωρίς την έκδοση δικαστικής αποφάσεως. Αν όμως οι διάδικοι προχώρησαν σε δικαστικό συμβιβασμό ενώπιον συμβολαιογράφου μετά τη συζήτηση της υποθέσεως, μετά την οποία αναμένεται η έκδοση της αποφάσεως, η δίκη δεν μπορεί να καταργηθεί. Δεν σημαίνει ότι ο συμβιβασμός είναι άνευ σημασίας καθώς θα καθορίζει εφεξής τα ουσιαστικά δικαιώματα των διαδίκων, ενδεχομένως κατά τρόπο διάφορο από αυτόν τον οποίο προέβλεψε η δικαστική απόφαση. Εφόσον δεν πρόκειται για δικαστική απόφαση, δεν περιβάλλεται με ισχύ δεδικασμένου **πλην όμως επειδή ο συμβιβασμός εμπεριέχει εκ των πραγμάτων παραίτηση -πλήρη ή μερική- από δικαιώματα ή αξιώσεις ουσιαστικού δικαίου** και στην περίπτωση μιας τέτοιας νέας δίκης, εφ' όσον γίνει βέβαια επίκληση του συμβιβασμού, θα απορριφθεί ως αβάσιμη η αγωγή εκείνου που προηγουμένως είχε παραιτηθεί με το συγκεκριμένο δικαστικό συμβιβασμό από τα δικαιώματά του ή από τις αξιώσεις του και παρά ταύτα άσκησε μετά ταύτα και αγωγή επιζητώντας αναγνώριση ή επιδίκαση αυτών σε βάρος του αντιδίκου του.

Από το διφυή χαρακτήρα του δικαστικού συμβιβασμού συνάγεται, ότι ελαττώματα πλήττοντα τη δικονομική ή την ουσιαστική του πλευρά επηρεάζουν το κύρος και τις

έννομες συνέπειές του. Ειδικότερα, αν ο δικαστικός συμβιβασμός παρουσιάζει ελάττωμα υπό την ιδιότητά του ως διαδικαστικής πράξεως **είναι άκυρος (159 ΚΠολΔ) και δεν αναπτύσσει τα δικονομικά του αποτελέσματα, αλλά κρίνεται ως εξώδικος συμβιβασμός.**

Αν πάλι ο δικαστικός συμβιβασμός παρουσιάζει ελάττωμα ως σύμβαση ουσιαστικού δικαίου, αν λ.χ. πλήττεται λόγω ελλείψεως συμφωνίας των μερών ως προς τα ουσιώδη σημεία της διαφοράς, λόγω πλάνης ή επειδή συντρέχει περίπτωση διαρρήξεώς του (872 ΑΚ), **αδυνατεί και πάλι να παραγάγει τα δικονομικά του αποτελέσματα.** Και στις δύο περιπτώσεις δεν επέρχεται κατάργηση της εκκρεμοδικίας.

Παραίτηση από την αγωγή

Στο πλαίσιο της εξουσίας διαθέσεως του ενάγοντος η παραίτηση νοείται όχι μόνο από τις διαδικαστικές πράξεις, αλλά και από το δικαίωμα που ασκείται με αυτές. Αναλόγως διακρίνεται η παραίτηση από το **δικόγραφο της αγωγής** ως διαδικαστικής πράξεως – ακριβέστερα γίνεται τότε λόγος **για ανάκληση της αγωγής ή της διαδικαστικής πράξεως– και η παραίτηση από το δικαίωμα της αγωγής** («από το δικαίωμα που ασκήθηκε με την αγωγή», άρθρο 296 ΚΠολΔ).

Ο ενάγων μπορεί να ανακαλέσει την αγωγή ή άλλη διαδικαστική πράξη που έχει ασκήσει οποτεδήποτε κατά τη διάρκεια της πρωτοβάθμιας ή της δευτεροβάθμιας δίκης χωρίς την συναίνεση του εναγομένου. Η παραίτηση όμως, που επιχειρείται **μετά από το χρονικό σημείο που ο εναγόμενος έχει προχωρήσει στην προφορική συζήτηση στην ουσία της υποθέσεως, είναι απαράδεκτη**, αν ο εναγόμενος προβάλλει αντιρρήσεις, επικαλούμενος ότι έχει **έννομο συμφέρον να περατωθεί η δίκη** με την έκδοση αποφάσεως (294 ΚΠολΔ). Η ανάκληση της διαδικαστικής πράξεως γίνεται από τον ενάγοντα είτε με δήλωση που καταχωρίζεται στα πρακτικά είτε με δικόγραφο που επιδίδεται στον αντίδικό του (297 ΚΠολΔ). Παραίτηση δεν επιχειρείται εγκύρως, αν γίνει με απλή εξώδικη δήλωση, που δεν αποτελεί δικόγραφο, ή με τις προτάσεις, που δεν επιδίδονται.

Η ανάκληση της διαδικαστικής πράξεως έχει συνέπειες δικονομικού και ουσιαστικού δικαίου. Από πλευράς δικονομικού δικαίου, η εκκρεμοδικία της αγωγής ανατρέπεται αναδρομικά από την άσκησή της χωρίς να χρειάζεται ειδική απόφαση του δικαστηρίου. Ουσιαστικά η αγωγή ή η διαδικαστική πράξη θεωρείται, ότι δεν ασκήθηκε (295 Ι εδ. α' ΚΠολΔ). Ο ενάγων μπορεί επομένως να επανέλθει με νέα αγωγή με το ίδιο περιεχόμενο. Ως μερική ανάκληση της αγωγής θεωρείται επίσης και ο περιορισμός του αιτήματος, όταν λ.χ. από το σύνολο της ασκηθείσας αξιώσεως ο ενάγων δηλώνει, ότι περιορίζει την αγωγή σε μέρος αυτής ή τρέπει την καταψηφιστική αγωγή σε αναγνωριστική. Από πλευράς ουσιαστικού δικαίου ρητώς ορίζεται (263 ΙΙ ΑΚ), ότι αν ο ενάγων ανακαλέσει την αγωγή και την επανασκήσει –εννοείται με το ίδιο ακριβώς αντικείμενο– μέσα σε έξι μήνες, η

παραγραφή θεωρείται ότι έχει διακοπεί (αναδρομικά) με την άσκηση της πρώτης αγωγής. Αν και η **κρατούσα γνώμη δεν δέχεται επέκταση αυτής της αναδρομικότητας και στις άλλες ουσιαστικές συνέπειες** ασκήσεως της αγωγής, **υποστηρίζεται και η άποψη, ότι αναλόγως η διάταξη αυτή θα μπορούσε να εφαρμοσθεί και ως προς τις άλλες ουσιαστικού δικαίου συνέπειες** της ασκήσεως της αγωγής.

Ο ενάγων μπορεί επίσης να **παραιτηθεί και από το δικαίωμα** που είχε ασκήσει με την αγωγή, την ανταγωγή ή την κύρια παρέμβασή του. Η παραίτηση αυτή είναι διαδικαστική πράξη επιχειρούμενη από πληρεξούσιο εφοδιασμένο με ειδική πληρεξουσιότητα (98 στοιχ. β' ΚΠολΔ). Συγχρόνως όμως **συνιστά και πράξη διαθέσεως κατά το ουσιαστικό δίκαιο**· για το λόγο αυτό ρητώς απαιτείται, ότι ο ενάγων πρέπει, για να είναι έγκυρη η παραίτηση, να πληροί τις προϋποθέσεις του ουσιαστικού δικαίου, **να έχει δηλαδή την εξουσία διαθέσεως του δικαιώματος** (296 εδ. α' ΚΠολΔ). Αν λοιπόν ο ενάγων ασκήσει εκ νέου αγωγή για το ίδιο δικαίωμα, αυτή είναι απορριπτέα ως ουσία αβάσιμη.

Αποδοχή της αγωγής

Με την αποδοχή της αγωγής ο εναγόμενος αναγνωρίζει, ολικά ή εν μέρει, το δικαίωμα που έχει ασκηθεί με αυτήν (298 εδ. α' ΚΠολΔ). Αναγκαίο είναι ο αποδεχόμενος το δικαίωμα να έχει εξουσία διαθέσεως κατά το ουσιαστικό δίκαιο, αφού στην αποδοχή ενυπάρχει και ουσιαστική πλευρά αφορώσα την ουσία του δικαιώματος.

Η αποδοχή επιχειρείται είτε ρητά –με δήλωση που καταχωρίζεται στα πρακτικά ή με δικόγραφο που επιδίδεται στον αντίδικο– είτε και σιωπηρά (298 εδ. β' ΚΠολΔ), με πράξεις από τις οποίες συνάγεται σαφώς η σχετική βούληση του εναγομένου.

Η αποδοχή της αγωγής **δεν περατώνει αυτοδικαίως την δίκη αλλά οδηγεί σε έκδοση αποφάσεως σύμφωνης με το περιεχόμενο της αγωγής**. Έτσι είναι δυνατή η δημιουργία εκτελεστού τίτλου υπέρ του ενάγοντος. Με την αποδοχή ο εναγόμενος αποδέχεται την ουσιαστική της βασιμότητα, δεν θεραπεύει όμως και το τυχόν απαράδεκτο ή νόμω αβάσιμο του δικαιώματος. Επί πλέον λοιπόν το δικαστήριο ελέγχει και αν πληρούνται οι προϋποθέσεις της αποδοχής, ιδίως αν ο εναγόμενος έχει την απαιτούμενη εξουσία διαθέσεως, καθώς και αν η αγωγή είναι παραδεκτή και νόμω βάσιμη.

ΔΙΚΑΣΤΙΚΗ ΑΠΟΦΑΣΗ

Έννοια και φύση

Η πράξη του δικαστηρίου, με την οποία αυτό αποφαινεται επί της αιτήσεως δικαστικής προστασίας που του είχε υποβληθεί και επέρχονται οι προβλεπόμενες έννομες συνέπειες.

Πρόκειται για τη λογική διαδικασία, στην οποία έγκειται η φύση της διαγνώσεως, που χαρακτηρίζει κάθε γνήσια δικαστική απόφαση και συνίσταται στην υπαγωγή των αποδειχθέντων πραγματικών περιστατικών στον κανόνα δικαίου.

Θα πρέπει συνεπώς η κρίση του δικαστηρίου να συνιστά διάγνωση, αυθεντική δηλαδή κρίση περί εννόμων συνεπειών έπειτα από την υπαγωγή των πραγματικών περιστατικών στον ή στους εφαρμοστέους κανόνες δικαίου.

Έκδοση, δημοσίευση και υπόσταση της απόφασης

Το πρώτο στάδιο της δικαστικής απόφασης συνίσταται στην έκδοση της αποφάσεως, δηλαδή στην κατάληξη του δικαστή του μονομελούς δικαστηρίου ή των δικαστών του πολυμελούς δικαστηρίου ως προς το περιεχόμενο της δικαστικής κρίσεως (300 ΚΠολΔ).

Ακολουθεί η δημοσίευση της αποφάσεως, δηλαδή η επίσημη –σε δημόσια συνεδρίαση κατά τη διατύπωση του άρθρου 304 ΙΙ ΚΠολΔ– γνωστοποίηση της δικαστικής κρίσεως. Από τότε **η απόφαση θεωρείται, ότι έχει εκδοθεί και δεν είναι πλέον δυνατή η αλλαγή του περιεχομένου της**. Από τότε είναι δυνατή η άσκηση ενδίκων μέσων κατ' αυτής.

Έπεται, τέλος, η επίδοση της αποφάσεως, η οποία γίνεται με επιμέλεια των διαδίκων (310 Ι ΚΠολΔ) και συνιστά την επίσημη γνωστοποίηση του περιεχομένου της προς τους διαδίκους. Ακόμη όμως και αν η απόφαση δεν επιδοθεί, υφίσταται ήδη ως πράξη δικαίου από την ημέρα κατά την οποία δημοσιεύθηκε.

Ανυπαρξία υφίσταται στις εξής, περιοριστικά προβλεπόμενες, περιπτώσεις (313 Ι ΚΠολΔ):

- Όταν η απόφαση **εξεδόθη από πρόσωπα, που δεν είχαν τη δικαστική ιδιότητα**, λ.χ. από δικαστή που είχε παραιτηθεί ή παυθεί.
- Αν **το πολιτικό δικαστήριο αποφάσισε για αντικείμενο που δεν υπάγεται στη δικαιοδοσία των πολιτικών δικαστηρίων**, αν δηλαδή έκρινε για διαφορά διοικητικού δικαίου. Είναι κατ' αρχήν αμφίβολο όμως, αν εμπίπτουν εδώ οι περιπτώσεις, που το ελληνικό δικαστήριο αποφάσισε επί διαφοράς, για την εκδίκαση της οποίας στερούνταν διεθνούς δικαιοδοσίας.
- Αν η απόφαση **δεν δημοσιεύθηκε**.
- Αν η απόφαση **εξεδόθη κατά ανυπάρκτου φυσικού ή νομικού προσώπου**, δηλαδή κατά προσώπου, **το οποίο δεν υφίστατο κατά τον χρόνο ενάρξεως της εκκρεμοδικίας** με την άσκηση αγωγής ή ενδίκου μέσου.

- Τέλος, αν η απόφαση εξεδόθη κατά προσώπου, που έχει το προνόμιο της ετεροδικίας.

Είδη δικαστικών αποφάσεων

Με κριτήριο το είδος της έννομης προστασίας που είχε ζητηθεί διακρίνονται σε αναγνωριστικές, καταψηφιστικές και διαπλαστικές.

Οι αναγνωριστικές αναγνωρίζουν ορισμένο δικαίωμα ή έννομη σχέση, μπορούν όμως να περιέχουν και καταψηφιστικό σκέλος, ειδικώς σε σχέση προς την καταδίκη του ηττηθέντος διαδίκου στα δικαστικά έξοδα. Με εξαίρεση την περίπτωση καταδίκης σε δικαστικά έξοδα **οι αναγνωριστικές αποφάσεις δεν αποτελούν εκτελεστό τίτλο.**

Αντίθετα οι καταψηφιστικές αποφάσεις, δηλαδή αυτές που δέχονται ως ουσιαστικά βάσιμη καταψηφιστική αγωγή, αποτελούν εκτελεστό τίτλο, εμπεριέχοντας όμως κατά τη φύση τους και αναγνωριστικό σκέλος, αφού για να υπάρξει καταψηφιστικό (καταδικαστικό) διατακτικό προϋποτίθεται –και λογικά προηγείται– αναγνώριση της αξιώσεως.

Τέλος, οι διαπλαστικές αποφάσεις, δηλαδή αυτές που δέχονται διαπλαστική αγωγή, επιφέρουν διάπλαση της έννομης σχέσεως, **εμπεριέχουν** όμως κατά τη φύση τους και **αναγνωριστικό σκέλος** ως προς το διαπλαστικό δικαίωμα, ως προς το οποίο δημιουργείται δεδικασμένο.

Οριστική είναι η απόφαση, η οποία περατώνει τη δίκη σε κάθε βαθμό δικαιοδοσίας και εξαντλεί τις επιτρεπόμενες βαθμίδες δικονομικής αξιολογήσεως ορισμένης (κύριας ή παρεμπίπτουσας) αιτήσεως για παροχή δικαστικής προστασίας. Όπως χαρακτηριστικά έχει ειπωθεί η οριστική απόφαση είναι αυτή που απεκδύει τον δικαστή από την περαιτέρω δικονομική αξιολόγηση της υπόθεσης. Οριστική είναι λ.χ. η απόφαση, η οποία απορρίπτει την αγωγή ως απαράδεκτη, αφού δεν υπάρχει περαιτέρω στάδιο δικονομικής εκτιμήσεώς της· οριστική είναι και η απόφαση, που απορρίπτει την αγωγή ως νόμω αβάσιμη, αφού δεν είναι δυνατό να εξετασθεί περαιτέρω η ουσιαστική της βασιμότητα. Είναι όμως μη οριστική η απόφαση, η οποία **απορρίπτει ως νόμω αβάσιμη** λ.χ. την ένσταση παραγραφής και **διατάσσει συμπληρωματικές αποδείξεις** για την εκκρεμή αίτηση.

Οι οριστικές αποφάσεις δεν ανακαλούνται μετά την έκδοσή τους και προσβάλλονται μόνο με ένδικα μέσα (309 εδ. α' ΚΠολΔ). Αντιθέτως, οι μη οριστικές αποφάσεις μπορούν, αυτεπαγγέλτως ή κατόπιν αιτήσεως, να ανακληθούν σε κάθε στάση της δίκης έως ότου εκδοθεί οριστική απόφαση. Στο πλαίσιο των ενδίκων μέσων η ορθότητα των μη οριστικών αποφάσεων εξετάζεται μαζί με τις οριστικές αποφάσεις, οι οποίες δεν προσβάλλονται με ένδικα μέσα αυτοτελώς, αλλά συμπροσβάλλονται με τις αντίστοιχες οριστικές (513 II ΚΠολΔ).

Συνέπειες των αποφάσεων

Κύριες είναι οι συνέπειες της δικαστικής αποφάσεως, στην επίτευξη των οποίων αποσκοπούν οι διάδικοι. Στα κύρια αυτά αποτελέσματα ανήκουν **το δεδικασμένο, η εκτελεστότητα** και (ειδικά για τις διαπλαστικές αποφάσεις) **η διαπλαστική ενέργεια**.

- Το δεδικασμένο αποτελεί αποτύπωση της αυθεντικότητας της δικαστικής κρίσης και αποτελεί συνέπεια της αναγνωριστικής αποφάσεως αλλά και της καταψηφιστικής – ως προς το σκέλος της που αναγνωρίζει την ύπαρξη της αξιώσεως– και της διαπλαστικής –ως προς το τμήμα της που αφορά την αναγνώριση του διαπλαστικού δικαιώματος.
- Η εκτελεστότητα αποτελεί συνέπεια ειδικώς των καταψηφιστικών αποφάσεων, δηλαδή αυτών που δέχονται καταψηφιστική αγωγή και αποτελούν εκτελεστό τίτλο.
- Η διαπλαστική ενέργεια, τέλος, αποτελεί συνέπεια των διαπλαστικών αποφάσεων, που δέχονται διαπλαστική αγωγή και επιφέρουν αυτομάτως την επιζητούμενη διάπλαση.

Δευτερεύοντα είναι τα αποτελέσματα της δικαστικής αποφάσεως, όταν η επέλευσή τους δεν αποτελεί τη βασική επιδίωξη των διαδίκων, αλλά αποτελεί **το προϊόν ορισμένου κανόνα δικαίου, στο πραγματικό του οποίου αποτελεί όρο η έκδοση της δικαστικής αποφάσεως ως «ιστορικό γεγονός»**. Είναι επομένως συνέπειες ενός άλλου κανόνα δικαίου η εφαρμογή του οποίου εξαρτάται από την έκδοση της αποφάσεως.

Οι δευτερεύουσες αυτές συνέπειες μπορεί να αφορούν είτε τις σχέσεις μεταξύ των διαδίκων, οπότε καλούνται παρεπόμενες, είτε τις σχέσεις μεταξύ διαδίκου και τρίτου, οπότε καλούνται αντανακλαστικές.

Αποδεικτική δύναμη της αποφάσεως

Η δικαστική απόφαση αποτελεί, ως δημόσιο έγγραφο, πλήρη απόδειξη ως προς την εμφάνιση και εκπροσώπηση των διαδίκων, την προφορική προβολή ισχυρισμών και υποβολή αιτήσεων κατά τη συζήτηση και τη γνώμη που εξέφερε το δικαστήριο (312 Ι ΚΠολΔ, σε αντιστοιχία προς την αποδεικτική δύναμη των δημόσιων εγγράφων κατ' άρθρο 438 ΚΠολΔ).

Δεσμευτική αποδεικτική ισχύ δεν έχει όμως η απόφαση ως προς τα αποδειχθέντα πραγματικά περιστατικά, ως προς τα οποία πάντως μπορεί να αξιολογηθεί ως δικαστικό τεκμήριο.

ΔΕΔΙΚΑΣΜΕΝΟ

Έννοια και φύση

Ως δεδικασμένο νοείται η αυθεντικότητα του περιεχομένου της δικαστικής αποφάσεως που εξεδόθη από πολιτικό δικαστήριο. Η απόφαση, που περιβάλλεται με την ισχύ δεδικασμένου, ολοκληρώνει την παροχή της δικαστικής προστασίας από τα πολιτικά δικαστήρια και **εκφράζει την αυθεντική λέξη των πολιτειακών δικαιοδοτικών οργάνων** επί του αιτήματος δικαστικής προστασίας που τους είχε υποβληθεί.

Ratio είναι η ασφάλεια δικαίου και η αποφυγή εκδόσεως αντιφατικών αποφάσεων. Για το λόγο αυτό άλλωστε δεδικασμένο δημιουργείται και από εσφαλμένες ή από άδικες δικαστικές αποφάσεις, οι οποίες –εάν άντεξαν τον έλεγχο των ενδίκων μέσων– πρέπει εφεξής να δεσμεύουν τους διαδίκους, ανεξάρτητα από το κατηγορήμα του αδίκου που ενδεχομένως θα μπορούσε να τους αποδοθεί.

Το δεδικασμένο διακρίνεται συστηματικά σε τυπικό και ουσιαστικό. Τυπικό δεδικασμένο ή τελεσιδικία είναι η ιδιότητα της δικαστικής αποφάσεως να μην προσβάλλεται με τα τακτικά ένδικα μέσα (ανακοπή ερημοδικίας και έφεση). Η ύπαρξη τελεσιδίκης αποφάσεως είναι προϋπόθεση για τη δημιουργία ουσιαστικού δεδικασμένου (321 ΚΠολΔ), το οποίο αναφέρεται ειδικότερα στην αυθεντικότητα του περιεχομένου της και στη δεσμευτικότητα που η τελεσιδική κρίση αποκτά.

Το δεδικασμένο καθορίζει εφεξής τον έννομο βίο των διαδίκων, οι οποίοι πρέπει πλέον να ζουν και να συμπεριφέρονται σύμφωνα με το περιεχόμενο της δικαστικής αποφάσεως. Έτσι λοιπόν το δεδικασμένο δεν έχει ως αποδέκτη μόνο τον δικαστή απαγορεύοντάς του να ξαναασχοληθεί με την υπόθεση.

Αρνητική λειτουργία του δεδικασμένου

Σε περίπτωση ταυτότητας του αντικείμενου της νέας δίκης με το αντικείμενο που κρίθηκε τελεσιδικώς, το δεδικασμένο αποτελεί αρνητική διαδικαστική προϋπόθεση, που οδηγεί σε απόρριψη της νέας αγωγής ως απαράδεκτης (*ne bis in idem*).

Ταυτότητα του αντικείμενου υπάρχει όταν ταυτίζεται η νομική και η πραγματική βάση καθώς και το αίτημα. Απαιτείται ταυτότητα τόσο του δικαιώματος όσο και του συγκεκριμένου αντικείμενου που αποτελεί το επίδικο πράγμα. Υπάρχει ταυτότητα όταν το αντικείμενο της νέας δίκης αντιφάσκει, λογικώς ή νομικώς, με το αντικείμενο της προηγούμενης.

Στην περίπτωση παράβασης της λειτουργία αυτής μπορεί να οδηγηθούμε στη δημιουργία αντιφατικών τελεσιδικιών κρίσεων. Στην περίπτωση αυτή η ελληνική νομολογία δέχεται, ότι υπερισχύει το δεδικασμένο της αποφάσεως, που τελεσιδίκησε μεταγενεστέρως. Συστηματικά συνεπέστερη θα ήταν η λύση της υπερισχύσεως της πρώτης τελεσιδίκης

αποφάσεως, αφού εν πάση περιπτώσει η δεύτερη τελεσίδικη απόφαση εξεδόθη κατά παραβίαση του κανόνα *ne bis in idem*.

Θετική λειτουργία

Θετική λειτουργία υπάρχει στην περίπτωση που το αντικείμενο της δεύτερης δίκης δεν ταυτίζεται με το αντικείμενο της πρώτης αλλά αποτελεί τη νομική του προϋπόθεση. Δεδικασμένο υπάρχει λοιπόν και στην περίπτωση αυτή όπου τίθεται ως προδικαστικό ζήτημα κάτι το οποίο κρίθηκε σε προγενέστερη δίκη και δεσμεύει το δικαστήριο της δεύτερης δίκης. Το δικαστήριο που εκδικάζει τη νέα αγωγή υποχρεούται να θέσει ως βάση της αποφάσεώς του την υπάρχουσα τελεσίδικη απόφαση. Έτσι, λ.χ., η απόφαση που έκρινε τελεσιδικώς την ύπαρξη δανείου, πρέπει να τεθεί ως βάση σε νέα δίκη με αντικείμενο την εντεύθεν αξίωση τόκων

Αντικείμενο του δεδικασμένου

Με δεδικασμένο περιβάλλεται η κρίση του δικαστηρίου ως προς ορισμένη έννομη σχέση, η διάγνωση της οποίας ζητήθηκε με αγωγή, ανταγωγή, κύρια παρέμβαση ή ένσταση συμψηφισμού.

Επομένως, **μόνον η κρίση ως προς έννομες συνέπειες αποκτά –ως το συμπέρασμα του δικανικού συλλογισμού– αυτοτελώς ισχύ δεδικασμένου** και όχι οι κρίσεις ως προς νομικές ιδιότητες (λ.χ. την υπαιτιότητα) ή πραγματικά γεγονότα ή οι ερμηνευτικές διατυπώσεις που περιέχονται στη δικαστική απόφαση.

Δεν δημιουργείται δεδικασμένο ως προς ζητήματα που κρίθηκαν πλεοναστικώς, ως *obiter dicta*, χωρίς η διάγνωσή τους να ήταν νομικώς αναγκαία για την κρίση επί του κυρίως τιθέμενου ζητήματος.

Η κρίση του δικαστηρίου ως προς πραγματικά γεγονότα ή πραγματικές καταστάσεις δημιουργεί πάντως **δεσμευτικότητα εμμέσως, στο πλαίσιο του ίδιου δικανικού συλλογισμού**. Το **απρόσβλητο των προκειμένων** του δικανικού συλλογισμού καθιερώνεται προκειμένου να διασφαλισθεί το πόρισμά του, το οποίο μόνον περιχαράκωνεται με την απόλυτη δεσμευτικότητα του δεδικασμένου. Στη θεωρία γίνεται τότε λόγος για **σχετικό δεδικασμένο**. Αφορά κυρίως την θετική ενέργεια του δεδικασμένου. Η απόφαση, λ.χ., που δέχεται την καθόλου αξίωση αποζημιώσεως του ενάγοντος λόγω αδικοπραξίας και του επιδικάζει ορισμένο ποσό, δημιουργεί με βάση αυτή την αφετηρία δεσμευτικότητα σε νέα δίκη –στην οποία κρίνονται περαιτέρω ζημίες του ενάγοντος από το ίδιο αδικοπρακτικό γεγονός– ως προς τις συνθήκες κάτω από τις οποίες έλαβε χώρα η αδικοπραξία, την ευθύνη του υποχρέου και την τυχόν συνυπαιτιότητα του παθόντος.

Δεδικασμένο δημιουργείται τόσο για το ουσιαστικό ζήτημα, το οποίο κρίθηκε, δηλαδή για την έννομη σχέση του ουσιαστικού δικαίου που αποτέλεσε το αντικείμενο του δικαστικού αγώνα, όσο και για το δικονομικό ζήτημα που κρίθηκε οριστικά. Ουσιαστικά ζητήματα είναι **τα δικαιώματα ή οι έννομες συνέπειες**, που κατήχθησαν στη δίκη με αγωγή, ανταγωγή ή κύρια παρέμβαση καθώς και η ανταπαίτηση, που εισήχθη στη δίκη με την κατ' ένσταση προβολή του δικαιώματος συμψηφισμού, στην έκταση που αυτή προβλήθηκε (322 II ΚΠολΔ). Το δικονομικό ζήτημα αφορά κυρίως την κρίση του δικαστηρίου περί ανυπαρξίας διαδικαστικής προϋποθέσεως και η εντεύθεν απόρριψη της αγωγής ως απαράδεκτης, η οποία δημιουργεί δεδικασμένο, που εμποδίζει την παραδεκτή άσκηση αγωγής φέρουσας το ίδιο δικονομικό ελάττωμα.

Αν η **κρίση επί του δικονομικού ζητήματος εξαρτάται, από την ύπαρξη ουσιαστικής έννομης σχέσεως** (όταν λ.χ. η ενεργητική νομιμοποίηση εξαρτάται, από το αν ο ενάγων είναι πράγματι κληρονόμος), το δημιουργούμενο δεδικασμένο για το δικονομικό ζήτημα **καταλαμβάνει και την κρίση για την προδικαστική ουσιαστική έννομη σχέση**.

Προϋποθέσεις

Πρέπει να πρόκειται για οριστική απόφαση, η οποία περιέχει αυθεντική διάγνωση μιας έννομης σχέσης.

Η οριστική απόφαση δεν παράγει όμως άμεσα (ουσιαστικό) δεδικασμένο, έστω και αν έχει κατ' αρχήν την ικανότητα να παραγάγει αυτή τη συνέπεια, αν δεν συντρέχει επιπροσθέτως και η **προϋπόθεση της τελεσιδικίας ή άλλως του τυπικού δεδικασμένου**.

Απαιτείται να υπάρχει ταυτότητα προσώπων, δηλαδή υποκειμένων μεταξύ των προσώπων που ήταν διάδικοι στην πρώτη δίκη επί της οποίας εξεδόθη η τελεσίδικη απόφαση και σε μια μεταγενέστερη δίκη, **στην οποία προκύπτει ως αρνητική διαδικαστική προϋπόθεση η ύπαρξη ή μη δεδικασμένου από την πρώτη απόφαση**. Κατ' αρχήν το δεδικασμένο λειτουργεί **inter partes**. Προβλέπεται όμως (άρθρα 324-329 ΚΠολΔ) ταυτόχρονα και η επέκταση των υποκειμενικών ορίων του (ουσιαστικού) δεδικασμένου και σε άλλα πρόσωπα: καθολικούς διαδόχους, ειδικούς διαδόχους (μετά την εκκρεμοδικία) κ.ο.κ. Ειδικά όμως οι αποφάσεις που αναφέρονται στα άρθρα 613 και 618 ΚΠολΔ «αποτελούν δεδικασμένο που ισχύει υπέρ και εναντίον όλων, εφόσον δεν μπορούν να προσβληθούν με αναίρεση και αναψηλάφηση».

Πρέπει να υφίσταται ταυτότητα διαφοράς. Ταυτότητα διαφοράς σημαίνει ταυτότητα του **συγκεκριμένου δικαιώματος**, το οποίο επιδιώκεται να διαγνωσθεί και πάλι στη νέα δίκη αλλά και του **αντικειμένου** του²¹.

Ταυτότητα ιστορικής αιτίας συντρέχει, «όταν τα πραγματικά περιστατικά τα συγκροτούντα το πραγματικό της διατάξεως, που εφαρμόσθηκε στην προηγούμενη δίκη, είναι τα ίδια με αυτά που συνθέτουν το πραγματικό της διατάξεως η οποία πρόκειται να εφαρμοσθεί στη νέα δίκη.

Ταυτότητα νομικής αιτίας συντρέχει, όταν υφίσταται «ταυτότητα της διατάξεως, που συγκρότησε τη μείζονα πρόταση του δικανικού συλλογισμού της τελεσίδικης αποφάσεως προς τον κανόνα δικαίου, τον οποίο ο ενάγων ρητώς ή σιωπηρώς επικαλείται.

ΜΕΣΑ ΑΠΟΔΕΙΞΕΩΣ

Έννοια

Μέσα αποδείξεως ή αποδεικτικά μέσα καλούνται τα μέσα, με τα οποία επιδιώκεται ο σχηματισμός δικανικής πεποιθήσεως στο δικαστή. Μέσα αποδείξεως είναι κατά το αρθρ. 339 ΚΠολΔ, τα επόμενα επτά:

- Ομολογία,
- δικαστικά τεκμήρια,
- αυτοψία,
- πραγματογνωμοσύνη,
- μάρτυρες,
- εξέταση των διαδίκων,
- έγγραφα και
- οι ένορκες βεβαιώσεις.

Από τα μέσα αποδείξεως διακρίνονται οι λόγοι αποδείξεως, δηλαδή τα στοιχεία, που πείθουν το δικαστή ή, που αντικαθιστούν την απόδειξη.

Ορισμένα από τα αποδεικτικά μέσα επιτρέπονται ελεύθερα σε κάθε δίκη ενώ άλλα δεν συγχωρούνται σε ορισμένες κατηγορίες δικών λόγω του ιδιαίτερου χαρακτήρα αυτών. Τέλος, ορισμένα μπορούν να χρησιμοποιηθούν με ορισμένους περιορισμούς και προϋποθέσεις, όπως π.χ. οι μάρτυρες (άρθρ. 393 ΚΠολΔ).

Τα αποδεικτικά μέσα από την προσαγωγή τους (π.χ. τα έγγραφα με την κατάθεσή τους στο δικαστήριο, οι μάρτυρες από την εξέτασή τους κλπ.) γίνονται κοινά, δηλαδή μπορεί να

²¹ Με βάση αυτή την αφετηρία δεν συντρέχει η προϋπόθεση της ταυτότητας του ουσιαστικού δικαιώματος, όταν η πρώτη δίκη είχε ως αντικείμενο το καθολικό κληρονομικό δικαίωμα, ενώ αντικείμενο της μεταγενέστερης δίκης είναι το δικαίωμα από κληροδοσία

τα χρησιμοποιήσει όχι μόνο ο διάδικος, που τα προσκόμισε, αλλά και ο αντίδικός του (ΚΠολΔ 346). Ισχύει δηλαδή ο κανόνας της κοινότητας των αποδεικτικών μέσων.

Γενικώς, απαγορεύεται η χρήση των παρανόμως κτηθέντων αποδεικτικών μέσων και ειδικά η διάταξη του άρθρου 19 § 3 του Συντάγματος ρητά προβλέπει, ότι απαγορεύεται η χρήση αποδεικτικών μέσων που έχουν αποκτηθεί κατά παράβαση των άρθρων 93 και 9 Α4 του Συντάγματος.

Συστήματα εκτιμήσεως αποδείξεων

Αποδεικτική δύναμη καλείται η βαρύτητα ή η αξία, την οποία έχει κάθε αποδεικτικό μέσο. Η αποδεικτική αυτή δύναμη είναι αφενός τυπική και αφετέρου ουσιαστική και καθορίζεται ή αμέσως από το νόμο ή κάθε φορά ελεύθερα από το δικαστή, με βάση την εξουσία, που του παρέχει ο νόμος.

Σύμφωνα με το **σύστημα των νομικών αποδείξεων ή της θεωρίας των αποδείξεων**, δικαστής **οφείλει να δώσει σε κάθε αποδεικτικό μέσο τη δύναμη, που καθορίζει ο νόμος**, χωρίς να έχει κάποια ελευθερία εκτιμήσεως. Π.χ. η δικαστική ομολογία αποτελεί πλήρη απόδειξη ανεξαρτήτως του αν ο ίδιος ο δικαστής τη θεωρεί αληθή ή όχι.

Σύμφωνα με το **σύστημα της ελεύθερης εκτίμησης των αποδείξεων από τον δικαστή**, ο τελευταίος είναι ελεύθερος να αποδώσει σε κάθε αποδεικτικό μέσο τη δύναμη, που κρίνει ότι αρμόζει στη – ή σε κάθε – συγκεκριμένη περίπτωση, χωρίς να δεσμεύεται εν προκειμένω από το νόμο. Δηλαδή ο δικαστής στο πλαίσιο ισχύος του συστήματος αυτού «αποφασίζει κατά συνείδηση αν οι ισχυρισμοί είναι αληθινοί». Αυτό, ισχύει π.χ. σήμερα στην απόδειξη με μάρτυρες. Πρέπει όμως να αναφέρονται οι λόγοι που οδήγησαν τον δικαστή να σχηματίσει την πεποίθησή του.

Ο ΚΠολΔ (340) υιοθετεί κατά κανόνα το σύστημα της ελεύθερης εκτιμήσεως των αποδείξεων από το δικαστή. Κατ' εξαίρεση για ορισμένα αποδεικτικά μέσα, π.χ. για τη δικαστική ομολογία, τα έγγραφα, όπως αναφέρεται παρακάτω, δέχεται το σύστημα της θεωρίας των αποδείξεων.

Υπάρχει τέλος η θεωρία σχετικά με το **μέτρο αποδείξεως** η οποία εκφράζει και αποτυπώνει την επιστημονική προσπάθεια και κατεύθυνση για αντικειμενικοποίηση, «ποσοστοποίηση» και «τυπικοποίηση» της διαδικασίας για ανεύρεση της ουσιαστικής αλήθειας. Εκκινεί από το γεγονός ότι ούτως ή άλλως «ο δικαστής δεν είναι σε θέση να εξακριβώσει την απόλυτη αλήθεια. Επομένως, θα πρέπει ο δικαστής να επαφίεται, προκειμένου να αποκτήσει πλήρη δικανική πεποίθηση, ή ακριβέστερα, να μπορεί λ.χ. να κάνει δεκτή την αγωγή ως ουσιαστική βάσιμη, στη διαπίστωση της πιθανότητας με «μια υπολογιστική μέθοδο που πρέπει να αποδοθεί στη μαθηματική – στατιστική απόδειξη των πιθανοτήτων». Αντικείμενο «της πεποίθησης δεν πρέπει να είναι η αλήθεια, αλλά ένας ορισμένος βαθμός πιθανότητας (αληθοφάνειας)» και ότι πεποίθηση «για την "αλήθεια"

στην έννοια του δικονομικού δικαίου είναι πεποιθήση για την πιθανότητα (αληθοφάνεια) συγκεκριμένου βαθμού.

Ιδιωτικές γνώσης του δικαστή και διδάγματα κοινής πείρας

Κατ' αρχήν, ο δικαστής δεν μπορεί να λαμβάνει υπόψη, όσα γνωρίζει ο ίδιος προσωπικά ως ιδιώτης. Η απαγόρευση αυτή εκπορεύεται από τη σκέψη, ότι διαφορετικά θα κλονιζόταν η εμπιστοσύνη των διαδίκων στην αμεροληψία του δικαστού.

Επιτρέπεται, όμως, στο δικαστή να λαμβάνει υπόψη (αυτεπάγγελτα και χωρίς απόδειξη σύμφωνα με το άρθρο 336 ΚΠολΔ), αφενός τα πασίδηλα, αφετέρου τα διδάγματα της κοινής πείρας. Διδάγματα της κοινής πείρας καλούνται οι γενικές αρχές, κρίσεις και συλλογισμοί, οι οποίοι συνάγονται επαγωγικώς από την καθημερινή παρατήρηση, τις κοινές εγκυκλοπαιδικές γνώσεις, τη συμμετοχή στις συναλλαγές κλπ. αναφορικά με την εξέλιξη των βιοτικών σχέσεων, των πραγματικών καταστάσεων.

Τα διδάγματα της κοινής πείρας μπορεί να χρησιμοποιεί ο δικαστής στις ακόλουθες περιπτώσεις:

- για την εκτίμηση των αποδείξεων, όταν ισχύει το σύστημα της ελεύθερης εκτιμήσεως των αποδείξεων.
- για τη συναγωγή δικαστικών τεκμηρίων.
- μερικές φορές για την απόδειξη της αλήθειας ορισμένων πραγματικών γεγονότων, π.χ. αν σε συγκεκριμένη ώρα, ημέρα του μήνα Μαΐου είχε δύσει ο ήλιος ή όχι,
- για την υπαγωγή των πραγματικών γεγονότων στους κανόνες δικαίου (και ειδικότερα στο πραγματικό των κανόνων δικαίου).

Αντικείμενο αποδείξεως

Απόδειξη διατάσσεται, σύμφωνα με το αρθρ. 335 ΚΠολΔ, για τους πραγματικούς ισχυρισμούς και τα πραγματικά γεγονότα. Αυτό σημαίνει, ότι, κατ' αρχήν, δεν αποτελούν αντικείμενο αποδείξεως οι κανόνες δικαίου, γιατί ο δικαστής οφείλει να τους γνωρίζει και να τους εφαρμόζει εξ επαγγέλματος (σύμφωνα με τον παραδοσιακό δικονομικό κανόνα *jura novit curia*). Εξαίρεση ισχύει για τα έθιμα και τους αλλοδαπούς νόμους, για τα οποία μπορεί, με ορισμένες προϋποθέσεις, να διαταχθεί απόδειξη, αλλά και να χρησιμοποιηθεί κάθε άλλο πρόσφορο, σύμφωνα με την κρίση του δικαστού, αποδεικτικό μέσο (ΚΠολΔ 337).

Πρέπει ο πραγματικός ισχυρισμός να είναι ουσιώδης, δηλαδή να ασκεί ουσιώδη επιρροή στην έκβαση της δίκης, και να αμφισβητείται.

Ορισμένες φορές δεν διατάσσεται απόδειξη έστω κι αν υπάρχει αμφισβήτηση. Αυτό γίνεται όταν:

- κάποιο γεγονός είναι πασίδηλο, δηλαδή τόσο κοινά γνωστό, έτσι ώστε δεν υπάρχει εύλογη αιτία αμφισβήτησώς του, ή αμφιβολίας περί τούτου.

- κάποιο γεγονός είναι γνωστό στο δικαστήριο, δηλαδή περιήλθε στη γνώση του δικαστού από άλλη δικαστική ενέργεια επισήμως και αποτελεί αλήθεια απέναντι σε όλους (ΚΠολΔ αρθρ. 336 § 2)
- υπάρχει αμάχητο τεκμήριο,
- ο δικαστής έχει ήδη σχηματίσει δικανική πεποίθηση με αποδείξεις, οι οποίες προσκομίσθηκαν νόμιμα και δεν υπάρχει (πλέον) στάδιο ανταποδείξεως.

ΒΑΡΟΣ ΑΠΟΔΕΙΞΕΩΣ

Βάρος αποδείξεως καλείται **το καθήκον κάποιου διαδίκου προς απόδειξη** (της αλήθειας) κάποιου πραγματικού γεγονότος.

Σύμφωνα με το άρθρο 338 ΚΠολΔ κάθε διάδικος οφείλει να αποδεικνύει τα γεγονότα, τα οποία αποτελούν αναγκαίως τη βάση – δηλαδή την ιστορική βάση – της αυτοτελούς αιτήσεώς του, ή ανταιτήσεώς του.

Όταν υπάρχει νόμιμο μαχητό τεκμήριο, το βάρος της αποδείξεως ή μάλλον της ανταποδείξεως μετατίθεται στον αντίδικο.

Η επιβολή του βάρους της αποδείξεως στον ένα ή στον άλλο διάδικο έχει σπουδαιότητα σημασία, γιατί ισχύει ο κανόνας, σύμφωνα με τον οποίο **«μη αποδεικνύοντος του φέροντος το βάρος της αποδείξεως, ο αντίδικος απαλλάσσεται»** (**«actore non probante reus absolvitur»**), δηλαδή ο αναπόδεικτος ισχυρισμός απορρίπτεται και αν ακόμη ο αντίδικος εκείνου, που φέρει το βάρος της αποδείξεως δεν προσκομίσει καμιά απόδειξη ή ανταπόδειξη.

Υποκειμενικό βάρος απόδειξης καλείται η υποχρέωση του συγκεκριμένου εκάστοτε διαδίκου να αποδείξει, ενώ το αντικειμενικό βάρος αποδείξεως καθορίζει ποίος από τους διαδίκους θα υποστεί τις συνέπειες της μη αποδείξεως δηλαδή ως προς ποίον διάδικο θα εφαρμοστεί ο κανόνας, που ισχύει σε περίπτωση ελλείψεως αποδείξεων.

Παράλληλα προς το βάρος αποδείξεως, υφίσταται σύμφωνα με το σύστημα συζητήσεως και **το βάρος επικλήσεως ή προτάσεως ή ισχυρισμού, το οποίο φέρει ο διάδικος**, που έχει συμφέρον για την εφαρμογή κάποιου συγκεκριμένου κανόνα, δηλαδή αυτός ο διάδικος, **που φέρει και το βάρος αποδείξεως**.

Αυτός (ο διάδικος), που επικαλείται κάποιο δικαίωμα οφείλει να αποδείξει τα πραγματικά περιστατικά, τα οποία είναι, σύμφωνα με το δίκαιο, που ισχύει, παραγωγικά της γενέσεως του επικαλούμενου δικαιώματος, όχι όμως και την κατά το παρόν ύπαρξη αυτού (του δικαιώματος). Εάν όμως ο αντίδικος ισχυρίζεται, ότι το δικαίωμα (που επικαλείται ο αντίδικός του) καταργήθηκε ή αποσβέστηκε, τότε φέρει αυτός το βάρος αποδείξεως των καταργητικών, αποσβεστικών κ.λπ. γεγονότων.

ΚΑΤ' ΙΔΙΑΝ ΜΕΣΑ ΑΠΟΔΕΙΞΕΩΣ

Ομολογία

Ομολογία λέγεται η κατάθεση ή η παραδοχή επιβλαβών γεγονότων, τα οποία είναι ουσιώδη για την έκβαση της δίκης, όπως αυτά που αποτελούν στοιχείο της ιστορικής βάσεως της αγωγής ή αντενστάσεως γι' αυτόν, που ομολογεί.

Αμφισβήτηση υπάρχει ως προς το νομικό χαρακτήρα της ομολογίας, με ορισμένους να χαρακτηρίζουν αυτή ως ανακοίνωση της αντιλήψεως αυτού, που ομολογεί, με άλλους να θεωρούν, ότι πρόκειται για παραίτηση αυτού, που ομολογεί από το δικαίωμα αμφισβήτησεως της αλήθειας ορισμένων περιστατικών, ενώ κατά την τρίτη άποψη υπάρχει διαδικαστική δικαιοπραξία, που περιέχει απαλλοτρίωση.

Δικαστική καλείται η ομολογία, η οποία γίνεται κατά τη διάρκεια της δίκης, κατά την οποία χρησιμεύει ως μέσο αποδείξεως και ενώπιον του δικαστή της υποθέσεως στο ακροατήριο ή εκτός αυτού (εντεταλμένου δικαστή, εισηγητή κλπ.), προφορικά ή γραπτά. Εξώδικη θεωρείται κάθε μη δικαστική ομολογία.

Η σιωπηρή ομολογία είναι εκείνη, η οποία συνάγεται από τη σιωπή του διαδίκου, σε όποιες περιπτώσεις αυτός είναι υποχρεωμένος να απαντήσει, όπως π.χ. είναι εκείνη η ομολογία, η οποία συνάγεται από τη μη απάντηση του εναγομένου στην ιστορική βάση της αγωγής.

Η δικαστική ομολογία αποτελεί, κατά το αρθρ. 352 § 2 ΚΠολΔ, πλήρη απόδειξη κατά της οποίας δεν επιτρέπεται ανταπόδειξη, ενώ η εξώδικη ομολογία, αδιάφορα αν έγινε ή όχι δεκτή από τον αντίδικο εκτιμάται ελεύθερα από το δικαστή (ΚΠολΔ 352 § 2).

Τεκμήρια

Τεκμήρια καλούνται τα συμπεράσματα, τα οποία συνάγει ο νόμος ή ο δικαστής από γνωστά πράγματα για άγνωστα (πράγματα / γεγονότα / περιστατικά).

Νόμιμα τεκμήρια λέγονται αυτά, τα οποία συνάγονται άμεσα από το νόμο², όπως π.χ. το τεκμήριο της συναποβιώσεως, κατά το οποίο, αν περισσότεροι έχουν πεθάνει και δεν μπορεί να αποδειχθεί, ότι ο ένας επέζησε από κάποιον άλλο, θεωρείται ότι όλοι πέθαναν ταυτόχρονα (ΑΚ 38). Δ) Τα νόμιμα τεκμήρια υποδιαιρούνται: α) σε μαχητά και β) αμάχητα, ανάλογα αν (κατ' αυτών) επιτρέπεται ή όχι ανταπόδειξη (ΚΠολΔ 338 § 2). **Ο επικαλούμενος νόμιμο μαχητό τεκμήριο απαλλάσσεται από το βάρος της αποδείξεως, το οποίο μετατίθεται στον αντίδικο του για ανταπόδειξη.**

Δικαστικά τεκμήρια καλούνται αυτά, που συνάγει ο δικαστής στηριζόμενος στο νόμο με βάση τα διδάγματα της κοινής πείρας, τους κανόνες της λογικής κλπ.

Μάρτυρες

Μάρτυρες καλούνται τρίτα πρόσωπα, εκτός από τους διαδίκους και το δικαστή, τα οποία καταθέτουν ό,τι αντιλήφθηκαν, ή από διηγήσεις άλλων γνωρίζουν, για τα πράγματα / γεγονότα, που πρέπει να αποδειχθούν.

Οι μάρτυρες διαφέρουν από τους πραγματογνώμονες, γιατί οι μάρτυρες καταθέτουν γεγονότα και μάλιστα γεγονότα, που έχουν συμβεί στο παρελθόν και είναι εκ των πραγμάτων **περιορισμένοι στον αριθμό και αναντικατάστατοι**, ενώ οι τελευταίοι (δηλαδή οι παραγματογνώμονες) εκφέρουν **κρίσεις, και συνήθως για παρόντα πράγματα και είναι απεριόριστοι και αντικαταστάτοί**, με την έννοια ότι καθένας, που έχει τις απαιτούμενες γνώσεις έχει εξ ορισμού και τα προσόντα (και μπορεί επομένως) να διορισθεί παραγματογνώμονας. Υπάρχουν όμως και περιπτώσεις, στις οποίες το ίδιο πρόσωπο μπορεί να συγκεντρώνει τις ιδιότητες παραγματογνώμονα και μάρτυρα. Τα πρόσωπα αυτά καλούνται ειδικοί ή παραγματογνώμονες μάρτυρες.

Ο ΚΠολΔ (αρθρ. 393 επ.) δεν επιτρέπει απεριόριστα την απόδειξη με μάρτυρες, γιατί **προτιμά την απόδειξη με έγγραφα ως ασφαλέστερη** και θέλει να εξαναγκάζει με αυτό τον τρόπο (έμμεσα) εκείνους, που συνάπτουν δικαιοπραξίες να συντάσσουν έγγραφα. Έτσι, κατά κανόνα, για απόδειξη συμβάσεων και συλλογικών πράξεων η εξέταση μαρτύρων συγχωρείται τότε **μόνον, εάν και εφόσον η αξία του αντικειμένου τους δεν υπερβαίνει** ορισμένο ποσό, το οποίο τώρα ανέρχεται **στα 20.000 €** (ΚΠολΔ 393 § 1).

Αν από το νόμο ή από τα μέρη ορίζεται για τη δικαιοπραξία το έγγραφο ως συστατικός ή ως αποδεικτικός τύπος, δεν επιτρέπεται η απόδειξη με μάρτυρες, έστω και αν η αξία του αντικειμένου της δικαιοπραξίας είναι μικρότερη από τα 20.000 € και συγχωρείται μόνο στη περίπτωση της τυχαίας απώλειας του εγγράφου. Επίσης δεν επιτρέπεται να αποδειχθεί με μάρτυρες ακόμα και κάτω από το ποσό αυτό των 20.000 €, γεγονός αντίθετο με το περιεχόμενο του εγγράφου.

Ορισμένα πρόσωπα, τα οποία αναφέρονται στο άρθρο 399 ΚΠολΔ δεν εξετάζονται καθόλου ως μάρτυρες λόγω ορισμένης ιδιότητας ή καταστάσεως αυτών. Άλλα πρόσωπα πάλι δεν εξετάζονται, γιατί από διάφορους λόγους (μπορεί να) θεωρείται η μαρτυρία τους είτε μη προσήκουσα, είτε αντιδεοντολογική, είτε μη συμβιβασζόμενη με κάποιες ηθικές υποχρεώσεις, είτε ακόμα και ύποπτη. Οι πρώτοι χαρακτηρίζονται ως ανίκανοι μάρτυρες ενώ οι δεύτεροι ως εξαιρέσιμοι ή εξαιρετέοι μάρτυρες.

Από την ανικανότητα και την εξαίρεση των μαρτύρων διακρίνεται το δικαίωμα της αρνήσεως της μαρτυρίας (άρθρο 401 ΚΠολΔ) αφενός και της μη εξετάσεως των μαρτύρων για ορισμένο ζήτημα αφετέρου (άρθρο 402 ΚΠολΔ).

Εξέταση των διαδίκων

Η εξέταση των διαδίκων διαφέρει από τη μαρτυρία, αφενός γιατί οι μάρτυρες είναι τρίτα πρόσωπα εκτός από τους διαδίκους και αφετέρου γιατί κατά κανόνα το θέμα της εξετάσεως των μαρτύρων είναι περισσότερο συγκεκριμένο σε σύγκριση με το θέμα, στο οποίο αφορά η εξέταση των διαδίκων.

Το δικαστήριο μπορεί να εξετάσει έναν ή περισσότερους διαδίκους για την αλήθεια των πραγματικών γεγονότων χωρίς η εξέταση αυτή να είναι επικουρική έναντι των άλλων αποδεικτικών μέσων.

Η διαδικασία της εξέτασης των διαδίκων περιγράφεται στα άρθρα 415-420 ΚΠολΔ.

Το δικαστήριο εκτιμά ελεύθερα την ανώμοτη ή ένορκη κατάθεση των διαδίκων, την χωρίς δικαιολογημένη αιτία μη εμφάνιση του διαδίκου, που έχει κληθεί για ανώμοτη ή ένορκη κατάθεση, την άρνηση αυτού να καταθέσει ή να απαντήσει στις υποβαλλόμενες σ' αυτόν ερωτήσεις, καθώς και τη (τυχόν) διαφορά της ένορκης από την προηγούμενη ανώμοτη κατάθεση (ΚΠολΔ 470).

Έγγραφα

Τα έγγραφα συντάσσονται κατά κανόνα για την απόδειξη νομικών γεγονότων (ad probationem). Μερικές φορές όμως επιβάλλεται η σύνταξη του εγγράφου και ως πανηγυρικός τύπος για την σύσταση κάποιας δικαιοπραξίας (ad solemnitatem).

Δημόσια έγγραφα λέγονται τα έγγραφα, τα οποία σύμφωνα με τις νόμιμες διατυπώσεις **συντάσσονται από δημόσιο υπάλληλο, που είναι υλικά, λειτουργικά και τοπικά αρμόδιος** (ΚΠολΔ 438).

Ιδιωτικά έγγραφα ονομάζονται τα έγγραφα, τα οποία συντάσσονται από ιδιώτες και γενικά όσα δεν μπορούν να χαρακτηρισθούν ως δημόσια (ΚΠολΔ 442). Στα ιδιωτικά έγγραφα υπάγονται και τα εμπορικά βιβλία, δηλαδή τα βιβλία, τα οποία τηρούν οι έμποροι, καθώς γενικότερα και τα βιβλία που τηρούν σύμφωνα με το νόμο οι επαγγελματίες.

Ως ιδιωτικά έγγραφα θεωρούνται και οι φωτογραφικές ή κινηματογραφικές αναπαραστάσεις, οι φωνητικές εγγραφές, όπως και κάθε άλλη μηχανική απεικόνιση (ΚΠολΔ 444).

Πρωτότυπα ονομάζονται εκείνα τα έγγραφα, τα οποία πιστοποιούν την ενέργεια ή την επανάληψη της πράξεως. Αντίγραφα λέγονται, όσα συντάσσονται κατά απομίμηση του πρωτότυπου. Τα αντίγραφα ονομάζονται **επικυρωμένα (αντιπεφωνημένα), εφόσον συντάσσονται από τον αρμόδιο υπάλληλο, ο οποίος βεβαιώνει την ακρίβεια της αντιγραφής**. Διαφορετικά ονομάζονται απλά αντίγραφα.

Αρχές που ισχύουν για τα έγγραφα:

- Δεν πρέπει να είναι τεμαχισμένα, τρυπημένα ή διαγραμμένα. Δεν πρέπει επίσης να έχουν ξυσίματα, ή εξαλείψεις, ή να είναι δυσανάγνωστα, ή να έχει υποστεί μεταβολή το περιεχόμενο τους (ΚΠολΔ 432).
- Τεκμαίρεται, ότι ο τυχόν τεμαχισμός, η τυχόν διάτρηση ή η διαγραφή κ.λπ. έχουν γίνει για το σκοπό της εκμηδενίσεως της αποδεικτικής τους αξίας, εκτός εάν αποδειχθεί το αντίθετο (ΚΠολΔ 433).
- Εάν υπάρχουν μεταβολές στο έγγραφο, εκείνος, που διεξάγει απόδειξη με το έγγραφο αυτό πρέπει να αποδείξει, ότι οι μεταβολές έγιναν είτε από τον εκδότη του εγγράφου, είτε από εκείνον, εναντίον του οποίου πρόκειται να χρησιμοποιηθεί το έγγραφο ως αποδεικτικό μέσο ή από το πρόσωπο, που απέκτησε το δικαίωμα, είτε ότι αυτές έγιναν με τη συναίνεσή του (ΚΠολΔ 434). Εάν έγγραφο καταστραφεί ή γίνει δυσανάγνωστο ή άχρηστο, αυτός, που διεξάγει απόδειξη οφείλει να αποδείξει την ύπαρξη του εγγράφου, καθώς και τη νομότυπη σύνταξή του, ή το περιεχόμενό του ή όλα τα πιο πάνω με κάθε αποδεικτικό μέσο, ακόμη και αν πρόκειται για έννομη σχέση, για σύσταση της οποίας επιβάλλεται από το νόμο ή τα μέρη η σύνταξη εγγράφου (ΚΠολΔ 435).

Αποδεικτική δύναμη:

- Δημόσια έγγραφα

Αναφορικά με τα γεγονότα, τα οποία βεβαιώνονται, ότι **έγιναν από το δημόσιο υπάλληλο**, ο οποίος έχει συντάξει το έγγραφο, ή τα οποία **υπέπεσαν ή έπρεπε να υποπέσουν στην άμεση αντίληψή του**, έχουν τα δημόσια έγγραφα **πλήρη αποδεικτική δύναμη για όλους** (έναντι όλων κατά την παραδοσιακή ορολογία), χωρίς να επιτρέπεται άλλη ανταπόδειξη, εκτός από την προσβολή του συγκεκριμένου εγγράφου ως πλαστού (ΚΠολΔ 438).

Αναφορικά με τα γεγονότα, **των οποίων την αλήθεια όφειλε να διαπιστώσει ο υπάλληλος**, που συνέταξε το έγγραφο, έχουν τα δημόσια έγγραφα πλήρη αποδεικτική δύναμη για όλους (έναντι όλων), επιτρέπεται όμως απλή ανταπόδειξη. Στην περίπτωση αυτή η ανταπόδειξη μπορεί νόμιμα να γίνει και με μάρτυρες ή και με δικαστικά τεκμήρια.

Τα έγγραφα, που συντάσσονται προς σύσταση ή βεβαίωση δικαιοπραξίας αποτελούν πλήρη απόδειξη έναντι όλων ως προς το περιεχόμενο των δικαιοπρακτικών δηλώσεων, επιτρέπεται όμως ανταπόδειξη χωρίς χρησιμοποίηση όμως στην περίπτωση αυτή των αποδεικτικών μέσων των μαρτύρων και των δικαστικών τεκμηρίων λόγω του περιορισμού, που θεσπίζεται από τις διατάξεις των άρθρων 393 και 395 ΚΠολΔ. Το ίδιο ισχύει και για όσα αναφέρονται στο έγγραφο κατά τρόπο διηγηματικό (*per verba enunciativa*), εφόσον αυτά έχουν άμεση σχέση με το κύριο περιεχόμενο αυτού του εγγράφου.

- Ιδιωτικά έγγραφα

Έγγραφα ιδιωτικά, τα οποία έχουν συνταχθεί με τους νόμιμους τύπους, εφόσον η γνησιότητά τους αναγνωρίσθηκε ή αποδείχθηκε, αποτελούν **πλήρη απόδειξη, ότι η δήλωση η οποία περιέχεται στα έγγραφα αυτά προέρχεται από τον εκδότη του εγγράφου**, επιτρέπεται όμως στην περίπτωση αυτή ανταπόδειξη. Εφόσον συντρέχουν οι προϋποθέσεις αυτές τα ιδιωτικά έγγραφα αποτελούν **πλήρη απόδειξη και ως προς το περιεχόμενο των δικαιοπρακτικών δηλώσεων**. Τα ιδιωτικά έγγραφα δεν αποδεικνύουν ταυτόχρονα και την ακρίβεια της χρονολογίας τους, δηλαδή δεν έχουν, όπως λέγεται, από μόνα τους βέβαιη χρονολογία²² έναντι των τρίτων.

Τα ιδιωτικά έγγραφα **δεν αποτελούν κατά κανόνα απόδειξη υπέρ του εκδότη τους (αλλά μόνο εναντίον του**, εφόσον βέβαια συντρέχουν και οι λοιπές προϋποθέσεις για να παράγουν, ή άλλως να δημιουργούν, απόδειξη). Εξαίρεση από τον κανόνα αυτό ισχύει μόνο στις ακόλουθες περιπτώσεις: 1) Εάν το έγγραφο **προσήγαγε ο αντίδικος**. 2) Εάν πρόκειται για τα **υποχρεωτικά εμπορικά βιβλία** ή τα βιβλία, που εξομοιώνονται προς αυτά.

Τα υποχρεωτικά εμπορικά βιβλία, και τα προς αυτά εξομοιούμενα βιβλία επαγγελματιών κλπ., εφ' όσον είναι συντεταγμένα σύμφωνα με τους νόμιμους τύπους, αποτελούν, μεταξύ εμπόρων ή άλλων προσώπων, που είναι υποχρεωμένα να τηρούν όμοια βιβλία, πλήρη απόδειξη για όσα αναφέρονται σε αυτά, επιτρέπεται όμως ανταπόδειξη. Εναντίον άλλων προσώπων, τα οποία δεν είναι υποχρεωμένα να τηρούν τέτοια βιβλία, αποτελούν μεν πλήρη απόδειξη για το μέγεθος της απαιτήσεως, πλην όμως στην περίπτωση αυτή με την προϋπόθεση, ότι η ύπαρξη της συγκεκριμένης απαιτήσεως αποδεικνύεται με άλλο τρόπο και μόνο για ένα έτος αφότου γίνει η εγγραφή, εκτός εάν έγινε αναγνώριση του περιεχομένου του βιβλίου με την υπογραφή του υπόχρεου, γιατί τότε υπάρχει ένα συνηθισμένο ιδιωτικό έγγραφο (ΚΠολΔ 448 § 1).

Η γνησιότητα ιδιωτικού εγγράφου, εφόσον αμφισβητείται – καθώς δε ισχύει τεκμήριο γνησιότητας υπέρ αυτών – πρέπει να αποδεικνύεται από αυτόν, που το επικαλείται και το προσάγει, εκτός αν το έγγραφο αυτό έχει υποστεί τόσες μεταβολές, ώστε το δικαστήριο να μπορεί αμέσως και ασφαλώς να διαπιστώσει τη μη γνησιότητά του.

²² Τα ιδιωτικά έγγραφα (μπορούν να) αποκτούν όμως βέβαιη χρονολογία μόνο: 1) Με τη θεώρησή τους από συμβολαιογράφο ή άλλο αρμόδιο σύμφωνα με το νόμο υπάλληλο, 2) με το θάνατο ενός από εκείνους, που είχαν υπογράψει το έγγραφο, οπότε στην περίπτωση αυτή ως «ύστατη» βέβαιη χρονολογία είναι η ημερομηνία θανάτου εκείνου, που φέρεται ότι έχει υπογράψει το επίμαχο έγγραφο (με την έννοια δηλαδή, ότι δεν είναι εκ των πραγμάτων δυνατό το έγγραφο να υπεγράφη από το συγκεκριμένο πρόσωπο μετά το θάνατό του)· 3) με τη μνεία κατά το ουσιώδες περιεχόμενο του ιδιωτικού εγγράφου σε κάποιο δημόσιο έγγραφο (ΚΠολΔ 446).